

KINNITATUD
Keskkonnaameti
02.02.2015
käskkirjaga nr 1-4.2/15/90

MUDETUD
Keskkonnaameti
4.04.2023
korraldusega nr 1-3/23/106

Viidumäe looduskaitseala kaitsekorralduskava

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

1 SISSEJUHATUS	7
1.1 Ala iseloomustus	7
1.2 Maakasutus	8
1.3 Huvigrupid.....	11
1.4 Kaitsekord.....	12
1.5 Uuritus	16
1.5.1 Läbiviidud inventuurid ja uuringud	16
1.5.2 Riiklik seire.....	18
1.5.3 Inventuuride ja uuringute vajadus	21
2 VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	23
2.1 Elustik.....	23
2.1.1 Imetajad.....	23
2.1.2 Linnud	23
2.1.2.1 Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>).....	25
2.1.2.2 Must-toonekurg (<i>Ciconia nigra</i>).....	25
2.1.2.3 Kanakull (<i>Accipiter gentilis</i>).....	26
2.1.2.4 Karvasjalg-kakk (<i>Aegolius funereus</i>).....	27
2.1.3 Kahepaiksed	28
2.1.4 Roomajad	29
2.1.5 Selgrootud	29
2.1.5.1 Suur-mosaiikliblikas (<i>Euphydryas maturna</i>).....	30
2.1.5.2 Teelehe-mosaiikliblikas (<i>Euphydryas aurinia</i>).....	30
2.1.5.3 Kirjukaan e. apteegikaan (<i>Hirudo medicinalis</i>)	31
2.1.6 Seened.....	31
2.1.6.1 Kuldpiimane riisikas (<i>Lactarius chrysorrheus</i>)	32
2.1.7 Samblikud.....	32
2.1.8 Taimed.....	33
2.1.8.1 Niitude, soostunud niitude ja paljandite kasvukohtade taimed	35
2.1.8.2 Soo kasvukohtade taimed	37
2.1.8.3 Valgusrikkamate metsaga seotud kasvukohtade taimed	41
2.1.8.4 Metsa kasvukohtade taimed.....	45
2.1.9 Sammaltaimed.....	47
2.2 Kooslused	49
2.2.1 Niidud (<i>Viidumäe loodusala</i>)	50

2.2.1.1 Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*).....	51
2.2.1.2 Sinihelmikakooslused (6410).....	52
2.2.1.3 Puisniidud (6530*).....	53
2.2.2 Nõmmed, liivikud ja kadastikud (5130; Viidumäe loodusala)	53
2.2.3 Metsad (Viidumäe loodusala)	54
2.2.3.1 Vanad loodumetsad (9010*)	56
2.2.3.2 Vanad laialehised metsad (9020*)	57
2.2.3.3 Rohunditerikkad kuusikud (9050)	58
2.2.3.4 Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060)	59
2.2.3.5 Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	60
2.2.3.6 Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	61
2.2.4 Sood ja allikad (Viidumäe loodusala).....	61
2.2.4.1 Siirde ja õõtsiksood (7140).....	63
2.2.4.2 Allikad ja allikasood (7160).....	63
2.2.4.3 Lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*)	64
2.2.4.4 Liigirikkad madalsood (7230).....	65
2.2.4.5 Nõrglubja-allikad (7220)	66
2.2.5 Metsad (Vedruka raba loodusala)	66
2.2.6 Sood (Vedruka raba loodusala)	67
2.2.6.1 Rabad (7110*)	67
2.2.6.2 Nokkheinakooslused (7150)	68
2.3 Maastik, pargid ja üksikobjektid	68
2.3.1 Pinnavormid	68
2.3.2 Pärandkultuurmaastik.....	69
2.3.3 Kaitsealused üksikobjektid	69
2.3.4 Tallinna Botaanikaia arboreetum ja katsepunkt	69
3 ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS.....	70
3.1 Visioon ja missioon	70
3.2 Kaitseala looduskeskus ja Audaku väliõppeklass/puhkekoht	71
3.3 Õppe- ja matkarajad	71
3.3.1 Viidumäe õpperada	71
3.3.2 Audaku matkarada	72
3.3.3 Allikasoo õpperada	73
3.4 Rauna vaatetorn ja puhkekoht	73
3.5 Viidad ja tähised	74
3.6 Infostendid	74
3.7 Infomaterjalid ja trükised	75
4 KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE	76
4.1 Tegevuste kirjeldus.....	76

4.1.1 Riiklik seire.....	76
4.1.2 Kompleksprofiili kordusuuring	76
4.1.3 Kaitsealuste liikide levikuandmete täpsustamine ning seisundi hindamine.....	76
4.1.3.1 Suur-mosaikliblika ja teelehe-mosaikliblika leviku- ja/või arvukusandmete täpsustamine.....	77
4.1.3.2 Kuldpiimase riisika, must hundiseeniku ja säärisirmiku levikuandmete täpsustamine	77
4.1.3.3 Kaitsealuste soontaimeliikide levikuandmete täpsustamine	77
4.1.3.4 Kaitsealuste sammaltaimede levikuandmete täpsustamine	78
4.1.3.5 Kaitsealuste liikide seisundi hindamine	78
4.1.4 Elupaigatüüpide kordusinventuur ja seisundi hindamine.....	78
4.1.5 Audaku katsepunkti invasiivsete liikide seire	79
4.1.6 Liigirikaste niitude (6270*) niitmine.....	79
4.1.7 Puisniitude (6530*) niitmine ning puu- ja põõsarinde kujundamine.....	79
4.1.8 Kadastike (5130) hooldamine	80
4.1.9 Metsakoosluste looduslikkuse taastamine.....	80
4.1.10 Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel	81
meetmete kavandamine	81
4.1.11 Valgustingimuste parandamine kaitsealuste liikide kasvukohtades.....	81
4.1.12 Metsateede ja kvartalisihtide avatuna hoidmine.....	82
4.1.13 Veekogude kallaste puhastamine	82
4.1.14 Audaku tiigi puhastamine ja kalade väljapüük	82
4.1.15 Metssea arvukuse kontroll jahiga	83
4.1.16 Viidumäe õpperaja hooldus	83
4.1.17 Audaku matkaraja arendustööd ja hooldus	83
4.1.18 Rauna vaatetorni ja puhkekoha remondi- ja hooldustööd.....	84
4.1.19 Allikasoo õpperaja taastamine ja hooldus	84
4.1.20 Audaku väliõppeklassi/puhkekoha hooldus.....	85
4.1.21 Piiri- ja vöönditähiste paigaldamine ja hooldus.....	85
4.1.22 Infostendide ja viitade paigaldamine ning hooldus	86
4.1.23 Infostendi likvideerimine	86
4.1.24 Tähiste likvideerimine	87
4.1.25 Infomaterjalide uuendamine	87
4.1.26 Kaitseala looduskeskuse arendustööd ja õppeprogrammide läbiviimine.....	87
4.1.27 Kaitseala veebilehe arendustööd	87
4.1.28 Kaitsekorralduskava koostamine aastateks 2025–2034	88
4.1.29 Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine.....	88
4.1.30 Kaitse-eeskirja muutmisevajaduse analüüs ja uuendamine.....	88

4.2 Eelarve.....	89
5 KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	96
6 KASUTATUD MATERJALID	104
7 LISAD.....	107

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava loodusobjekti alapõhise kaitse korraldamise aluseks.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Viidumäe looduskaitseala kaitsekorralduskava (edaspidi ka *KKK* või *kava*) eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*) – selle kaitsekorra, kaitseeesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga või muu väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke, määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamise esimene avalikkuse kaasamise koosolek toimus 9. mail 2012. a ning teine avalikkuse kaasamise koosolek 17. oktoobril 2012. a Viidumäe looduskeskuses (koosolekute teated on lisas 4).

Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni kaitse planeerimise spetsialist Gunnar Raun (tel: 457 6442, e-post: gunnar.raun@keskkonnaamet.ee).

Kava koostasid Estonian, Latvian & Lithuanian Environment OÜ (tel: 611 7690, e-post: elle@environment.ee) ja Estonian, Latvian & Lithuanian Environment SIA (tel: +371 6724 2411, e-post: elle@environment.lv) töögrupi koosseisuga: Marit Abiline, Pille Antons, Oskars Beikulis, Kaupo Heinma, Sandra Ikauniece, Krista Jüriado, Toomas Pallo, Ieva Rove, Aarne Tuule, Kairi Tänavsuu. Töörühma liikmete koostatud kava osad koondas ja vormistas Pille Antons, kava kvaliteedikontrolli teostasid vastutavad eksperdid Oskars Beikulis ja Kaupo Heinma.

Kaitsekorralduskava on valminud „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013” ja sellest tuleneva „Elukeskkonna arendamise rakenduskava” prioriteetse suuna „Säästva keskkonnakasutuse infrastruktuuride ja tugisüsteemide arendamine” meetme „kaitsekorralduskavade ja liikide tegevuskavade koostamine looduse mitmekesisuse säilitamiseks” programmi alusel Euroopa Regionaalarengu Fondi vahenditest.

1 SISSEJUHATUS

1.1 ALA ISELOOMUSTUS

Viidumäe looduskaitseala (Keskkonnaregistri kood KLO1000438; edaspidi ka *LKA*) paikneb Saare maakonna lääneosas Kihelkonna valla Liiva, Vedruka, Viki ja Mäebe külade ning Lääne-Saare valla Koimla, Varpe ja Viidu külade territooriumil, kaitsealale ulatuvad ka Lääne-Saare valla Lümända ja Koki külade servaalad. Kaitseala pindala on 2611,1 ha. Maastikuliselt asub Viidumäe looduskaitseala Lääne-Saaremaa kõrgustiku edelaserval, muistse Antsülusjärve rannaastangu ümbruses (Arold, 2005). Kõrgustik on Saaremaa vanim piirkond ja ulatub ligi 59 m üle merepinna. Kõrgustiku koosseisus valdab moreen, mida kohati katavad glatsifluviaalsed setted. Mullastik on looduskaitsealal vaheldusrikas.

Kaitseala põhja-lõunasuunaliselt läbiv rannaastang jagab ala erineva ilmega osadeks. Astangupealne on kuivem ning kaetud metsa- ja niidukooslustega. Astangu jalamil on välja kujunenud allikasood. Maapinnalähedase pinnavee väljakiilumisega seotud allikad paiknevad piki astangunõlva.

Vahelduvast reljeefist tulenev kasvukohtade erinevus on võimaldanud kaitseala suure loodusliku mitmekesisuse kujunemist. Liigirikaimateks kooslusteks võib lugeda allikasoid. Viidumäe soodes on endeemse taimeliigi saaremaa robirohu (*Rhinanthus rumelicus subsp. osiliensis*) kasvukoht.

Viidumäe looduskaitseala on hästi uuritud. Praeguseks on siin teada üle 750 soontaimeliigi, 675 suurliblikaliiki, 660 seeneliiki, üle 200 ämblikuliigi, 91 haudelinnuliiki, üle 230 sambla- ja üle 230 samblikuliigi jne.

Viidumäe looduskaitseala on moodustatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 11. juuli 1957. a määruse nr 242 „Abinõudest looduskaitse organiseerimiseks Eesti NSV-s” ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu 24. septembri 1979. a määruse nr 497 „Looduskaitsealade edasise väljaarendamise kohta” alusel. Esimest korda täpsustati ala kaitse-eesmärke ja kaitsekorda Vabariigi Valitsuse 18. oktoobri 1995. a määrusega nr 337 „Viidumäe looduskaitseala kaitseeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine” (RT I 1995, 82, 1427). Hetkel kehtivad ala kaitse-eesmärgid ja kaitsekord võeti vastu Vabariigi Valitsuse 9. mai 2007. a määrusega nr. 136 „Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskiri” (RT I 2007, 36, 246).

Viidumäe looduskaitseala eesmärgiks on kaitsta Lääne-Saaremaa kõrgustiku iseloomulikku mitmekesist looduskompleksi, sealhulgas haruldasi liike, kooslusi ja elupaiku. Viidumäe looduskaitseala kaitse-eesmärgiks on lubjavaesel mullal liigirikaste niitude (6270*), sinihelmikakoosluste (6410), puisnisitude (6530*), rabade (7110*), siirde- ja õõtsiksoode (7140), allikate ja allikasood (7160), lääne-mõökrohuga lubjarikaste madalsoode (7210), liigirikaste madalsoode (7230), vanade loodusmetsade (9010*), vanade laialehiste metsade (9020*), rohunditerikaste kuusikute (9050), oosidel ja moreenikuhjatistel kasvavate okasmetsade (9060), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsade (91D0*) kaitse. Olulisematest liikidest on kaitse-eesmärgiks saaremaa robirohu (*Rhinanthus rumelicus subsp. osiliensis*), kauni kuldkinga (*Cypripedium calceolus*), soohiilaka (*Liparis loeselii*), läikiva kurdsirbiku (*Hamatocaulis vernicosus*), teelehe-mosaiikliblika (*Euphydryas aurinia*) ja suur mosaiikliblika (*Euphydryas maturna*) kaitse.

Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 2 alapunktide 486 ja 492

hõlmab kaitseala Vedruka raba loodusala (EE0040489) ja Viidumäe loodusala (EE0040493). Ühtlasi kaitstakse alal elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas ning liike, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab II lisas.

Viidumäe looduskaitseala maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ning majandustegevuse piiramise astmele kaheks loodusreservaadiks, 16 sihtkaitsevööndiks ja kolmeks piiranguvööndiks.

1.2 MAAKASUTUS

Viidumäe looduskaitseala on maa omandivormilt valdavalt riigimaa. Riigi omandis on 2275 ha ehk 87% looduskaitseala kogupindalast (Tabel 1). Eraomanduses kinnistuid jääb kas tervikuna või osaliselt kaitsealale 35 ning need hõlmavad 10% Viidumäe looduskaitseala kogupindalast. Valdav osa eraomandis maaüksustest paikneb hooldatava sihtkaitsevööndi kaitsereežiimiga aladel. Munitsipaalomandis on 2,8 ha suurune Tallinna Botaanikaiaia arboretum ja katsepunkt (Joonis 1).

Tabel 1. Viidumäe looduskaitseala maaüksuste omandivorm (seisuga 05.01.2014 maakatastrisse kantud maa, arvesse on võetud katastriüksused, mille pindala kaitseala piires on vähemalt 0,1 ha)

Omandivorm	Katastriüksuste arv	Pindala, ha	Osakaal kaitsealast
Riigiomand	53	2275	87%
Eraomand	35	268	10%
Munitsipaalomand	1	2,8	0,1%
Jätkuvalt riigi omandis olev maa (JRO)	-	65,3	2,9%
KOKKU	89	2611,1	100%

Kaitseala kõlvikuline jaotus on esitatud alljärgnevas tabelis (Tabel 2).

Tabel 2. Viidumäe looduskaitseala kõlvikuline jaotus (Eesti Põhikaart, 2004)

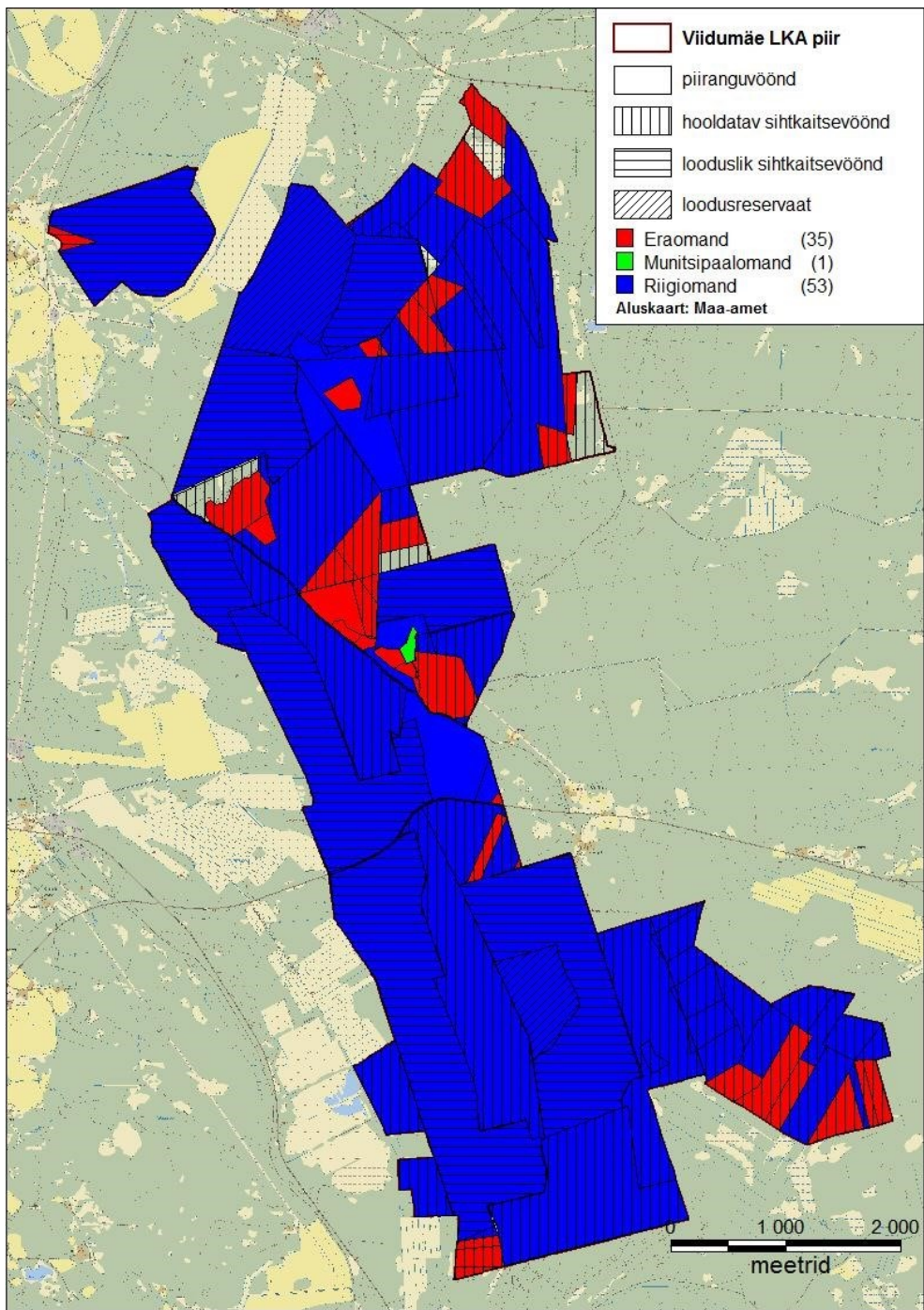
Maakasutus	Pindala, ha	Osakaal kaitsealast
mets	2177,19	83,4%
madal soo	243,23	9,3%
raba	94,81	3,6%
looduslik rohumaa	26,27	1,0%
põld	1,51	0,1%
haljasala	0,41	0,0%
muu lage	61,65	2,4%
teedeala	3,11	0,1%

õueala, sh hoonestatud ala	2,86	0,1%
veekogu	0,02	0,0%
KOKKU	2611,1	100%

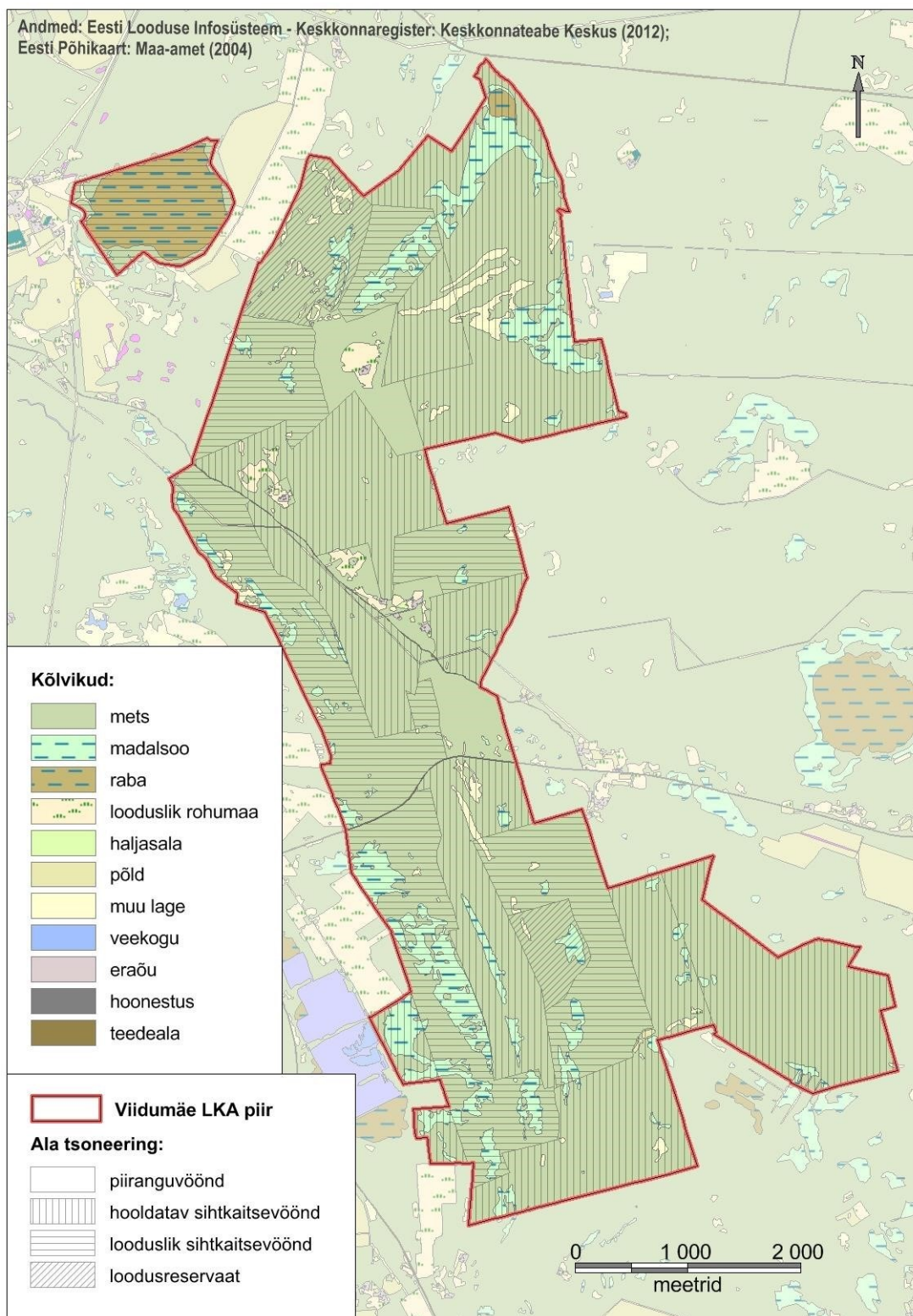
Üle 80% Viidumäe looduskaitsealast hõlmavad erinevas vanuses metsad, valdavalt paiknevad need Viidumäe looduslal (Joonis 2). Sood ja rabad haaravad ligi 13% looduskaitseala pindalast. Rohu- ja põllumaade ning õuemaade osakaal jääb kaitsealal alla 4%.

Vedruka raba loodusala kõlvikuline jaotus on Viidumäe loodusalast väiksema mitmekesisusega. Vedruka raba loodusala on põhiosas kaetud rabaga (enam kui 80% loodusala pindalast) ning metsade all on alla viiendiku loodusalast.

Asustus on Viidumäe looduskaitsealal hõre.

Joonis 1. Viidumäe looduskaitseala maaomand.

Joonis 2. Viidumäe looduskaitseala kõlvikuline jaotus Eesti Põhikaardi alusel.

1.3 HUVIGRUPID

Kaitseala kaitse-eesmärkide ellurakendamiseks on väga oluline olla teadlik ja teha koostööd alal olevate, kuid ka kaudsemalt seotud huvigruppidega. Järgnevalt on välja toodud olulisemad huvirühmad ja nende eesmärgid:

Keskkonnaamet – kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund.

RMK – ala külastuse korraldaja – külastusobjektide rajaja ja hooldaja ning loodushoiutööde läbiviija riigi maadel, piiritähiste paigaldaja ja hooldaja.

Maaomanikud – eraomandis kinnistute majandamine ja hooldamine.

Lääne-Saare Vallavalitsus – kohaliku arengu suunaja, planeeringute koostamise korraldaja.

Kihelkonna Vallavalitsus – kohaliku arengu suunaja, planeeringute koostamise korraldaja.

Tallinna Botaanikaaed – kaitsealal paikneva katsepunkti haldamine.

Piirkonna elanikud – ala puhkemajanduslik kasutamine.

Loodusteadlased, loodushuvilised – loodusväärtuste uuringud ja säilitamine, seire.

Turistid, juhukülalised – külastustaristu kasutamine.

1.4 KAITSEKORD

Viidumäe looduskaitseala kaitse-eesmärgid ja kaitsekord on määratletud Vabariigi Valitsuse 9. mai 2007. a määrusega nr. 136 vastu võetud Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskirjaga (RT I 2007, 36, 246). Kaitse-eeskiri on kaitsekorralduskava lisa 1.

Kaitseala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele kaheks loodusreservaadiks, 16 sihtkaitsevööndiks (edaspidi ka *skv*) ja kolmeks piiranguvööndiks (edaspidi ka *pv*). Vööndite nimekiri on esitatud alljärgnevas tabelis (Tabel 3).

Tabel 3. Viidumäe looduskaitseala vööndid

Nimetus	Kaitsekord	Pindala, ha
Kanna	loodusreservaat	100,4
Pätsumaa	loodusreservaat	40,5
Atlama	looduslik sihtkaitsevöönd	60,6
Kivesselja	looduslik sihtkaitsevöönd	163,9
Kuusma	hooldatav sihtkaitsevöönd	43,9
Köveroja	hooldatav sihtkaitsevöönd	376
Lauma	hooldatav sihtkaitsevöönd	231,5
Nakimetsa	looduslik sihtkaitsevöönd	204,8
Rauna	hooldatav sihtkaitsevöönd	52,2
Surnuaiamäe	hooldatav sihtkaitsevöönd	92
Sutru	hooldatav sihtkaitsevöönd	165,5
Suurissoo	looduslik sihtkaitsevöönd	219,8
Nimetus	Kaitsekord	Pindala, ha

Suurmäe	hooldatav sihtkaitsevöönd	176,3
Tammiku-tagune	hooldatav sihtkaitsevöönd	55,7
Tepu	hooldatav sihtkaitsevöönd	209,1
Töldemäe	looduslik sihtkaitsevöönd	94
Vedruka raba	looduslik sihtkaitsevöönd	109,9
Vesiku	looduslik sihtkaitsevöönd	56,4
Audaku	piiranguvöönd	83,9
Mäepe	piiranguvöönd	4,1
Tammiku	piiranguvöönd	70,5
KOKKU		2611,1

Vööndite paiknemist illustreerib Joonis 3.

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid, väljastada metsamajandamiskava, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, anda nõusolekut väikeehitise ehitamiseks, anda projekteerimistingimusi või ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee-erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.

Loodusreservaatide kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemide arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina. Sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärgid on kaitse-eeskirjas määratletud vööndite kaupa. Vedruka raba sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on ökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina ning Atlama, Kivesselja, Nakimetsa, Suurissoo, Töldemäe ja Vesiku sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina. Lauma, Rauna, Surnuaiamäe, Sutru, Suurmäe ja Tammikutaguse sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning Kuusma, Kõveroja ja Tepu sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärk looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamine. Piiranguvööndite kaitse-eesmärk on sealse elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

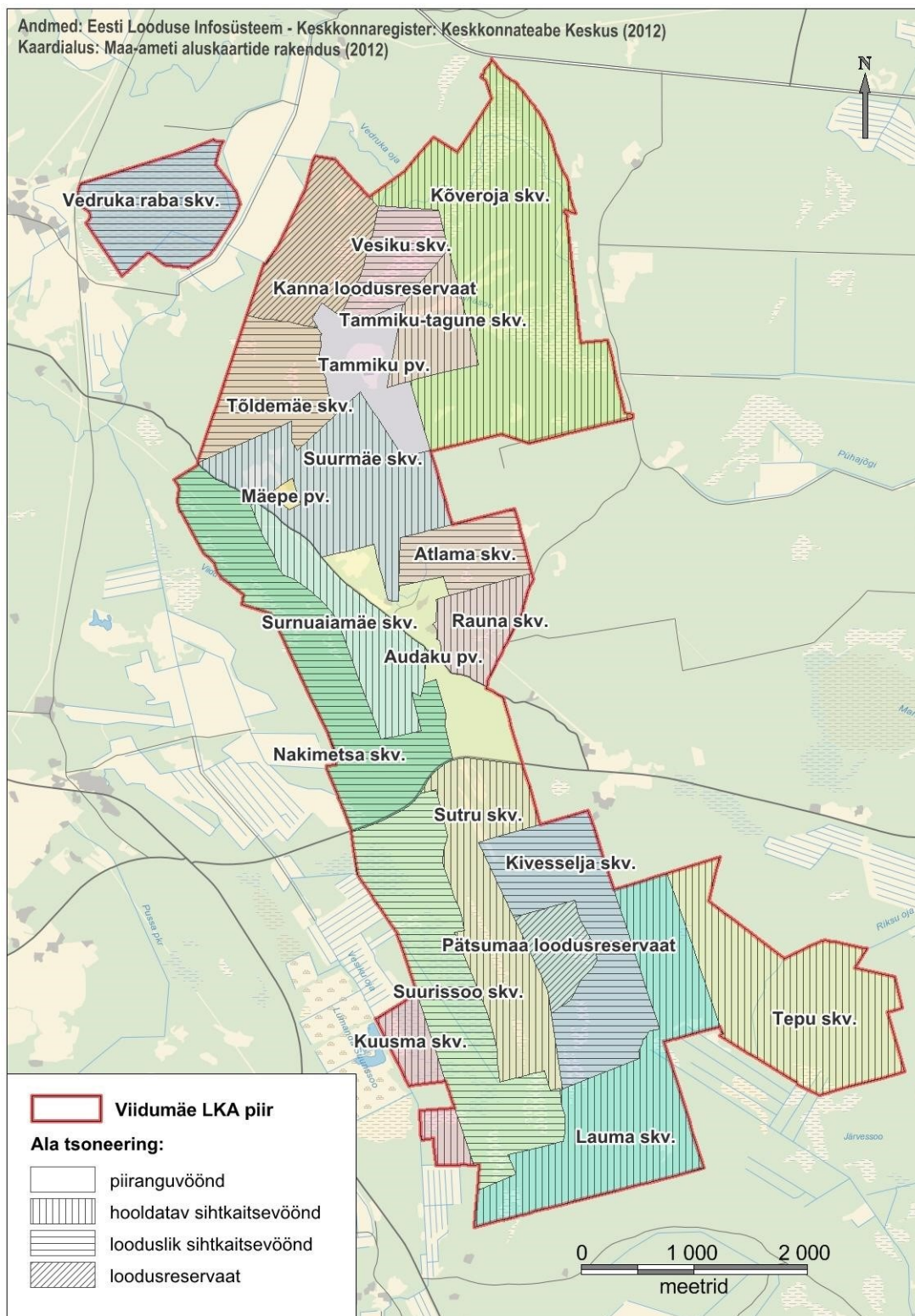
Loodusreservaadis on keelatud igasugune inimtegevus, sealhulgas inimeste viibimine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise eesmärgil, kaitseala valitseja nõusolekul teadustegevuses ning kaitseala seisundi jälgimise ja hindamise eesmärgil.

Sihtkaitsevööndites on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine ja uute ehitiste püstitamine (v.a kaitseala valitseja nõusolekul tee ja tehnovõrgu rajatise rajamine või tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks ja olemasolevate ehitiste hooldustööd Kuusma, Kõveroja, Lauma, Rauna, Surnuaiamäe, Sutru, Suurmäe, Tammiku-taguse ja Tepu sihtkaitsevööndites), samuti maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine, v.a kaitseala valitseja nõusolekul Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites.

Piiranguvööndites on majandustegevus ja tootmisotstarbeta ehitise püstitamine lubatud.

Keelatud on maaparandussüsteemide rajamine, taimekaitsevahendite kasutamine, puhtpuistute kujundamine ja maavara kaevandamine.

Kaitsekorra järgi on kaitseala sihtkaitsevööndites ja piiranguvööndites vajalikeks tegevusteks poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks rohu niitmine, loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine. Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus; tööd poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks Kuusma, Kõveroja, Lauma, Rauna, Surnuaiamäe, Sutru, Suurmäe, Tammiku-taguse ja Tepu sihtkaitsevööndites; metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile Kuusma, Kõveroja, Lauma, Rauna, Surnuaiamäe, Sutru, Suurmäe, Tammiku-taguse ja Tepu sihtkaitsevööndites, kusjuures kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas.

Joonis 3. Viidumäe looduskaitseala asend ja jagunemine vöönditeks.

1.5 UURITUS

1.5.1 Läbiviidud inventuurid ja uuringud

Viidumäe looduskaitseala on suhteliselt hästi uuritud. Esimesed teadaolevad uuringud ulatuvad juba kaitseala loomisele eelnevasse aega, aktiivsema uurimistöö alguseks võib lugeda 20. saj esimest poolt. Siinkohal on välja toodud eeskätt Keskkonnaameti valduses olevad uuemad (1990ndatel teostatud) ja kava koostamisel alusmaterjaliks olnud uuringud, valikuliselt on ära nimetatud ka varasema perioodi tööd.

Loomad

Kaitsealal esinevate selgrootute kohta on 1989. aastal teostatud „Viidumäe riikliku looduskaitseala maismaa selgrootute loomade inventeerimine”. Inventuuriga on Viidumäe looduskaitsealal ja sellega piirnevatel aladel registreeritud 1683 liiki selgrootuid. Selgrootute loomade liigid jagunesid uuritud rühmade vahel järgmiselt:

ämblikud (<i>Aranea</i>) – 193 liiki, tirdid	kaamelkallalised (<i>Raphidioptera</i>) – 1 liiki,
(<i>Cicadinea</i>) – 86 liiki, lehetäid	suurliblikad (<i>Macrolepidoptera</i>) – 603 liiki,
(<i>Aphidinea</i>) – 11 liiki, lutikad	parasiitkiletiivalised (<i>Terebrantia</i>) – 13 liiki,
(<i>Heteroptera</i>) – 74 liiki, mardikad	sääriksääsklased (<i>Tipulidae</i>) – 11 liiki,
(<i>Coleoptera</i>) – 286 liiki,	seentoiduliste vastsetega sääsed – 22 liiki,
vörktiivalised (<i>Neuroptera</i>) – 5 liiki,	kärbselised (<i>Diptera Brachycera</i>) – 276 liiki
kirbud (<i>Siphonaptera</i>) – 7 liiki,	ehmestiivalised (<i>Trichoptera</i>) – 31 liiki,
astlalised (<i>Aculeata</i>) – 49 liiki,	sulgtiiblased (<i>Pterophoridae</i>) – 15 liiki

Suurselgrootute kohta on 1999. aastal teostatud töö „Viidumäe looduskaitseala allikaliste veekogude suurselgrootute fauna taksonoomiline koosseis ja looduskaitsealine väärtus”. Uurimise all oli kuus Viidumäe looduskaitseala allikat (Nakimetsa allikas, Linaligu allikas, Tõldemäe oja, Päeksa oja, Kanna oja ja Vesiku allikas). Uuringu kohaselt on nendes allikates kokku 64 liiki suurselgrootuid. Liigirikkamateks on kahetiivalised (22 liiki), mardikalised (11 liiki), ehmestiivalised ja lutikalised (mõlemas 7 liiki). Ükski leitud liikidest ei ole Eestis kaitse alla võetud.

Viidumäe mardikaliste kohta on 2000. aastal koostatud aruanne „Viidumäe looduskaitsealal esinevad ksülobiontsed mardikalised ja nende kaitsekorraldus”. Töö kohaselt esineb Viidumäe looduskaitsealal 286 erinevat liiki mardikalisi, millest puidumardikate liike on 37. Leitud liikidest ükski ei ole Eestis kaitse alla võetud.

Viidumäe looduskaitsealal esinevate suurliblikate süstemaatiline nimestik on uuringute põhjal koostatud 2000. aastal (Viidumäe looduskaitseala suurliblikad, 2000). Kaitsealal registreeriti 675 suurliblikaliiki. Neist liblikaliikidest viis on Eestis kaitse alla võetud. Uuringu tulemusi on kasutatud kaitsekorralduskava peatükis 2.1.5.

Samal aastal on läbi viidud uuring „Maismaateod (Gastropoda) Viidumäe looduskaitseala palumännikus, laanekuusikus, salumetsas, puisniidul ja aruniidul” (Talvi, 2000). Uurimise all oli viis erineva kooslusega uurimisala: kuiv niit, puisniit, salumets, laanemets ja palumännik. Uuringu kohaselt esines aladel kokku 34 liiki maismaatiguseid. Kõige rohkem liike leiti salumetsast (29) ja laanemetsast (21). Leitud liikidest ei ole ükski Eestis kaitse alla võetud.

Viidumäe looduskaitsealal esinevate suurimetajate kohta on ülevaate koostanud T. Randveer 2002. aastal („Viidumäe looduskaitseala suurimetajate fauna ja kaitsekorraldus”). Selle kohaselt on Viidumäe looduskaitsealal esindatud põder, metskits, hirv ja metssiga. Lisaks suurimetajatele esineb ulukitest kaitsealal mäger, orav, rebane, valgejänas, halljänas, nugis, kährik, kärp. Nimetatud liigid ei ole Eestis kaitse all. Viidumäe looduskaitseala linnustikust on Saaremaa Linnuklubi koostanud ülevaate 2001. aastal. Töös on välja toodud 90 kaitsealust linnuliiki, neist enamus III kaitsekategooria liigid. Viidatud on kahele I kaitsekategooria liigile ning kolmele II kaitsekategooria liigile.

Seened, samblikud ja protistid

Viidumäe looduskaitseala seenestiku koosseisu ja looduskaitsealase väärtuse koondülevaade on uuringute põhjal koostatud 2001. aastal. Töö kohaselt esineb Viidumäe looduskaitsealal 660 erinevat seeneliiki, millest kolm liiki on II kaitsekategooria liigid ning kaks III kaitsekategooria liigid. Uuringu tulemusi on kaitsekorralduskavas kasutatud väärtuste ülevaate andmisel.

Samblike kohta on viimane ülevaade teostatud 1999. aastal (Viidumäe looduskaitseala lihhenofloora..., 1999). Selle kohaselt esineb Viidumäe looduskaitsealal 224 erinevat samblikuliiki, millest kaks on III kaitsekategooriaga liigid. Uuringu tulemusi on kaitsekorralduskavas kasutatud väärtuste ülevaate andmisel. 1970ndatest aastatest leidub Viidumäe samblikke käsitlevaid kursuse- ja diplomitöid¹.

Viidumäe vetikate kohta kaitse A. Nurk 1985. aastal Tartu Riiklikus Ülikoolis diplomitöö „Viidumäe Riikliku Looduskaitseala algofloorast”.

Taimed, kooslused, elupaigad

M. Reitalu on koostanud Viidumäe looduskaitseala flora andmestiku (herbaariumid, kirjandusallikad, tähelepanekud). Reitalu Viidumäe soontaimeliikide nimekirjas (avaldamata materjal) on kaitsekorralduskava koostamise aegse seisuga 757 alal kindlalt esinevat liiki.

Mitmeid Viidumäe kaitseala taimestikku käsitlevaid töid on teostatud 1970/80ndatel². Uuematest uuringutest on 1999. aastal on läbi viidud uuring „Viidumäe looduskaitseala brüofloora seisund ja ohustatus”. Uuringu kohaselt esineb Viidumäe looduskaitsealal 232 erinevat samblaliiki, millest 41 on helviksamblad ning 193 liiki on lehtsamblad. Kaitsealal esinevatest samblaliikidest on kaks II kaitsekategooria ning neli III kaitsekategooria liiki. Uuringu tulemusi on kaitsekorralduskavas kasutatud väärtuste ülevaate andmisel.

Lisaks on alale teostatud metsade majandamisega seotud töid, nt M. Trave diplomitöö metsade majandamisest haruldaste taimeliikide kasvukohtades (Trave, 1993). Viimane Viidumäe looduskaitseala metsade täiemahuline takserimine ja vastava seletuskirja koostamine toimus 1996. aastal (Viidumäe looduskaitseala metsakorralduse..., 1996).

¹ Viidumäe samblikke käsitlevaid kursuse- ja diplomitöid:

Grüntal, T., 1974. Viidumäe Riikliku Looduskaitseala makrosamblikest. Kursusetöö. Tartu; Randlane, T., 1976. Viidumäe Riikliku Looduskaitseala mikrosamblikest. Kursusetöö. Tartu; Randlane, T., 1977. Viidumäe Riikliku Looduskaitseala lihhenofloora. Diplomitöö. Tartu.

² Viidumäe taimestikku käsitlevaid töid:

Neuman, A., 1976. Ülevaade Viidumäe Riikliku Looduskaitseala sammalkattest. Diplomitöö. Tartu; Kivilo, P., 1985. Tammega männikud Viidumäe Riiklikul Looduskaitsealal. Diplomitöö. Tartu; Laigar, M., 1985. Viidumäe allikasooide taimkate. Diplomitöö. Tartu; Roosalu, E., 1988. Taimkatte muutustest Viidumäe ja Nigula looduskaitsealadel. Kandidaadiväitekiri. Vilnius.

Viidumäe kaitsealale on koostatud erinevatel aastatel taimkattekaardid. Esimene ülevaade Viidumäe taimkattest on M. Reitalu andmetel koostatud käsikirjalisena 1962. aastal ning trükkis 1963. aastal, aluseks võetud tollane taimkatte suuremõõtkavalise kaardistamise juhend. Kaitsekorralduskava koostajatel kasutada olnud digitaalse taimkattekaardi seisuks on 2001. aasta. Viidumäe looduskaitsealale jäävad loodusdirektiivi I lisa elupaigatüübid on kaardistatud Natura inventuuriga 2001. aastal. Varasemalt on alal läbi viidud inventuure Eestimaa Looduse Fondi poolt. Kaardistatud elupaikade andmekihile on kantud andmeid 1993. ja 1997. aasta inventuuridelt. Hilisemalt on Eestimaa Looduse Fond inventuure läbi viinud 2009. ja 2010. aastal sooelupaikades (inventeerija M. Reitalu).

Kompleksprofiil

Viidumäe looduskaitsealale Audakule rajati 1988. aastal maastiku jälgimiseks kompleksprofiil. Kompleksprofiili on kirjeldatud kahel korral – 1988. ja 1993. aastal³.

1.5.2 Riiklik seire

Viidumäe looduskaitsealal viiakse läbi kolme alamprogrammi riiklikku seiret: eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire, metsaseire ning põhjavee seire.

Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire alamprogrammis on läbi viidud järgmiste riikliku seire allprogrammide seiret:

Linnud – täielikult Viidumäe looduskaitseala piirides asub riikliku keskkonnaseire rähnide seire allprogrammi uurimisruut (18,5 km², vaatleja R. Nellis). Seiret on tehtud järjepidevalt iga-aastaselt alates 2007. aastast. Osaliselt kaitseala piirides asub riikliku keskkonnaseire röövlindude seire allprogrammi uurimisruut (50 km², vaatleja R. Nellis). Seiret on tehtud järjepidevalt iga-aastaselt alates 2007. aastast. Lisaks on Viidumäe looduskaitseala piirides pidevalt seiratud I kaitsekategooria linnuliike – merikotkast ja must-toonekurge. Liikide seire toimub kolme- kuni viieaastase sammuga, uue (kinnitamata) seiremetoodika kohaselt toimub seire iga-aastaselt⁴. Merikotka ja must-toonekure seire toimus viimati 2013. aastal.

Sõralised – seiratakse kaitsealal Kihelkonna ning Viidumäe seirejaamades. Seirejaamades on läbi viidud metssea, punahirve ning põdra seiret. Viimased avaldatud seireandmed Viidumäe kaitseala kohta on kogutud 2008. aastal, seire on toimunud iga-aastasena.

Kahepaiksed ja roomajad – seireprogrammis on Audaku seirejaam (Audaku tiik). Jaamas loendatud liigid on harilik kärnkonn (*Bufo bufo*), rabakonn (*Rana arvalis*) ja tähnikvesilik (*Triturus vulgaris*). Seire tulemuste põhjal võib pidada Viidumäe kõige arvukamaks kahepaikseks harilikku kärnkonna. Viimati oli jaam kahepaiksete seireprogrammi kaasatud 2006. aastal. Selle ajani toimus seire alal iga-aastasena. Kaitsekorralduskavaga tehakse ettepanek seireprogrammiga jätkamiseks.

Apteegikaan (kirjukaan) – seiret on Viidumäel läbi viidud aastatel 2008–2013 aastase seiresammuga.

³ Kompleksprofiili kirjeldused:

Ratas, U., Kokovkin, T., 1989. Viidumäe kompleksprofiili seletuskiri – Lepingulise töö aruanne. Tallinna Botaanikaead, (Käsikiri);

Ratas, U., Pärn, H., Truus, L., Reitalu, M., Liik, M., Kannukene, L., Nilson, E., Kull, O., 1993. Kordusuuringud Viidumäe kompleksprofiilil – Lepingulise töö aruanne. Eesti Teaduste Akadeemia Tallinna Botaanikaead. (Käsikiri.)

⁴ R. Nellise andmed

Päevaliblikate kooslused – seire toimub kaitseala Mäepea seirejaama 11 mõõtekohas. Seire toimub aastase seiresammuga. Päevaliblikate koosluste seire käigus ära märgitud 34 liiki on toodud alljärgnevalt (Tabel 4).

Tabel 4. Päevaliblikate koosluste seire käigus Viidumäe looduskaitsealal leitud liigid

Liigi nimetus		Liigi nimetus	
<i>Vanessa atalanta</i>	punane admiral	<i>Limenitis camilla</i>	väikelumik
<i>Aglais urticae</i>	koerliblikas	<i>Limenitis populi</i>	haavalumik
<i>Anthocharis cardamines</i>	koiduliblikas	<i>Lycaena phlaeas</i>	leek-kuldtiib
<i>Aporia crataegi</i>	põualiblikas	<i>Lycaena virgaureae</i>	valgetäpp-kuldtiib
<i>Argynnis adippe</i>	suur-pärilmuttertäpik	<i>Maniola jurtina</i>	kesasilmik
<i>Argynnis aglaja</i>	hõbetäpik	<i>Melitaea athalia</i>	niidu-vörkliblikas
<i>Argynnis paphia</i>	rohetäpik	<i>Euphydryas maturna</i>	suur-mosaiikliblikas
<i>Aricia artaxerxes</i>	laik-tumetiib	<i>Nymphalis antiopa</i>	leinaliblikas
<i>Aricia eumedon</i>	triip-tumetiib	<i>Ochlodes venatus</i>	niidupunnepea
<i>Brenthis ino</i>	luhatäpik	<i>Pararge aegeria</i>	orasheinasilmik
<i>Callophrys rubi</i>	rohetiib	<i>Issoria lathonia</i>	peegeltäpik
<i>Celastrina argiolus</i>	kevad-sinitiib	<i>Pieris napi</i>	naeriliblikas
<i>Clossiana selene</i>	harilik kannikesetäpik	<i>Pieris rapae</i>	väike-kapsaliblikas
<i>Coenonympha glycerion</i>	aasasilmik	<i>Plebejus idas</i>	mesika-sinitiib
<i>Coenonympha pamphilus</i>	kollakas aasasilmik	<i>Polygonia c-album</i>	väike-kärbtiib
<i>Cupido minimus</i>	pisitiib	<i>Polyommatus amandus</i>	harilik taevastiib
<i>Erebia ligea</i>	harilik tõmmusilmik	<i>Polyommatus icarus</i>	ristikheina-taevastiib
<i>Gonepteryx rhamni</i>	lapsuliblikas	<i>Papilio machaon</i>	pääsusaba
<i>Hamearis lucina</i>	nurmenukuliblikas	<i>Pyrgus malvae</i>	väike-täpikpunnepea
<i>Hyponephele lycaon</i>	nurmikusilmik	<i>Aphantopus hyperantus</i>	rohusilmik
<i>Inachis io</i>	päevapaabusilm	<i>Lopinga achine</i>	sõörsilmik
<i>Lasiommata petropolitana</i>	varane tumesilmik	<i>Thymelicus lineola</i>	harilik viirgupunnepea
<i>Leptidea sinapis</i>	sinepilblikas	<i>Neozephyrus quercus</i>	violett-siilaktiib
		<i>Argynnis niobe</i>	väike-pärilmutterliblikas

Ööliblikate kooslused – seire toimus 1995.–2000. aastal Audaku piiranguvööndis. Seiratavateks parameetriteks oli seirepüünistesse jäänud ööliblikate liikide ja isendite arv. Seire on alal lõpetatud, kuid selle tulemuste andmed keskkonnaregistris puuduvad. Andmeid ei ole võimalik keskkonnaregistrisse enam kanda, sest on vanad ja puudulikud.

Ohustatud putukad, kuklased – seiret viiakse Viidumäe looduskaitsealal läbi ühes seirejaamas. Seiratud liigiks on kaitsealal olnud palukuklane (*Formica polyctena*). Viimased seireandmed on aastast 2009, kindel seiresamm puudub.

Puisniitude astlalised – pilootuuring-seire toimus 1998–1999. aastal. Keskkonnaregistrisse on kantud kaks seirejaama (Viidumäe 1 ja Viidumäe 2). Seire on lõpetatud, kuid selle tulemuste andmed keskkonnaregistris puuduvad. Andmeid ei ole võimalik keskkonnaregistrisse enam kanda, sest on vanad ja puudulikud.

Maismaalimused – maismaalimuste seiret viidi kaitsealal läbi kolmes seirejaamas. Seire käigus on leitud tõmp tulptigu (*Columella aspera*), tume kuhiktigu (*Euconulus alderi*), sarvjas jooniktigu (*Nesovitrea hammonis*), rohekas jooniktigu (*Nesovitrea petronella*), karustigu (*Trichia hispida*), harilik kedertigu (*Cochlodina laminata*), kirju ketastigu (*Discus rotundatus*), harilik kiirgtigu (*Cochlicopa lubrica*), väike kiirgtigu (*Cochlicopa lubricella*), harilik kiritigu (*Arianta arbustorum*), klaastigu (*Vitrina pellucida*), nabatigu (*Euomphalia strigella*), joonik pisitigu (*Vertigo substriata*), piklik pisitigu (*Vertigo alpestris*), põõsatigu (*Bradybaena fruticum*), oga-rõõnetigu (*Acanthinula aculeata*), väike siiditigu (*Aegopinella pura*), kahehambane sulgsuu (*Clausilia bidentata*), hall teetigu (*Arion circumscriptus*), täpptigu (*Punctum pygmaeum*), ribi-valgetigu (*Vallonia costata*) ja võsa-võöttigu (*Cepaea hortensis*). Viimased seireandmed pärinevad 1999. aastast.

Ohustatud taimekooslused (Natura 2000 kooslused) – seiret viidi kaitsealal läbi kahes seirejaamas: Mäepea ja Laasma. 2011. aastal kirjeldati Mäepea puisniidu seireala (Eesti riikliku keskkonnaseire..., 2011), 2009. aastal Laasma puisniidu seireala (Eesti riikliku keskkonnaseire..., 2010). Varasemalt on seiret nimetatud aladel läbi viidud 1995., 2000. ja 2005. aastal. Seire intervall oli üldjuhul 5 aastat.

Lisaks on kaitsealal seiratud soid (Viidumäe allikasoo seirejaam, 1994., 1999. ja 2004. a) ning arumetsi (Viidumäe tammik, 1994., 1999. ja 2004. a). 2005. aastal võeti ohustatud taimekoosluste seire allprogrammis kasutusele uus seiremetoodika, mistõttu varasemate seirealade seiretulemused ei ole täielikult võrreldavad uue meetoodika põhiste tulemustega.

Varasemate seirealade uuesti seireprogrammi kaasamise ettepanekut kaitsekorraldusperioodiks ei tehta, alade seisundi muutustest peab ülevaate andma elupaigatüüpide kordusinventuur.

Ohustatud soontaimed ja samblaliigid – seiret viiakse looduskaitsealal läbi 53 erinevas seirejaamas ning lisaks Rauna seireala kümnes mõõtekohas. Tabel 5 on esitatud Viidumäe looduskaitsealal seiratud liigid. Seire toimub iga-aastasena, kuid iga-aastaselt ei seirata kõigis seirejaamades.

Tabel 5. Ohustatud soontaimede ja samblaliikide seire käigus Viidumäe looduskaitsealal seiratud liigid

Liigi nimetus		Liigi nimetus	
<i>Hypericum montanum</i>	mägi-naistepuna	<i>Dactylorhiza baltica</i>	balti sõrmkäpp
<i>Dactylorhiza russowii</i>	Russowi sõrmkäpp	<i>Trifolium alpestre</i>	alpi ristik
<i>Tritomaria quinquedentata</i>	suur sagarsammal	<i>Orobancha pallidiflora</i>	ohakasoomukas
<i>Oxytropis pilosa</i>	karvane lippernes	<i>Asplenium trichomanes</i>	pruun raunjalg
<i>Catoscopium nigratum</i>	mustpeasammal	<i>Bromus benekenii</i>	varjuluste
<i>Scabiosa columbaria</i>	tui-tähtpea	<i>Corydalis intermedia</i>	vaheline lõokannus
<i>Hedera helix</i>	harilik luuderohi	<i>Pinguicula alpina</i>	alpi võipätakas
<i>Festuca altissima</i>	mets-aruhein	<i>Vicia tenuifolia</i>	peenelehine hiirehernes

<i>Rhinanthus rumelicus subsp. osiliensis</i>	saaremaa robirohi	<i>Vicia lathyroides</i>	väikeseõiene hiirehernes
<i>Dactylorhiza sambucina</i>	leeder-sõrmkäpp	<i>Lathyrus niger</i>	must seahernes
<i>Epipactis atrorubens</i>	tumepunane neuuvaip	<i>Cephalanthera longifolia</i>	valge tolmpea
<i>Equisetum x trachyodon</i>	karedahambane osi	<i>Corallorhiza trifida</i>	kõdu-koralljuur
<i>Carex davalliana</i>	raudtarn	<i>Gymnadenia odoratissima</i>	lõhnav käoraamat
<i>Epipactis palustris</i>	soo-neiuvaip	<i>Andreaea rupestris</i>	kivi-lõhiskupar

Metsa ja metsamuldade seiret viidi kaitsealal läbi ühes seirejaamas (seirejaam 125). Seire käigus tehakse keemilised mullaproovide analüüsid. Viidumäe looduskaitsealal on metsa ja metsamuldade seire raames viidud läbi hariliku männi (*Pinus sylvestris*) ning hariliku kuuse (*Picea abies*) seiret. Seire oli iga-aastane, viimased avaldatud seiretulemused ala kohta on 2009. aastast.

Põhjavee tugivõrgu seirejaamad asuvad Audaku piiranguvööndis – seirejaam 533-A (varem 533) ning seirejaam 578¹. Seire oli iga-aastane, viimased avaldatud seiretulemused ala kohta on 2011. aastast.

1.5.3 Inventuuride ja uuringute vajadus

Viidumäe looduskaitseala territoorium on suhteliselt hästi uuritud, sh kaetud riikliku seire seirejaamadega. Liigirühmade ja elupaigatüüpide põhjalikumad uuringud on siiski enam kui 10 aasta vanused.

Viidumäe looduskaitsealal esinevate liikide levikuandmete esindatus keskkonnaregistri ametlikuks andmebaasiks olevas Eesti Looduse Infosüsteemis (edaspidi: *EELIS*) on erineva kvaliteediga. Kirjete puudulikkusele viitavad muuhulgas olemasolevad seireandmed. Liikidel, mille alal esindatuse kohta leidub kirjalikke viiteid, kuid mille kohta puuduvad *EELIS*es kanded, on käesoleva töö väärtuste peatükis vastav märge. Samas ei ole andmeid enam võimalik keskkonnaregistrisse kanda, sest need on vanad ja kohati puudulikud, st on vananenud ning ei kajasta tegelikku olukorda. Kirjete puudumine *EELIS*es võib ohtu seada elupaikade ja kasvukohtade piisava kaitse tagamise.

Kõigi liigirühmade lausalise inventuuri läbi viimine kaitsekorraldusperioodil ei ole otstarbekas ega eeldatavalt jõukohane. Alustada tuleb teadaolevate ajakohaste seire- ja vaatlusandmete (sh usaldusväärsed kohalike loodushuviliste andmed) registrisse kandmisest ning kaitse-eeskirja § 1 lg 1 punktis 3 eesmärkidena välja toodud liikide ja I kaitsekategooria liikide kannete korrastamisest ja inventuuridest.

Elupaigatüüpide inventuur on kaitsekorralduskava koostamise ajaks enam kui 10 aasta vanune, mis on piisav ajaperiood muutusteks elupaigatüüpide esinduslikkuses ja seisundis. Inventuuriandmetes ilmneb erinevust poollooduslike koosluste andmebaasiga, mis tuleneb sellest, et poollooduslike koosluste piire ja seisundit on hiljem täpsustatud seoses keskkonnaregistrikihi korrigeerimisega. Lisaks on inventuuriandmete võimalikele ebatäpsustele viidatud kava koostamise kaasamisprotsessis (M. Reitalu jt). Natura standardandmebaasi kantud mahud on osade elupaigatüüpide osas ülehinnatud (vastavad

¹ Mari Reitalu andmed

märked on toodud asjakohastes kava peatükkides). Kaitsekorraldusperioodil on vajalik läbi viia metsaelupaigatüüpide kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugseire teel. Kordusinventuur on vajalik teha ka soolupaigatüüpide osas või hinnata seisundit pistelise kohapealse kontrolliga. Kordusinventuur on vajalik kaitsekorraldusperioodi tulemuslikkuse hindamiseks (osa tulemusseirest) ning ühtlasi ka selleks, et seada vastavusse Natura 2000 kohustus ja reaalsed võimalused.

Allika- ja madalsoode seisundi ja liigirikkuse säilitamiseks on vajalik olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine, eesmärgiga saavutada soolupaikade looduslähedane veerežiim.

Seireandmete järjepidevuse tagamiseks tuleb kaitsekorraldusperioodil jätkata riikliku seire programmidega Viidumäe looduskaitsealal. Lisaks on muutuste tuvastamiseks **soovitav teostada Viidumäe kompleksprofili kordusvaatlused ning koostada profili kolmas kirjeldus.**

Kavandatavaid inventuure ja uuringuid on lähemalt kirjeldatud kaitsekorralduskava peatükis 4.

2 VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1 ELUSTIK

2.1.1 Imetajad

Valdav osa Viidumäe looduskaitseala imetajaliikidest ei ole Eestis kaitse all. Kaitsealustest liikidest esinevad alal käsitiivalised, vähemalt põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*), kes on levinud kogu Eestis, olles siin arvukaim nahkhiir (Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid Eestis, 2005). EELISes on leiukohta vaatlustena kaitsealal registreeritud 2010. aastal vähemalt kolm põhja-nahkhiire toitumisala. Märkeid⁶ on ka suurkõrva ehk pruunsuurkõrva (*Plecotus auritus*) esinemise kohta alal, kuid kindlad andmed puuduvad. Mõlemad nahkhiireliigid on arvatud II kaitsekategooriasse, kantud loodusdirektiivi IV lisasse ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (Eesti Punane Raamat, 2008) alusel on nad ohuvälised. Seetõttu ei ole liikidele seatud ka kaitse-eesmärke. Vajalikud inventuurid kaitsealadel on ette nähtud nahkhiirte tegevuskavas (Tegevuskava nahkhiirte kaitse..., 2004). Liike ei ole seatud Viidumäe ega Vedruka raba loodusala kaitse-eesmärgiks.

2.1.2 Linnud

Ülevaade Viidumäe looduskaitsealal esinevatest 29 kaitsealusest linnuliigist on esitatud alljärgnevas tabelis 6. Alapeatükis esitatud liigi arvukushinnangud Eesti kohta pärinevad artiklist „Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2003–2008” (Eltis jt, 2009). Andmed 2001. aasta pesitsuskindluse ja arvukuse kohta pärinevad Saaremaa Linnuklubi koostatud käsikirjast „Viidumäe looduskaitseala linnustik”. 2012. aasta arvukushinnangud on koostatud R. Nellise poolt (2012) välitööandmetele tuginedes. Tabel 6. Viidumäe looduskaitsealal pesitsevad kaitsealused linnuliigid

Liigi nimi eesti keeles	Liigi nimi ladina keeles	Kaitsekategooria	Linnu-direktiivi I lisa	Pesitsuskindlus 2001 ⁷	Arvukus 2001, paaride arv ⁸	Leiukohti EELISes	Arvukus 2012, paaride arv ⁹
Must-toonekurg	<i>Ciconia nigra</i>	I	jah	toitekülaline, läbirändaja	hindamata	3	2
Merikotkas	<i>Haliaeetus albicilla</i>	I	jah	kindel	1	4	2
Kassikakk	<i>Bubo bubo</i>	I	jah	tõenäoline	0–1	-	0
Kanakull	<i>Accipiter gentilis</i>	II	ei	tõenäoline	0–1	3	1
Sooräts	<i>Asio flammeus</i>	II	jah	tõenäoline	0–1	-	0
Karvasjalgkakk	<i>Aegolius funereus</i>	II	jah	kindel	3–4	1	3–5

⁶ EELIS infoleht, <http://loodus.keskkonnainfo.ee/>

⁷ Viidumäe looduskaitseala linnustik, 2001

⁸ Viidumäe looduskaitseala linnustik, 2001

⁹ Nellis, 2012

Liigi nimi eesti keeles	Liigi nimi ladina keeles	Kaitsekategooria	Linnu-direktiivi I lisa	Pesitsuskindlus 2001 ⁷	Arvukus 2001, paaride arv ⁸	Leiukohti EELISes	Arvukus 2012, paaride arv ⁹
Roherähn	<i>Picus viridis</i>	II	ei	kindel	0–1	-	0
Laanepüü	<i>Tetrastes bonasia</i>	III	jah	tõenäoline	hindamata	-	0
Teder	<i>Tetrao tetrix</i>	III	jah	kindel	5–7	1	0–5
Herilaseviu	<i>Pernis apivorus</i>	III	jah	kindel	1–2	-	1–2
Raudkull	<i>Accipiter nisus</i>	III	ei	tõenäoline	1–2	-	3–5
Hiireviu	<i>Buteo buteo</i>	III	ei	kindel	1–3	1	4–6
Lööpistrik	<i>Falco subbuteo</i>	III	ei	kindel	1–2	-	2–3
Rukkirääk	<i>Crex crex</i>	III	jah	kindel	hindamata	-	0–5
Sookurg	<i>Grus grus</i>	III	jah	kindel	5–7	21	15–20
Õõnetuvi	<i>Columba oenas</i>	III	ei	kindel	2–5	6	5–10
Värbkakk	<i>Glaucidium passerinum</i>	III	jah	tõenäoline	0–1	2	2–4
Kodukakk	<i>Strix aluco</i>	III	ei	kindel	2–3	1	4–6
Öösorr	<i>Caprimulgus europaeus</i>	III	jah	kindel	1–5	1	1–5
Väänkael	<i>Jynx torquilla</i>	III	ei	tõenäoline	0–3	-	0–3
Hallpea-rähn	<i>Picus canus</i>	III	jah	toituja, läbirändaja, talvituja	0–1	-	0
Musträhn	<i>Dryocopus martius</i>	III	jah	kindel	5–8	8	8–11
Väike-kirjurähn	<i>Dendrocopos minor</i>	III	ei	kindel	1–5	7	5–10
Nõmmelõoke	<i>Lullula arborea</i>	III	jah	kindel	1–5	-	0–3
Suitsupääsuke	<i>Hirundo rustica</i>	III	ei	kindel	hindamata	-	5–10
Hoburästas	<i>Turdus viscivorus</i>	III	ei	kindel	5–10	10	10–20
Vööt-pöosalind	<i>Sylvia nisoria</i>	III	jah	kindel	hindamata	-	0–5
Väikekärbsenäpp	<i>Ficedula parva</i>	III	jah	puudub	0	2	0–10
Punaselg-õgija	<i>Lanius collurio</i>	III	jah	kindel	1–5	-	0–5

Valdav osa liikidest on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (Eesti Punane Raamat, 2008) ja Maailma Looduskaitse Liidu punase nimestiku (IUCN, 2012) alusel ohuvälised. Kaitseesmärgid on kaitsekorralduskavas seatud vaid I ja II kaitsekategooria linnuliikidele. III kaitsekategooria linnuliikide osas on eesmärgiks liigilise mitmekesisuse säilimine.

2.1.2.1 Merikotkas (*Haliaeetus albicilla*)

I kat; LiD I; KE – jah¹⁰; Viidumäe LoA – ei; Vedruka raba LoA – ei¹¹

Liigi arvukus Eestis on viimasel ajal tõusuteel, pesitsevate paaride arv ületab 200. Peamine levikupiirkond on Lääne-Eesti ja saared, sealhulgas Saaremaa. Merikotkas eelistab pesapaigana peamiselt vanu võrdlemisi hõredaid männienamusega metsi, niiskeid kuusesegametsi, metsastuvaid puisniite ja rabastuvaid männikuid. Liik on nõudlik pesapuu vanuse suhtes – pesapuu on keskmiselt 90- (lehtpuu) kuni 130-aastane (okaspuu). Liigi seisund Viidumäe looduskaitsealal on hea. 2001. aastal on hinnatud liigi arvukuseks 1 haudepaar (Viidumäe looduskaitseala linnustik, 2001). EELISE järgi on liigil 4 leiukohta, mis moodustavad 2 pesitsusterritooriumit. 2012. aastal pesitses alal 2 paari merikotkaid⁹. 2 paari merikotkaid pesitses ka 2013. aastal.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Merikotka pesitsusaegne arvukus on vähemalt 2 haudepaari.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Merikotka pesitsusaegne arvukus on vähemalt 2 haudepaari.

Mõjutegurid ja meetmed:

Pesitsusaegne häirimine. Merikotkas on pesitsemise tundlikus faasis (vahemikus 15.02– 15.06) tundlik igasuguse häirimise, eriti metsatööde suhtes, mis toimuvad pesale lähemal kui 500 meetrit (Merikotka kaitse tegevuskava). Pesitsuskohad jäävad hooldatavatesse sihtkaitsevöönditesse, kus on lubatud koosluste kujundamiseks vajalikud tööd ning inimeste viibimine kaitseala valitseja nõusolekul.

Meede. Kogu pesitsusajal (vahemikus 15.02–31.07) ei tohi teha metsatöid asustatud pesale lähemal kui 500 m. Selle nõude täitmine tagatakse osaliselt läbi sihtkaitsevööndi kaitsekorra. Samas asuvad Kõveroja sihtkaitsevööndi mõlemad kotkapesad kaitseala välispiirile lähemal kui 500 m (ca 200 m ja ca 450 m) ja seega ei saa nende pesade häirimist välistada, kuid tõenäosus selleks on väike. Seetõttu ei tehta ka kaitseala piiri laiendamise ettepanekut.

Meede. Kogu pesitsusajal (vahemikus 15.02–31.07) rakendada pesast 200 m raadiuses liikumiskeeldu. Meedet järgitakse liikumislubade väljastamisel.

2.1.2.2 Must-toonekurg (*Ciconia nigra*)

I kat; LiD I; KE – jah; Viidumäe LoA – ei; Vedruka raba LoA – ei

¹⁰ Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskirja alusel on ala kaitse-eesmärgiks kaitsta I, II ja III kaitsekategooria taime-, looma- ja seeneliike (§ 1 lg 1 p 4). Samas on eraldi kaitse-eesmärgidena välja toodud LoD II lisa liigid (§ 1 lg 1 p 3). Selguse huvides on lisatud „KE – jah” märgi liikidele, mis on eesmärgiks § 1 lg 1 p 4 alusel ning märgi „KE – jah*” liikidele, mis on esiletõstetuna eesmärgiks § 1 lg 1 p 3 alusel.

¹¹ Siin ja edaspidi märgivad kaitse-väärtuste juures toodud lühendid järgmist: kat – liigi kaitsekategooria vastavalt Vabariigi Valitsuse (I ja II kaitsekategooria liigid) või keskkonnaministri määruks (III kategooria liigid) sätestatule; LiD – kuulumine linnudirektiivi (Euroopa Nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta) lisades loetletud liikide hulka; LoD – kuulumine loodusdirektiivi (Euroopa Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta) lisades loetletud elupaigatüüpide või taime- ja loomaliikide hulka; LoA – kuulumine loodusala kaitse-eesmärgikesse.

Must-toonekure elupaikadeks on eelkõige vanad, minimaalse häirimise ja soodsate toitumispaikadega looduslikult mitmekesised metsamassiivid. Eestis pesitseb musttoonekurgi hinnanguliselt 80 paari, arvukuse trend on langev. 2001. aastal on hinnatud liigi staatuseks toituja ja läbirändaja, pesitsemist siis täheldatud ei olnud. Viidumäe looduskaitsealal on EELISes liigi kohta 3 leiukohta, mis moodustavad 2 pesitsusterritooriumit, 2012. ja 2013. aastal pesitses alal 2 paari must-toonekurgi.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Must-toonekure pesitsusaegne arvukus on vähemalt 2 haudepaari.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Must-toonekure pesitsusaegne arvukus on vähemalt 2 haudepaari.

Mõjutegurid ja meetmed:

Pesitsusaegne häirimine pesa juures või toitumispaikades. Pesitsuskohad jäävad osaliselt hooldatavatesse sihtkaitsevöönditesse, kus on lubatud koosluste kujundamiseks vajalikud tööd ning inimeste viibimine kaitseala valitseja nõusolekul.

Meede. Inimeste liikumise keelamine väljaspool teid ja radasid pesitsusajal (15. märtsist 31. augustini) vähemalt 250 m raadiuses teadaolevast pesast. Meedet järgitakse liikumislubade väljastamisel.

Külastuskoormuse oluline kasvamine Audaku matkarajal ning sellest tulenev liigi häirimine.

Meede. Külastuskoormuse jälgimine. Raja külastuskoormuse olulisel kasvamisel kaaluda raja trassi muutmist või hooajalist kasutamise piiramist.

Toitumisalade degradeerumine. Must-toonekurg toitub mitmekesistes biotoopides – eelistatud on varjulised vooluveekogud, ent toitutakse ka kalatiikidel, küntud põldudel, rabades ja roostikes. Toitumisveekogu valikul eelistab must-toonekurg kuni 0,5 m sügavusi, kruusaseliivase (mitte mudase) põhjaga vooluveekogusid, mille kaldad ei ole võsastunud (enamuse selliseid vooluveekogusid jääb väljaspoole kaitseala). Varjetingimused ei oma toitumisveekogu valikul määravat mõju, küll võivad mõningased varjetingimused veekogus (vee kohale ulatuvad põõsad, vette kukkunud tüved) suurendada kalastiku varjevõimalusi ja seeläbi must-toonekure toidubaasi.

Meede. Kindlustada must-toonekure potentsiaalsete toitumisveekogude puhtus ning sobivus, puhastades kinni kasvanud vooluveekogude kaldad võsast. Viidumäe looduskaitsealal on selliseks vooluveekoguks Riksu oja lõik Tepu sihtkaitsevööndis.

2.1.2.3 Kanakull (*Accipiter gentilis*)

II kat; LiD I; KE – jah; Viidumäe LoA – ei; Vedruka raba LoA – ei

Kanakulli arvukuseks Eestis on hinnatud 300–500 paari, trend on langev. Kanakull eelistab elupaigana suuremaid metsamassiive. Viidumäe looduskaitsealal võib liigi seisundit pidada heaks, kuna alal leidub piisavalt liigile sobilikke looduslikke elukohti ja saagialasid. 2001. aastal on hinnatud liigi staatuseks tõenäoline haudelind ja arvukuseks 0–1 paari. EELISe järgi on liigil 3 leiukohta, mis moodustavad 1 pesitsusterritooriumi, mis oli 2012. aastal ka asustatud.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Kanakull on kaitsealal esindatud vähemalt 1 haudepaarina.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Kanakull on kaitsealal esindatud vähemalt 1 haudepaarina.

Mõjutegurid ja meetmed:

Toitumisalade kvaliteedi langus.

Meede. Soodustada metsakanaliste kaitset, hoides kontrolli all metssea kui metsakanaliste arvukust mõjutava liigi arvukust.

Pesitsusaegne häirimine. Pesitsuskohad jäävad hooldatavatesse sihtkaitsevöönditesse, kus on lubatud koosluste kujundamiseks vajalikud tööd ning inimeste viibimine kaitseala valitseja nõusolekul.

Meede. Pesitsusajal, 1. märtsist kuni 15. augustini, hoiduda raiest pesa läheduses (<500 m). Meetme rakendamine toimub metsateatiste kooskõlastamisel.

Ebapiisav kaitsekord. Viidumäe looduskaitseala lõunaservas asub Koki kanakulli elupaik, mis on hetkel keskkonnaregistris projekteeritava püsielupaigana (49 ha).

Meede. Laiendada kaitseala piire Koki kanakulli püsielupaiga osas.

2.1.2.4 Karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*)

II kat; LiD I; KE – jah; Viidumäe LoA – ei; Vedruka raba LoA – ei

Karvasjalg-kaku arvukuseks Eestis on hinnanguliselt 200–400 paari, trend on langev.

Viidumäe looduskaitsealal leidub liigile piisavalt sobivat metsaelupaika. 2001. aastal hinnati liigi arvukuseks 3–4 haudepaari. EELISE järgi on liigil 1 leiukoht, 2012. a pesitses alal 3–5 paari karvasjalg-kakke.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Karvasjalg-kaku elupaigad on säilinud, liik on kaitsealal esindatud vähemalt 3 haudepaarina.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Karvasjalg-kaku elupaigad on säilinud, liik on kaitsealal esindatud vähemalt 3 haudepaarina.

Mõjutegurid ja meetmed:

Elupaikade kvaliteedi langus. Karvasjalg-kaku eelistatud elupaigaks on vana männik, sobib ka tihe kuusik, hõre majandatud männik, haavasalu ja ka kidur rabamännik. Karvasjalg-kakk pesitseb peaaegu eranditult musträhni tehtud õõnsustes, toitumiseks eelistab ta metsa, kuid võib kasutada ka võsastumata raiesmikke.

Meede. Jälgida, et piirkonnas leiduks sobivaid puuõõnsusi pesapaikadeks. Raiet tehes tuleks säilitada väikseid vanu ja tihedaid metsatukkasid, mis sobivad musträhni pesapaikadeks. Tagatakse läbi sihtkaitsevööndi kaitsekorra ja elupaigatüüpide tegevuste.

Pesitsusaegne häirimine. Karvasjalg-kakk ei ole väga tundlik häirimise suhtes, ent pesitsusaegsed metsatööd pesa vahetus läheduses võivad siiski pesitsuse nurjata.

Meede. Vältida raiet karvasjalg-kakule sobivates vanades puistutes karvasjalg-kaku pesitsusajal (15. veebruar–1. juuli). Meetme rakendamine toimub metsateatiste kooskõlastamisel.

2.1.3 Kahepaiksed

Kahepaiksetest on alal esindatud (kahepaiksete seire raames loendatud) 3 III kaitsekategooria liiki. Viidumäe kõige arvukamaks kahepaikseks võib seire tulemuste põhjal pidada **harilikku kärnkonna** (*Bufo bufo*). Viimastel seireaastatel (2005, 2006) on Audaku tiigis kudevate kahepaiksete loendusel märgitud 20 amplexuse ja 20 üksiku isaslooma esinemine, joon- ja platsiloendustel on loendatud isendite arv jäänud viimastel seireaastatel vahemikku 1–10. Keskkonnaregistris on liigi leiukoht märgitud 4 ha suuruse alana Lauma ja Kivesselja sihtkaitsevööndites. Hariliku kärnkonna kudemisveekoguks on Audaku tiik, mille seisukord on halvenenud peale kogre asustamist tiiki.

Loodusdirektiivi IV lisa liik **rabakonn** (*Rana arvalis*) on Eestis suhteliselt tavaline liik. Liigi levila on Eestis pidevalt laienenud ning populatsiooni seisundit loetakse stabiilseks. Viidumäel on rabakonna leitud kahepaiksete seire raames. Viimased seireandmed on 2006. aastast. Viimaste seireaastate (2005, 2006) joon- ja platsiloendustel on loendatud isendite arv jäänud vahemikku 1–2 isendit. Keskkonnaregistris on liigi leiukoht märgitud 4 ha suuruse alana Lauma ja Kivesselja sihtkaitsevööndites (liigirikka madalsoo elupaigatüüp), kus 2010. aastal hinnati arvukuseks 10 isendit.

Tähnikesilikk (*Triturus vulgaris*) on kahepaiksete seire raames leitud Viidumäel Audakul. Viimastel seireaastatel (2005, 2006) on tiigiloendusel loendatud kuni 10 täiskasvanud looma, joonloendusel on märgitud üksikisendite esinemine. EELISes on liigi esinemine märgitud Nakimetsa sihtkaitsevööndis ja Kanna loodusreservaadis.

Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (Eesti Punane Raamat, 2008) alusel on kõik nimetatud kolm III kaitsekategooria liiki ohuvälised. Seetõttu ei ole liikidele seatud ka kaitseesmäärke ja need pole Viidumäe ega Vedruka raba loodusala kaitse-eesmärgiks, kuid asjakohane on siiski teatud meetmete rakendamine.

Mõjutegurid ja meetmed:

Viidumäe seirealal pole kahepaiksete riiklikku seiret viimastel aastatel läbi viidud, mistõttu puuduvad uuemad andmed võimalike muutuste kohta liikide seisundis. See omakorda raskendab kaitsekorralduslike otsuste tegemist.

Meede. Riikliku seire jätkamine Viidumäe kaitsealal võimaldamaks seiretulemuste kasutamist kaitsekorralduslike otsuste tegemiseks.

Audaku tiigi kui kahepaiksete kudemisveekogu seisukord on peale kogre asustamist tiiki halvenenud. Rabakonna on Keskkonnaregistri andmetel tiigis viimati seire raames loendatud 1999. aastal, kuid veekogu on oluline ka teistele kaitsealustele kahepaiksetele.

Meede. Kalade väljapüük Audaku tiigist. Veekogu kallaste (ja põhja) puhastamine. Sobilike elupaikade (suvised maismaaelupaigad ja talvituspaigad) kadumine.

Meede. Elupaikade säilitamine/hooldus, mis tagatakse kaitsereežiimiga ja läbi elupaigatüüpide tegevuste. Ei vaja eeldatavalt täiendavaid tegevusi.

2.1.4 Roomajad

Roomajatest on märkeid nelja III kaitsekategooriasse kuuluva liigi esinemise kohta Viidumäe looduskaitsealal: **nastik** (*Natrix natrix*), **rästik** (*Vipera berus*), **vaskuss** (*Anguis fragilis*) ja **arusisalik** (*Lacerta vivipara*). Keskkonnaregistris on andmeid nastiku esinemise kohta Kanna loodusreservaadis ja Suurissoo sihtkaitsevööndis, arusisaliku esinemise kohta Nakimetsa sihtkaitsevööndi allikasoo (7160). Rästikut ja vaskussi on täheldatud juhuvaatlustena. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (Eesti Punane Raamat, 2008) alusel on nastik, rästik ja arusisalik hindamata ning vaskuss ohuväline. Seetõttu ei ole liikidele seatud ka kaitseesmärgi. Liike ei ole kantud loodusdirektiivi lisadesse ega ole seatud Viidumäe ja Vedruka raba loodusala eesmärgiks. Roomajate kaitse Viidumäe looduskaitsealal toimub läbi elupaikade kaitse.

2.1.5 Selgrootud

Kaitsealustest selgrootutest esinevad Viidumäe looduskaitsealal mitmed liblikalised, kirjukaan ning palukuklane. Loodusdirektiivi lisadesse kantud liblikaliste ning kirjukaani ohutegurid ja meetmed on välja toodud vastavates alapeatükkides.

III kaitsekategooria ja loodusdirektiivi IV lisa liblikalised, mis ei ole otseselt kaitseesmärgiks, on **sõõrsilmik** (*Lopinga achine*), **vareskaera-aasasilmik** (*Coenonympha hero*) ja **tähnrik-sinitiib** (*Maculinea arion*). Nimetatud liblikaliste osas täpsemaid kaitse-eesmärgi või meetmeid ei planeerita. Kaitse-eesmärgiks on lihtsalt nende alal esinemine. Kavaga ei tehta ka ettepanekut neid liigi tasemel kaitseala kaitse-eesmärgiks arvata, sest **sõõrsilmik** on punase nimestiku alusel ohuväline ja levinud kogu Eestis. EELISes on sõõrsilmiku esinemine kaitsealal märgitud ühe leikohana Mäepea puisniidul (Lindman, 2010). **Vareskaeraaasasilmik** on punase nimestiku alusel puuduliku andmestikuga ja levinud kogu Eestis ning üsna tavaline liik (Vilbas, 2010). Viidumäe looduskaitseala territooriumil leidub teda kõikjal, arvukamalt allikasoo ja Viidumäe nõlval, ent küllalt tavaline ka rohtunud metsasihtidel ja teeservadel (Viidalepp, 2000). EELISes vareskaera-aasasilmiku kaitsealal esinemise kohta andmed puuduvad. **Tähnrik-sinitiib** on punase nimestiku alusel puuduliku andmestikuga ja levinud kogu Eestis, kuid liik on suhteliselt haruldane. Liiki on Viidumäe looduskaitsealal leitud vaid Viidu-Liiva maanteest edelas, Suurissoost välja voolava kraavi ääres (Viidalepp, 2000). EELISes tähnrik-sinitiiva kaitsealal esinemise kohta andmed puuduvad.

III kaitsekategooriasse kuuluva **palukuklase** (*Formica polyctena*) asurkonda on Viidumäe looduskaitsealal viimati riikliku seire raames seiratud 2009. aastal taastatud puisniidul ja männikus Surnuaiamäe sihtkaitsevööndis. EELISes liigi esinemise andmed puuduvad, sest riiklike seire aruannetest süstemaatiliselt liigiinfot keskkonnaregistrisse ei edastata. Seire aruannetes on välja toodud metssigade ulatuslikud rüüsted metsakuklaste asurkonnas, mis on viinud arvukate mahajäetud pesade tekkele (Riikliku eluslooduse mitmekesisuse..., 2009). Seetõttu on Viidumäe looduskaitsealal soovitatav metssea arvukuse reguleerimine. Liik ei ole seatud Viidumäe ega Vedruka raba loodusala kaitse-eesmärgiks.

2.1.5.1 Suur-mosaiikliblikas (*Euphydryas maturna*)

III kat; LoD II; KE – jah*²; Viidumäe LoA – jah; Vedruka raba LoA – ei.

Suur-mosaiikliblikas on levinud kogu Eestis, kuid ka sobivates elupaikades on ta vähearvukas. Liigi elupaigad on lagendikud lehtmetsades ja -võsastikes, soised metsad, rohtunud sihid ja metsaservad. Liigile on elupaigas oluline valguse olemasolu ning vähene puude liitus. Viidumäe looduskaitsealal on suur-mosaiikliblikas arvukam Mäepea puisniidul ja mäenõlval Nakimetsa allikatest kõrgemal, üksikisenditena ka teistes kohtades. (Lindman, 2010a). EELISes on suur-mosaiikliblika esinemine kaitsealal märgitud kahes leiukohas – Laasma puisniidul ja Audakul.

Eesmärgid ja meetmed: vt eesmärgid ja meetmed ptk 2.1.5.2 järel.

2.1.5.2 Teelehe-mosaiikliblikas (*Euphydryas aurinia*)

III kat; LoD II; KE – jah*; Viidumäe LoA – jah; Vedruka raba LoA – ei.

Teelehe-mosaiikliblikas on levinud Saaremaal ja tõenäoliselt kogu Mandri-Eestis. Liigi elupaikadeks on kuivad liigirikkad aruniidud, seejuures eelistab ta soojemaid võsa- ja metsaservi, päikesepaistelisi kohti ürgorgude nõlvadel ja põhja ning lääne poolt metsaga piiratud lagendikke. Viidumäe looduskaitsealal on liik levinud kogu alal nii puisniitudel kui ka teeservadel ja metsavahelistel lagendikel (Lindman, 2010b).

EELISes teelehe-mosaiikliblika kaitsealal esinemise kohta andmed puuduvad, sest riiklike seire aruannetest süstemaatiliselt liigiinfot keskkonnaregistrisse ei edastata.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Suur-mosaiikliblikas ja teelehe-mosaiikliblikas on kaitsealal esindatud.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Suur-mosaiikliblikas ja teelehe-mosaiikliblikas on kaitsealal esindatud.

Mõjutegurid ja meetmed:

Valgusrikaste metsaservade ja -sihtide võsastumine.

Meede. Võsaraie.

Poollooduslike koosluste majandamise lakkamine.

Meede. Poollooduslike koosluste hooldus, alade niitmine suve teisel poolel.

Leviku- ja arvukusandmete puudumine andmebaasides, mis raskendab liigikaitse planeerimist (sh kaitse-eesmärkide seadmist).

Meede. Teelehe-mosaiikliblika ja suur-mosaiikliblika leviku- ja/või arvukusandmete täpsustamine.

² Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskirja alusel on ala kaitse-eesmärgiks kaitsta (kõiki) I, II ja III kaitsekategooria taime-, looma- ja seeneliike (§ 1 lg 1 p 4). Samas on eraldi kaitse-eesmärkidena välja toodud LoD II lisa liigid (§ 1 lg 1 p 3). Selguse huvides on lisatud „KE – jah“ mäрге liikidele, mis on eesmärgiks § 1 lg 1 p 4 alusel ning mäрге „KE – jah*“ liikidele, mis on esiletõstetuna eesmärgiks § 1 lg 1 p 3 alusel.

2.1.5.3 Kirjukaan e. apteegikaan (*Hirudo medicinalis*)

II kat; LoD V; KE – jah; Viidumäe LoA – ei; Vedruka raba LoA – ei.

Eestis on kirjukaani teadaolev levik võrdlemisi piiratud, liiki leidub üksikutes veekogudes Hiiu- ja Saaremaal, Nõva kaitsealal ning Karula rahvuspargis. Elupaikadeks sobivad kirjukaanile vooluta veekogud, harilikult soojaveelised ja madalad väikejärved, kus on rikkalik kalastik ja amfiibide fauna. Viidumäel on liiki loendatud kirjukaani seire raames. Liigi elupaigaks on 0,4 ha suurune ala – madal soo keskel olevad loigud. Suve lõpus elupaiga pindala väheneb, kuid sügavamad augud on püsiva veega (Talvi, 2010a). EELISes liigi esinemise andmed veel puuduvad, kuid andmed on edastatud.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Kirjukaan on kaitsealal esindatud ja liigi elupaik säilinud vähemalt 0,4 hektaril.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Kirjukaan on kaitsealal esindatud ja liigi elupaik säilinud vähemalt 0,4 hektaril.

Mõjutegurid ja meetmed:

Peremeesorganismide arvukuse langus (kahepaiksed, imetajad).

Meede. Otseseid meetmeid ei rakendata. Kaudselt toetavad teiste liikide tegevused ja elupaigatüüpide tegevused.

Veerežiimi muutused (melioratsioon).

Meede. Kaitseala territooriumil on melioratsioonitööde teostamine piiratud kehtiva kaitseeskirjaga. Vajalik on kaitseala kaitse-eesmärkidega arvestamine ja võimaliku keskkonnamõju hindamine tegevuste kooskõlastuste väljastamisel nii kaitsealal kui ka selle lähikümbruses. Tööde planeerimisel tuleb läbi viia nn Natura eelhindamine.

2.1.6 Seened

II kaitsekategooria seeneliikidest leidub EELISE andmete põhjal Viidumäe looduskaitsealal kuldpiimast riisikat (*Lactarius chrysorrhæus*), värvilist lehtervahelikku (*Leucopaxillus compactus*) ja Bloxami punalehikut (*Entoloma bloxamii*). Uuringu „Viidumäe looduskaitseala seenestiku koosseis ja looduskaitsealine väärtus” (2001) kohaselt on Viidumäe looduskaitsealal lisaks mainitud seeneliikidele leitud 1966. aastal ühe leiuna musta hundiseenikut (*Boletopsis leucomelaena*) ning 1981. aastal ühe leiuna säärissirmikut (*Chamaemyces fracidus*) (Vaasma, 2001). Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on must hundiseenik arvatud äärmiselt ohustatud liikide hulka. Seen kasvab lubjarikkal pinnasel loometsades, tavaliselt kuusega seotult (Niemelä, 2008). Viidumäe looduskaitsealal on seeneliiki leitud Suurisoo looduslikust sihtkaitsevööndist. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on säärissilmik arvatud äärmiselt ohustatud liikide hulka. Viidumäe looduskaitsealal on seeneliiki leitud Audaku piiranguvööndist. Vanade andmete tõttu musta hundiseeniku ja säärissirmiku andmeid EELISes ei ole ja üksikute leidude tõttu ei ole seatud neid ka kaitse-eesmärgiks.

III kaitsekategooria seeneliikidest leidub EELISE andmetel Viidumäe looduskaitsealal Suurmäe sihtkaitsevööndis taiga-peenpoorikut (*Skeletocutis odora*). Töö „Viidumäe looduskaitseala seenestiku koosseis ja looduskaitsealine väärtus” (2001) kohaselt on Viidumäe

looduskaitsealal Suurmäe sihtkaitsevööndis leitud lisaks veel sarvharikut (*Clavulinopsis corniculata*) ja musta narmikut (*Phellodon niger*). EELISes viimati nimetatud liikide kaitsealal esinemise kohta andmed puuduvad.

Ükski seeneliikidest ei kuulu loodusdirektiivi lisadesse. Kaitsekorraldusperioodiks on seatud kaitse-eesmärgid kõrge ohustatusega seeneliikidele. Värvilisele lehtervahelikule ja Bloxami punalehikule kaitse-eesmärki ei seata, sest Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat 2008) on need arvatud ohulähedaste liikide hulka ja kaitsealalt on teada ainult üks värvilise lehtervaheliku leid Nakimetsa sihtkaitsevööndis ning üks Bloxami punalehiku leid Suurmäe sihtkaitsevööndis ilma arvukuse ja seisundi hinnanguteta.

2.1.6.1 Kuldpiimane riisikas (*Lactarius chrysorrheus*)

II kat; LoD – ei; KE – jah³; Viidumäe LoA – ei; Vedruka raba LoA – ei.

Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on kuldpiimane riisikas arvatud äärmiselt ohustatud liikide hulka. Seni on liiki leitud vaid Saaremaalt – Viidumäe looduskaitsealalt, Karjalasmast ja Leisist, kuldpiimane riisikas kasvab ainult tammedega seotult ja on lubjalembene (Kalamees 2011). Viidumäe looduskaitsealal on EELISE andmetel seeneliiki leitud Lauma ja Sutru hooldatavatest sihtkaitsevöönditest kolmest leiukohast. Ajakohased arvukusandmed puuduvad.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Kuldpiimane riisikas on kaitsealal esindatud.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Kuldpiimane riisikas on kaitsealal esindatud.

Mõjutegurid ja meetmed (seeded):

Ajakohased arvukusandmed puuduvad.

Meede. Levikuandmete täpsustamine tulemusseire eesmärgil.

2.1.7 Samblikud

Viidumäe looduskaitsealal on leitud 224 erinevat samblikuliiki (Viidumäe looduskaitseala lihenofloora..., 1999). Samblike kasvuks sobivate kasvukohatüüpide varieeruvus looduskaitsealal piirdub peamiselt arumetsade klassi kuuluvate tüübirühmadega. Viidumäel esinevatest samblikuliikidest on Eestis kaitse alla võetud kaks: III kaitsekategooriasse kuuluvad **harilik kopsusamblik** (*Lobaria pulmonaria*) ja **suur nõöpsamblik** (*Megalaria grossa*). Harilik kopsusamblik on sageli esinev liik, Viidumäe looduskaitsealal on teda leitud Audaku piiranguvööndis ning Nakimetsa sihtkaitsevööndis lehtpuudel. Suur nõöpsamblik on harvem esinev liik. Viidumäe looduskaitsealal on teda leitud Audaku piiranguvööndis epifüütsel lehtpuul ja Kivesselja sihtkaitsevööndis hariliku saare tüvel. EELISes hariliku kopsusambliku kaitsealal esinemise kohta andmed puuduvad. Suure nõöpsambliku

³ Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskirja alusel on ala kaitse-eesmärgiks kaitsta (kõiki) I, II ja III kategooria kaitsealuseid taime-, looma- ja seeneliike (§ 1 lg 1 p 4). Samas on eraldi kaitse-eesmärgidena välja toodud LoD II lisa liigid (§ 1 lg 1 p 3). Selguse huvides on lisatud „KE – jah“ märke liikidele, mis on eesmärgiks § 1 lg 1 p 4 alusel ning märke „KE – jah*“ liikidele, mis on esiletõstetuna eesmärgiks § 1 lg 1 p 3alusel.

leiukohtadest on EELISes Kivesselja sihtkaitsevööndi leiukoht. Kumbki liikidest ei kuulu loodusdirektiivi lisadesse.

Kaitsekorraldusperioodiks nimetatud liikidele kaitse-eesmärke ei seata. Kaitse-eesmärkide seadmist tuleb uuesti kaaluda järgneval kaitsekorraldusperioodil juhul, kui seiretööde ja inventuuride või muude alusandmete põhjal on selgunud vastav vajadus.

2.1.8 Taimed

Ülevaade Viidumäe looduskaitsealal leiduvatest kaitsealustest taimedest EELISE andmetel on alljärgnevas tabelis. Kokku on kaitsealal registreeritud üks I kaitsekategooria liik – karedahambane osi-, 28 II ja 36 III kaitsekategooria liiki. Info kaitsealuste liikide kohta, mida on kaitsealalt leitud, kuid EELISes ei ole, sisaldub järgnevates alapeatükkides.

Tabel 7. Viidumäe looduskaitsealal kasvavad kaitsealused taimeliigid EELISE andmetel

Liigi nimi eesti keeles	Liigi nimi ladina keeles	Kaitsekategooria	Loodus- direktiivi II lisa	Leiukohti EELISes
Karedahambane osi	<i>Equisetum x trachyodon</i>	I	ei	7
Pruun raunjalg	<i>Asplenium trichomanes</i>	II	ei	2
Varjuluste	<i>Bromus benekenii</i>	II	ei	7
Mustpeasammal	<i>Catoscopium nigratum</i>	II	ei	2
Valge tolmphea	<i>Cephalanthera longifolia</i>	II	ei	7
Punane tolmphea	<i>Cephalanthera rubra</i>	II	ei	2
Vahelmine lõokannus	<i>Corydalis intermedia</i>	II	ei	4
Kaunis kuldking	<i>Cypripedium calceolus</i>	II	jah	26
Täpiline sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza incarnata subsp. cruenta</i>	II	ei	6
Russowi sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza russowii</i>	II	ei	45
Mets-aruhein	<i>Festuca altissima</i>	II	ei	4
Lõhnav käoraamat	<i>Gymnadenia odoratissima</i>	II	ei	24
Harilik luuderohi	<i>Hedera helix</i>	II	ei	14
Mäginaistepuna	<i>Hypericum montanum</i>	II	ei	14
Tõmbiõiene luga	<i>Juncus subnodulosus</i>	II	ei	17
Must seahernes	<i>Lathyrus niger</i>	II	ei	21
Soohiilakas	<i>Liparis loeselii</i>	II	jah	12
Väike käopõll	<i>Listera cordata</i>	II	ei	1
Kärbesõis	<i>Ophrys insectifera</i>	II	ei	30
Jumalakäpp	<i>Orchis mascula</i>	II	ei	4
Karvane lippernes	<i>Oxytropis pilosa</i>	II	ei	5
Alpi võipäதாக	<i>Pinguicula alpina</i>	II	ei	24
Palukarukell	<i>Pulsatilla patens</i>	II	jah	1*

Saaremaa robirohi	<i>Rhinanthus rumelicus</i> <i>subsp. osiliensis</i>	II	jah	24
Mustjas sepsikas	<i>Schoenus nigricans</i>	II	ei	1
Tuhkpihlakas	<i>Sorbus rupicola</i>	II	ei	16
Suur sagarsammal	<i>Tritomaria quinquedentata</i>	II	ei	1
Väikeseõiene hiirehernes	<i>Vicia lathyroides</i>	II	ei	1
Peenelehine hiirehernes	<i>Vicia tenuifolia</i>	II	ei	1
Karulauk	<i>Allium ursinum</i>	III	ei	1
Longus rippammal	<i>Antitrichia curtipendula</i>	III	ei	1

Liigi nimi eesti keeles	Liigi nimi ladina keeles	Kaitsekategooria	Loodus- direktiivi II lisa	Leiuohti EELISes
Kare jürilill	<i>Cardamine hirsuta</i>	III	ei	1
Läänemõõkrohi	<i>Cladium mariscus</i>	III	ei	21
Balti sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza baltica</i>	III	ei	1
Vööthuulsõrmkäpp	<i>Dactylorhiza fuchsii</i>	III	ei	31
Kahkjaspunane sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	III	ei	64
Kuradi-sõrmkäpp	<i>Dactylorhiza maculata</i>	III	ei	20
Metsvareskold	<i>Diphasiastrum complanatum</i>	III	ei	1
Tumepunane neiuvaip	<i>Epipactis atrorubens</i>	III	ei	25
Laialehine neiuvaip	<i>Epipactis helleborine</i>	III	ei	41
Sooneiuvaipe	<i>Epipactis palustris</i>	III	ei	87
Roomav öövilge	<i>Goodyera repens</i>	III	ei	6
Harilik käoraamat	<i>Gymnadenia conopsea</i>	III	ei	81
Läikiv kurdsirbik	<i>Hamatocaulis vernicosus</i>	III	jah	2
Harilik ungrukold	<i>Huperzia selago</i>	III	ei	10
Siberi võhumõök	<i>Iris sibirica</i>	III	ei	13
Harilik valvik	<i>Leucobryum glaucum</i>	III	ei	4
Suur käopõll	<i>Listera ovata</i>	III	ei	49
Karukold	<i>Lycopodium clavatum</i>	III	ei	3
Mets-õunapuu	<i>Malus sylvestris</i>	III	ei	22
Harilik porss	<i>Myrica gale</i>	III	ei	89
Sulgjas õhik	<i>Neckera pennata</i>	III	ei	3
Pruunikas pesajuur	<i>Neottia nidus-avis</i>	III	ei	22
Hall käpp	<i>Orchis militaris</i>	III	ei	2
Ohakasoomukas	<i>Orobancha pallidiflora</i>	III	ei	1
Kuninga-kuuskjalg	<i>Pedicularis sceptrum- carolinum</i>	III	ei	1
Kahelehine käokeel	<i>Platanthera bifolia</i>	III	ei	28

Rohekas käoheel	<i>Platanthera chlorantha</i>	III	ei	15
Aaskarukell	<i>Pulsatilla pratensis</i>	III	ei	18
Tuitähtpea	<i>Scabiosa columbaria</i>	III	ei	1
Niidu-asparhernes	<i>Tetragonolobus maritimus</i>	III	ei	3
Ahtalehine ängelhein	<i>Thalictrum lucidum</i>	III	ei	1
Alpi ristik	<i>Trifolium alpestre</i>	III	ei	11
Püstine hiirehernes	<i>Vicia cassubica</i>	III	ei	14
Lood-angervars	<i>Vincetoxicum hirundinaria</i>	III	ei	3

* Palukarukella (*Pulsatilla patens*) ekslik kirje EELISes

Kuna taimeliikide kaitse toimib läbi nende kasvukohtade säilitamise ja parendamise, on Viidumäe looduskaitsealal esinevad **soontaimeliigid** alljärgnevalt grupeeritud nende tavapäraste kasvukohaelistuste⁴ (ning ühtlasi kasvukohaelistustest tulenevate ohutegurite) alusel. Grupeerimine on seejuures siiski tinglik, s.t esiteks on tegu kasvukohtade olulise üldistusega, teiseks levivad mitmed liigid eriilmelistes kooslustes ning kolmandaks võib liikidel esineda n-õ ebatüüpilisi kasvukohti.

Kaitsealuste soontaimede leiukohad on EELISE andmeil valdavalt Viidumäe loodusala. Vedruka raba loodusala äärealadele ulatuvad kahe III kaitsekategooria liigi kasvukohad: hall käpp (*Orchis militaris*) ja harilik pors (Myrica gale).

Järgnevast nimistust on välja jäetud III kaitsekategooria veetaim valge vesiroos (*Nymphaea alba*). EELISes märged liigi leiukohtadest Viidumäe kaitsealal puuduvad.

Kaitse-eesmärgid ja meetmed on alapeatükis välja toodud olulisematele esinevatele liikidele, võttes aluseks liikide levikut ja ohustatust, kaitsekategooriat ja loodusdirektiivi lisadesse kuulumist ning Viidumäe LKA olulisust nende liikide kaitse tagamisel.

2.1.8.1 Niitude, soostunud niitude ja paljandite kasvukohtade taimed

Antud jaotusesse on lisaks niidutaimedele arvatud ka kiviaedadel, rändkividel ja teeservadel kasvavad taimed.

II kaitsekategooria taimedest võib siia gruppi arvata pruuni raunjala (*Asplenium trichomanes*), laukapuu (*Prunus spinosa*) ja väikeseõiese hiireherne (*Vicia lathyroides*).

III kaitsekategooria taimeliikidest esinevad alal kare jürilill (*Cardamine hirsuta*), balti sõrmkäpp (*Dactylorhiza baltica*), harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), siberi võhumõök (*Iris sibirica*), suur käopõll (*Listera ovata*), hall käpp (*Orchis militaris*), kahelehine käoheel (*Platanthera bifolia*), rohekas käoheel (*Platanthera chlorantha*), tuitähtpea (*Scabiosa columbaria*), niidu-asparhernes (*Tetragonolobus maritimus*), ahtalehine ängelhein (*Thalictrum lucidum*).

Nimetatud liigid ei ole kantud loodusdirektiivi lisadesse ega kuulu liikide punase nimestiku (Eesti Punane Raamat, 2008; IUCN, 2012) eriti ohustatud liikide hulka. Kaitse-eesmärgid on kaitsekorralduskavas seatud II kaitsekategooria liikidele, mille jaoks Saaremaa on oluline levikupiirkond Eestis. Kaitse-eesmärki ei ole seatud pruun raunjale, sest EELISesse on kantud ainult kaks leiukohta Audaku piiranguvööndi kiviaiale (2007. aastal 34 puhmikut) ja kunagisele kiviktaimlale, mis M. Reitalu andmetel ilmselt 1964. aastal istutati sinna, kuid

⁴ Kasutatud allikad: Eesti taimede määraja, 1999; Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid Eestis, 2005; Kukk, T., 2004; Kukk, Ü., 1999; eElurikkus andmebaas, 2012.

praegu enam seda liiki seal ei leidu. Liigi leiukohas läbiviidav seire on näidanud populatsiooni kasvutendentsi Viidumäel (Eesti riikliku keskkonnaseire..., 2007).

Laukapuu (*Prunus spinosa*)

II kat, LoD – ei, KE – jah⁵, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei

Eestis väga haruldase liigi kasvukohtadeks on metsa- ja teeservad ning looniidud. Leiukohad jäävad Lääne-Saaremaale. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on laukapuu arvatud ohualtide liikide hulka. EELISes märged liigi leiukohtadest Viidumäe kaitsealal puuduvad, kuid M. Reitalu andmetel on teada esinduslik laukapuu kasvukoht Nakimetsa sihtkaitsevööndi põhjaosas elektriliinist läänepoolsele. 2014. a mai seisuga on antud kohas teostatud välitööd ja inventuuri andmed edastatud EELISesse.

Väikeseõiene hiirehernes (*Vicia lathyroides*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Eestis väga haruldase liigi kasvukohtadeks on loo-, nõmme- ja paluniidud ning söödid. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on väikeseõiene hiirehernes arvatud ohualtide liikide hulka. Liigi ainus EELISesse kantud leiukoht Viidumäe looduskaitsealal on märgitud Suurmäe sihtkaitsevööndi niidukooslusele (inventeeritud elupaigatüüp 6270*), kus 1998. aastal on arvukuseks hinnatud 6000 isendit. Kuna niidukooslust ei ole püsivalt hooldatud, on arvukus tugevasti langenud ja praegune arvukus on teadmata. M. Reitalu andmetel võib leida väikeseõiest hiirehernest lisaks Audaku piiranguvööndis Sihi ja Upsi talu niidukooslustel.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Laukapuu on kaitsealal esindatud ja väikeseõiese hiireherne püsiv populatsioon on kaitsealal säilinud vähemalt ühes leiukohas.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Laukapuu on kaitsealal esindatud ja väikeseõiese hiireherne püsiv populatsioon on kaitsealal säilinud vähemalt ühes leiukohas. **Mõjutegurid ja meetmed:**

Sobilike kasvukohtade võsastumine niitude ja soostunud niitude osas. Väärtuste koondtabelis lisas 3 ei kajastu soostunud niidud, sest see ei ole asjakohane laukapuu ja väikeseõiese hiireherne osas.

Meede. Esinduslike niitude ja soostunud niitude kasvukohtade võsast puhastamine.

Meede. Metsateede ja kvartalisihtide taastamine ning hooldus.

Poollooduslike koosluste majandamise lakkamine.

Meede. Poollooduslike koosluste hooldus, traditsiooniline majandamine niitmiseega.

Veerežiimi muutused. Nimetatud negatiivne mõjutegur väärtuste koondtabelis lisas 3 ei kajastu, sest see ei ole asjakohane laukapuu ja väikeseõiese hiireherne osas.

⁵ Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskirja alusel on ala kaitse-eesmärgiks kaitsta (kõiki) I, II ja III kaitsekategooria taime-, looma- ja seeneliike (§ 1 lg 1 p 4). Samas on eraldi kaitse-eesmärgidena välja toodud LoD II lisa liigid (§ 1 lg 1 p 3). Selguse huvides on lisatud „KE – jah” märged liikidele, mis on eesmärgiks § 1 lg 1 p 4 alusel ning märged „KE – jah*” liikidele, mis on esiletõstetuna eesmärgiks § 1 lg 1 p 3 alusel.

Meede. Peale piiranguvööndite võib kraavide hooldamist lubada minimaalses mahus vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites. Puudulikud levikuandmed

Meede. Levikuandmete täpsustamine/korrastamine ning andmebaasidesse kandmine väikeseõiese hiireherne osas.

2.1.8.2 Soo kasvukohtade taimed

Soo kasvukohti eelistavad Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskirjas nimetatud soohiilakas (*Liparis loeselii*) ja saaremaa robirohi (*Rhinanthus rumelicus subsp. osiliensis*), mis mõlemad kuuluvad II kaitsekategooriasse ja loodusdirektiivi II lisasse.

Lisaks on märkeid järgmiste II kategooria liikide esinemise kohta alal: täpiline sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata subsp. cruenta*), Russowi sõrmkäpp (*Dactylorhiza russowii*), lõhnav käoraamat (*Gymnadenia odoratissima*), tõmbiõiene luga (*Juncus subnodulosus*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*), alpi võipätakas (*Pinguicula alpina*), mustjas sepsikas (*Schoenus nigricans*). Liigid ei kuulu loodusdirektiivi lisadesse, samuti ei ole ükski viimatinimetatud liikidest arvatud punase nimestiku ohustatud liikide hulka (Eesti Punane Raamat, 2008). Kaitsekorralduskavas on neist liikidest kaitse-eesmärgid seatud sellistele, mis on Eestis väga haruldased ja/või mille puhul on Saaremaa üheks peamiseks levikualaks Eestis. Kaitseeesmärki ei ole täpiliselt sõrmkäpale seatud, sest punase nimestiku alusel on tegemist puuduliku andmestikuga liigiga, mis ei võimalda kaitse tõhususe hindamist ja kaitsealalt on teada kuus 1986. aasta punktobjektina leiukohta, kus puudub arvukuse hinnang. Kaitseeesmärki ei ole kärbesõiele seatud, sest kaitse saab tagatud elupaiga kaitsega ja kriitilisi kaitsekorralduslikke meetmeid planeerima ei pea. EELISesse on kantud 30 liigi registreeritud leiukohta kogupindalaga ligi 40 ha. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on kärbesõis arvatud ohulähedaste liikide hulka. Kaitse-eesmärki ei ole seatud mustjas sepsikale, sest liik on vähearvukas. EELISesse on kantud üks liigi registreeritud leiukoht (100 m²). Tegemist ei ole ka Viidumäe looduskaitsealale omase liigiga.

III kaitsekategooria taimeliikidest on alalt leitud järgmisi: lääne-mõõkrohi (*Cladium mariscus*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*), kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*), soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*), harilik pors (Myrica gale), ohakasoomukas (*Orobancha pallidiflora*), kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrumcarolinum*). Liigid ei kuulu loodusdirektiivi lisadesse, ega ole Eestis loetud eriti ohustatuks, välja arvatud kuninga-kuuskjalg, mis on märgitud ohustatud liigiks. Kaitse-eesmärki ei ole kuninga-kuuskjalale seatud, sest kaitsealal leidub ainult üks leiukoht (0,02 ha) (KLO9312927), kus liik on vähearvukas.

Soohiilakas (*Liparis loeselii*)

II kat, LoD II, KE – jah*, Viidumäe LoA – jah, Vedruka raba LoA – ei.

Lubjalembese taimena kasvab soohiilakas eelkõige allikalistes soodes. Liigi seisundit Eestis loetakse rahuldavaks, kuid suundumus on siiski halvenemise poole (Euroopa väärtustatud elupaigad..., 2004). Enamus populatsioone koosneb mõnest kuni mõnekümnest taimest. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on soohiilakas arvatud ohualtude liikide hulka.

Viidumäe looduskaitsealal on soohiilakat leitud eeskätt Nakimetsa sihtkaitsevööndis, aga ka Kanna loodusreservaadis ning Suurisoo, Kuusma ja Kõveroja sihtkaitsevööndites. EELISesse on kantud liigi 12 registreeritud leiukohta kogupindalaga 5,8 ha.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 8 leiukohas kogupindalaga vähemalt 5,8 ha⁶.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 8 leiukohas kogupindalaga vähemalt 5,8 ha.

Mõjutegurid ja meetmed: vt ptk 2.1.8.2 lõpust.

Russowi sõrmkäpp (*Dactylorhiza russowii*)

II kat, LoD– ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Elupaikadeks on valdavalt liigirikkad soostuvad niidud ja allikasood, mille soodsast seisundist sõltub ka liigi hea seisund. Levib hajusalt üle kogu Eesti, kuid leiukohtade hulk on „Eesti taimede levikuatlase” andmetel viimastel aastakümnetel vähenenud (arvukuse trendi on hinnatud vähenevaks). Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on Russowi sõrmkäpp arvatud ohualtide liikide hulka.

Viidumäe looduskaitsealal on Russowi sõrmkäppa leitud eeskätt Nakimetsa, Suurisoo, Kuusmaa, Vesiku ja Kõveroja sihtkaitsevööndites ja Kanna loodusreservaadis, aga ka Tammiku-taguse, Sutru, Kivesselja, Lauma ja Tepu sihtkaitsevööndites ja Pätsumaa loodusreservaadis. EELISesse on kantud 45 liigi registreeritud leiukohta kogupindalaga ligi 168 ha.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 45 leiukohas kogupindalaga vähemalt 168 ha.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 45 leiukohas kogupindalaga vähemalt 168 ha.

Mõjutegurid ja meetmed: vt ptk 2.1.8.2 lõpust.

Lõhnav käoraamat (*Gymnadenia odoratissima*)

II kat, LoD– ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Tegemist on haruldase liigiga, mille elupaikadeks on peamiselt Lääne-Eesti lubjarikkad allikasood, mille seisundi paranemisest sõltub ka liigi hea seisund. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on lõhnav käoraamat arvatud ohualtide liikide hulka.

⁶ Eesmärgi seadmisel ei ole arvestatud punktobjektina registreeritud leiukohti, millel arvukuse hinnang puudub registris.

Viidumäe looduskaitsealal on lõhnavat käöraamatut leitud eeskätt Nakimetsa, Suurissoo ja Vesiku sihtkaitsevööndites, aga ka Kõveroja, Kuusma ja Lauma sihtkaitsevööndites ning Kanna ja Pätsumaa loodusreservaatides. EELISesse on kantud 24 liigi registreeritud leiukohta kogupindalaga ligi 84 ha. **Pikaajaline kaitse-eesmärk:**

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 24 leiukohas kogupindalaga vähemalt 84 ha.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 24 leiukohas kogupindalaga vähemalt 84 ha.

Mõjutegurid ja meetmed: vt ptk 2.1.8.2 lõpust.

Saaremaa robirohi (*Rhinanthus rumelicus subsp. osiliensis*)

II kat, LoD II, KE – jah*, Viidumäe LoA – jah, Vedruka raba LoA – ei.

Saaremaa robirohi on endeemne liik, mis kasvab ainult Saaremaa lääne- ja loodeosas. Populatsiooni seisundit võib hinnata heaks või rahuldavaks (Euroopa väärtustatud elupaigad..., 2004). Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on saaremaa robirohi arvatud ohualtide liikide hulka. Liik on aastate lõikes kõikuva arvukusega (üheaastane taim), kuid liigi seisundit saab lugeda soodsaks, kui liigi isendite koguarv püsib vahemikus 25 000–35 000 (Reitalu, 2011). Viidumäe kahel seirealal hinnati liigi arvukuseks 2011. a kokku 13 000 isendit (Eesti riikliku keskkonnaseire..., 2011).

Liigi kasvukohad on ära märgitud Suurissoo (15,9 ha suurune ala), Nakimetsa (6,8 ha), Pätsumaa (3,5 ha), Kanna (0,03 ha), Lauma (0,8 ha), Atlama (0,5 ha), Tepu (0,1 ha) ja Kivesselja (0,7 ha) vööndites. EELISesse on kantud 24 liigi registreeritud leiukohta kogupindalaga 28 ha, millest kaks punktleiukohta on 2013. a inventuuri alusel hinnatud ajutisteks ja hääbuvateks kasvukohtadeks. Kasvukohaks on allikasood, liigirikkad madalsood, soostunud niidud, kraavi- ja ojakaldad.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 22 leiukohas kogupindalaga vähemalt 28 ha.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 22 leiukohas kogupindalaga vähemalt 28 ha.

Mõjutegurid ja meetmed: vt ptk 2.1.8.2 lõpust.

Tõmbiõiene luga (*Juncus subnodulosus*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Eestis väga haruldase liigi eelistatud elupaigatuüp on allikasoo (7160). Liigi levikualad on Suurissoo, Lauma, Tõldemäe, Vesiku ja Nakimetsa sihtkaitsevööndites ning Kanna loodusreservaadis. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on tõmbiõiene luga arvatud ohualtide liikide hulka. EELISesse on kantud 17 liigi registreeritud leiukohta kogupindalaga 70 ha.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 17 leiukohas kogupindalaga vähemalt 70 ha.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 17 leiukohas kogupindalaga vähemalt 70 ha.

Mõjutegurid ja meetmed: vt ptk 2.1.8.2 lõpust.

Alpi võipätakas (*Pinguicula alpina*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Alpi võipätaka kasvukohaks on allikasood ja allikalised ojad. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on alpi võipätakas arvatud ohulähedaste liikide hulka. Alpi võipätaka olulisemad esinemisalad Viidumäel on EELISE põhjal Pätsumaa loodusreservaadi madal soo (5,4 ha ala), Suurissoo sihtkaitsevööndi allikasoo (58,8 ha ala), Nakimetsa sihtkaitsevööndi allikasoo (6,3 ha ala), Sutru sihtkaitsevööndi allikasoo (5,9 ha), Kanna loodusreservaadi allikasoo (11,8 ha). Lisaks on leiukohad Tammiku-taguse ja Vesiku vööndite soodes. EELISesse on kantud 24 liigi registreeritud leiukohta kogupindalaga 88 ha.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 24 leiukohas kogupindalaga vähemalt 88 ha.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 24 leiukohas kogupindalaga vähemalt 88 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

Kuivendus (niiskustingimuste muutmine, soode võsastumine).

Meede. Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Peale piiranguvööndite võib kraavide hooldamist lubada minimaalses mahus vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites.

Meede. Vajadusel võsaraie esinduslikes kasvukohtades.

Meede. Kaitseala kaitse-eesmärkidega arvestamine ja võimaliku keskkonnamõju hindamine tegevuste kooskõlastuste väljastamisel kaitsealal ja ka selle lähiümbruses. Tööde planeerimisel tuleb vajadusel läbi viia nn Natura eelhindamine. Tallamine.

Meede. Võimaliku külastuskoormuse suunamine laudteedele.

Metssigade tekitatud kahjustused käpaliste osas. **Meede.**

Metssigade arvukuse kontroll jahiga.

Meede. Mitte lubada jahiulukite lisaõtmist, mis oleks võimalik kaitseala valitseja kaalutusotsuse alusel vastavalt looduskaitseeaduse § 14 punktile 10. Kaitse-eeskirja uuendamisel lisada jahiulukite lisaõtmise keelamine kaitsealal.

2.1.8.3 Valgusrikkamate metsaga seotud kasvukohtade taimed

Valgusrikkamaid metsaga seotud kasvukohtade hulka on arvestatud hõredamad puistud, noorendikud, häilud, metsasihid jms. Siin alapeatükis käsitletakse osaliselt ka liike, mis esinevad nii metsa- kui niidukasvukohtades.

Siia gruppi kuulub Eestis väga haruldane ja ohustatud (Eesti Punane Raamat, 2008) I kaitsekategooria liik karedahambane osi (*Equisetum x trachyodon*). II kaitsekategooria liikidest esineb kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), valge tolmpa (*Cephalanthera longifolia*), punane tolmpa (*Cephalanthera rubra*), mägi-naistepuna (*Hypericum montanum*), must seahernes (*Lathyrus niger*), jumalakäpp (*Orchis mascula*), karvane lippahernes (*Oxytropis pilosa*), tuhkpihlakas (*Sorbus rupicola*), palukarukell (*Pulsatilla patens*) ja peenelehine hiirehernes (*Vicia tenuifolia*).

III kaitsekategooria liikidest esinevad antud kasvukohtades vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*), tumepunane neiuvaip (*Epipactis atrorubens*), mets-õunapuu (*Malus sylvestris*), aaskarukell (*Pulsatilla pratensis*), alpi ristik (*Trifolium alpestre*) ja püstine hiirehernes (*Vicia cassubica*).

Nimetatud II ja III kaitsekategooria liikidest kuulub loodusdirektiivi II lisasse ainult kaunis kuldking. Samuti ei ole ükski viimatinimetatud liikidest arvatud punase nimestiku ohustatud liikide hulka (Eesti Punane Raamat, 2008). Kaitsekorralduskavas on neist liikidest kaitseesmärgid seatud sellistele, mis on Eestis väga haruldased ja/või mille puhul on piirkond üheks peamiseks levikualaks Eestis. Kaitse-eesmärki ei ole jumalakäpale seatud, sest kaitsealalt on teada ainult kaks väikest leiukohta Tõldemäe ja Rauna sihtkaitsevööndis. Kaitse-eesmärki ei ole seatud punasele tolmpaale, sest kaitsealalt on teada üks juhuleid

Nakimetsa sihtkaitsevööndis. Kaitse-eesmärki ei ole seatud palukarukellale, sest tegemist eksliku kandega EELISEs (KLO9303200) ja kaitsealal teda ei kasva. Kaitse-eesmärki ei ole seatud ka karvasele lippahernele, sest tegemist ei ole Viidumäe looduskaitsealale iseloomuliku liigiga. Liigi esinemisalaks on määratud ligi 10 ha suurune ala. Liiki on seiratud kaitstavate soontaimede seire raames. 2009. aasta seirearuande alusel (Eesti riikliku keskkonnaseire..., 2009) on populatsiooni tugevasti kahjustanud metskitsed, kuid isendite arvukus on siiski tõusujoonel. Erimeetmete rakendamine pole seirearuande alusel vajalik. **Karedahambane osi** (*Equisetum x trachyodon*)

I kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Karedahambane osi on Eestis väga haruldane, kasvades vaid Viidumäe looduskaitsealal (Rünk, Jõgar, 2011). Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on liik arvatud ohustatud liikide hulka. Kasvukohtadeks on nii lubjarikaste allikasoodede kaldad kui männikute- ja segametsade häilud. Viidumäe looduskaitsealal on liigi leiukohti kaardistatud Sutru sihtkaitsevööndi okasmetsades (elupaigatüüp 9060) neljas kohas. Samuti on leiukohad märgitud Suurissoo ja Nakimetsa sihtkaitsevööndi vanadesse loodusmetsadesse (elupaigatüüp 9010*) ning Tõldemäe sihtkaitsevööndi (elupaigatüüp 9010* ja 9080*). Kokku on EELISEs seitse registreeritud leiukohta kogupindalaga 0,77 ha. Seireandmete põhjal on Viidumäe populatsioonide seisund stabiilne, kuid osaliselt ohustatud metssigade tegutsemise poolt (Eesti riikliku keskkonnaseire..., 2011).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 7 leiukohas, pindalaga vähemalt 0,7 ha ja arvukusega vähemalt 2000 isendit.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 7 leiukohas, pindalaga vähemalt 0,7 ha ja arvukusega vähemalt 2000 isendit. **Mõjutegurid ja meetmed:**

Populatsioonide väiksusest tulenev haavatavus juhuslike häiringute, haiguste ja kahjurite osas.

Meede. Karedahambase osja kaitse tegevuskava rakendamine. Täiendavad mõjutegurid ja meetmed on toodud ptk 2.1.8.3 lõpus.

Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*)

II kat, LoD II, KE – jah*, Viidumäe LoA – jah, Vedruka raba LoA – ei.

Kaunis kuldking eelistab poolvarjulist kasvukohta metsades ja puisniitudel. Liik on Eestis elujõuline ja isendirohke. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on kaunis kuldking arvatud ohulähedaste liikide hulka. Viidumäe looduskaitsealal on liik laialt levinud – liigi leiukohad on märgitud 12 kaitseala võõndisse (Pätsumaa loodusreservaat, Atlama, Kivesselja, Lauma, Nakimetsa, Rauna, Sutru, Suurissoo, Suurmäe, Tammiku-tagune ja Tõldemäe sihtkaitsevöönd ning Audaku piiranguvöönd). EELISesse on kantud 26 liigi registreeritud leiukohta. Pindalalised kasvukohad on kaardistatud Tammikutaguse sihtkaitsevööndis (8,4 ha), Atlama sihtkaitsevööndis (0,2 ha), Suurmäe ja Tõldemäe sihtkaitsevööndis (3,6 ha) ning Pätsumaa loodusreservaadis (0,4 ha). Enamus liigi leiukohti on loodusdirektiivi elupaigatüüpides 9080* (soostuvad- ja soo-lehtmetsad) ja 9020* (vanad laialehised metsad). Tammiku-taguse kasvukoht on määratletud elupaigatüüpi 9080* – soostuvad- ja soo-lehtmetsad. Keskkonnaameti andmetel on kaunist kuldkinga 1960/70/90ndatel leitud looduskaitseala puisniitudelt.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 20 leiukohas, kogupindalaga vähemalt 5 ha ja arvukusega vähemalt 2000 isendit⁷. **Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:**

Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 20 leiukohas, kogupindalaga vähemalt 5 ha ja arvukusega vähemalt 1500 isendit.

Mõjutegurid ja meetmed: vt ptk 2.1.8.3 lõpus.

Valge tolmpa (*Cephalanthera longifolia*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Valge tolmpa kasvukohtadeks on nii pärisaruniidud ja puisniidud kui loometsad ja metsanoorendikud. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on valge tolmpa arvatud ohulähedaste liikide hulka. Valget tolmpa on leitud Suurmäe (3,6 ha ala), Lauma (1,8 ha ala), Nakimetsa ja Suurissoo sihtkaitsevööndist ning Kanna loodusreservaadist. EELISesse on kantud seitse liigi registreeritud leiukohta. Liigi kasvukohad on Viidumäe kaitsealal eeskätt laialehised metsad (elupaigatüüp 9020*). **Pikaajaline kaitse-eesmärk:**

⁷ Eesmärgi seadmisel on arvestatud, et olemasolevaid EELISes registreeritud leiukohti on osaliselt võimalik käsitleda ühe leiukohana (kõrvuti paiknevad leiukohad ühes killustamata kasvukohas).

Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 5 ha.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 5 ha.

Mõjutegurid ja meetmed: vt ptk 2.1.8.3 lõpust.

Mägi-naistepuna (*Hypericum montanum*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Liigi kasvukohtadeks on loo- ja sūrjametsad, kuivad niidud ja puisniidud ning metsateed. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on mägi-naistepuna arvatud ohualtide liikide hulka. Olulisemad liigi kasvukohad Viidumäe kaitsealal on elupaigatüüpides okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060) ja vanad laialehised metsad (9020*). Liik eelistab valgusküllasemaid kasvukohti ja metsahäile. Liigi leiukohad on Nakimetsa (13,9 ha ala), Surnuaiamäe (0,8 ha), Suurissoo (0,5 ha) ja Sutru sihtkaitsevööndites, samuti Kanna loodusreservaadis. EELISesse on kantud 14 liigi registreeritud leiukohta. Liigi kasvukohti ohustab valgustingimuste halvenemine (Eesti riikliku keskkonnaseire..., 2008). Kanna populatsioon on hinnatud hääbuvaks.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 15 ha.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 15 ha.

Mõjutegurid ja meetmed: vt ptk 2.1.8.3 lõpust.

Must seahernes (*Lathyrus niger*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Must seahernes on peamiselt salu- ja laanemetsade ja puisniitude liik. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on must seahernes arvatud ohualtide liikide hulka. Liigi leiukohad on EELISesse kantud Suurissoo ja Kuusma (kokku 5,3 ha pindalaga ala), Surnuaiamäe (0,9 ha), Sutru (0,5 ha ala), Nakimetsa, Suurmäe, Tõldemäe, Atlama ja Rauna sihtkaitsevööndites. EELISesse on kantud 21 liigi registreeritud leiukohta kogupindalaga 6,8 ha. Kasvukohtadeks on elupaigainventuuri alusel vanad laialehised metsad (9020*), okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060) ja soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 6,8 ha.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 6,8 ha.

Mõjutegurid ja meetmed: vt ptk 2.1.8.3 lõpust.

Tuhkpihlakas (*Sorbus rupicola*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on tuhkpihlakas arvatud ohustatud liikide hulka. Liik eelistab valgusküllasemaid hõredamaid metsi ja metsaservi. Eestis väga haruldast liiki on leitud Nakimetsa, Surnuaiamäe, Suurissoo, Suurmäe ja Tõldemäe sihtkaitsevööndites ning Audaku piiranguvööndis. EELISesse on kantud 16 liigi registreeritud leiukohta, millest M. Reitalu andmetel on mitmed valed. Inventeeritud elupaikades, kus liik esineb, on elupaigatüübiks enamasti määratud vanad loodusmetsad.

Pikaajaline kaitse-eesmärk: Liik

on kaitsealal esindatud.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk: Liik

on kaitsealal esindatud.

Mõjutegurid ja meetmed: vt ptk 2.1.8.3 lõpust.

Peenelehine hiirehernes (*Vicia tenuifolia*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Eestis väga haruldaseks loetud liik kasvab aruniitudel, puisniitudel, raiesmikel. Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on peenelehine hiirehernes arvatud ohualtide liikide hulka. Liigi ainus EELISesse kantud leiukoht on märgitud Surnuaiamäe sihtkaitsevööndisse metsakooslusesse (inventeeritud elupaigatüüp 9060). Riikliku seire raames on populatsiooni seisund 2009. aastal hinnatud kriitiliseks ning vajalik on valgustingimuste parandamine kasvukohas (Eesti riikliku keskkonnaseire..., 2009). 2009.

a seirearuande alusel on toimunud liigi seisundi drastiline vähenemine (ca 250 isendiga populatsioon vähenes 6 vegetatiivse isendini).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud kaitsealal vähemalt ühes leiukohas.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud kaitsealal vähemalt ühes leiukohas. **Mõjutegurid**

ja meetmed:

Valgustingimuste halvenemine valgusnõudlikumate liikide kasvukohtades. Seireandmete alusel on kriitilises seisus peenelehise hiireherne kasvukoht (vajab sarapuude harvendamist).

Meede. Raied valgustingimuste parandamiseks valikulistes kasvukohtades, sh vastavalt vajadusele kuuse alusmetsa harvendamine, mida vajavad valgustingimuste parandamiseks nt ka karedahambase osja, valge tolmpa ja mäginaistepuna kasvukohad.

Ebasoodsad muutused metsa kasvukohtade vanuselises ja liigilises struktuuris.

Meede. Metsaelupaikade soodne seisund ja maastiku mitmekesisus tagatakse läbi elupaigatüüpide tegevuste (vt ptk 4.1.9. ja 4.1.11.).

Metssigade tekitatud kahjustused käpaliste osas. **Meede.**

Metssigade arvukuse kontroll jahiga.

Meede. Mitte lubada jahiulukite lisasötmist, mis oleks võimalik kaitseala valitseja kaalutusotsuse alusel vastavalt looduskaitseeaduse § 14 punktile 10. Kaitse-eeskirja uuendamisel lisada jahiulukite lisasötmise keelamine kaitsealal.

Puudulikud levikuandmed, mis raskendab liigikaitse planeerimist. M. Reitalu andmetel on mitmed tuhkpihlaka leiukohad EELISes valed.

Meede. Levikuandmete täpsustamine ning andmebaasidesse kandmine ja kaitsekorralduslike soovitude andmine tuhkpihlaka osas.

2.1.8.4 Metsa kasvukohtade taimed

Viidumäe looduskaitseala metsade taimeliikideks on II kaitsekategooriasse kuuluvad varjuluste (*Bromus benekenii*), gallia tarn (*Carex ligerica*), kõdu-koralljuur (*Corallorhiza trifida*), vaheline lõokannus (*Corydalis intermedia*), mets-aruhein (*Festuca altissima*), harilik luuderohi (*Hedera helix*), väike käopõll (*Listera cordata*) ja harilik jugapuu (*Taxus baccata*) ning III kaitsekategooriasse kuuluvad karulauk (*Allium ursinum*), laialehine neiuvaip (*Epipactis helleborine*), roomav öövilge (*Goodyera repens*), harilik ungrukold (*Huperzia selago*), karukold (*Lycopodium clavatum*), metsvareskold (*Diphasiastrum complanatum*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), lood-angervars (*Vincetoxicum hirundinaria*).

Nimetatud liigid ei kuulu loodusdirektiivi lisadesse. Gallia tarn on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (Eesti Punane Raamat, 2008) alusel äärmiselt ohustatud liik.

Kaitsekorralduskavas on neist liikidest kaitse-eesmärgid seatud sellistele, mis on Eestis ohustatud, väga haruldased ja/või mille puhul on piirkond üheks peamiseks levikualaks Eestis. Ohustatud liigile kõdu-koralljuurele eesmärki ei ole seatud, kuna 2008. aasta riikliku seire käigus on liik hinnatud Viidumäe seirekohast tõenäoliselt kadunuks. Kaitse-eesmärki ei ole väikesele käopõllele seatud, sest kaitsealalt on teada üks juhuleid Nakimetsa sihtkaitsevööndis, kus arvukust ei ole hinnatud. Kaitse-eesmärki ei ole harilikule jugapuule seatud, sest kaitsealal seda looduslikuna ei esine. Äärmiselt ohustatud liikide hulka kuuluvale gallia tarnale ei ole kaitse-eesmärki seatud, sest viimati leiti seda 60ndate lõpus Viidumäe astangu jalamilt rabastuvast männikust. EELISes vastav sissekanne puudub. **Varjuluste** (*Bromus benekenii*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on liik arvatud ohulähedaste liikide hulka. Tegemist on haruldase valdavalt varjukates leht- ja segametsades kasvava liigiga, mis levib enamasti Lääne- ja Põhja-Eestis. Liigi leiukohad on Suurmäe (0,8 ha), Nakimetsa ja Lauma sihtkaitsevööndites ning Pätsumaa loodusreservaadis. EELISesse on kantud seitse liigi registreeritud leiukohta. Kasvukohtadeks on elupaigainventuuri alusel vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*) ja okasmetsad oosidel ja moreenikuhatistel (9060).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,8 ha.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,8 ha.

Mõjutegurid ja meetmed: vt meetmed ptk 2.1.8.4 lõpust.

Mets-aruhein (*Festuca altissima*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on liik arvatud ohualtude liikide hulka. Tegemist on haruldase varjukates leht- ja segametsades kasvava liigiga, mis on säilinud peamiselt ainult Lääne-Eestis. Mitmetest vanadest leiukohtadest Eestis pole liiki enam leitud. Liigi leiukoht on Suurmäe sihtkaitsevööndis (0,8 ha). EELISesse on kantud neli liigi registreeritud leiukohta. Kasvukohtadeks on elupaigainventuuri alusel vanad loodusmetsad (9010*) ja Laasmaa ning Mäepea puisniitude vaheline astang. Liigi seisund on hinnatud heaks ning arvukus tõuseb, 2006. aastal hinnati arvukuseks 1000 isendit. **Pikaajaline kaitse-eesmärk:**

Liik on püsiva populatsioonina (vähemalt 1000 isendit) esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,8 ha.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on püsiva populatsioonina (vähemalt 1000 isendit) esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,8 ha.

Meetmed: vt meetmed ptk 2.1.8.4 järel.

Vaheline lõokannus (*Corydalis intermedia*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on liik arvatud ohustatud liikide hulka. Liigi leiukohad on Audaku piiranguvööndis (punktobjekt aastast 1967), Pätsumaa loodusreservaadis ja Kivesselja sihtkaitsevööndis (0,5 ha moodustades ühe leiukoha) ning Suurmäe sihtkaitsevööndis (kahe punktobjektina 100 m²). Leiukohad on elupaigainventuuri alusel vanad laialehised metsad (9020*) ja vanad loodusmetsad (9010*), samuti leidub liiki rohumaal. Riikliku seire raames on välja toodud liigi arvukuse langus metssigade tegutsemise tõttu.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on kaitsealal esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,5 ha.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on kaitsealal esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,5 ha.

Mõjutegurid ja meetmed: vt ptk 2.1.8.4 lõpust.

Harilik luuderohi (*Hedera helix*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on liik arvatud ohustatud liikide hulka. Eestis kasvab Lääne-Saaremaal. Varjulist kasvukohta eelistava liigi leiukohad on Suurmäe, Nakimetsa, Surnuaiamäe, Suurissoo ja Tõldemäe sihtkaitsevööndites, samuti Audaku piiranguvööndis. Liiki leidub Viidumäel vanade loodusmetsade (9010*), vanade laialehiste metsade (9020*), okasmetsade (9060) ja soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) elupaigatüüpides. Suurmäe sihtkaitsevööndis on liigi elupaigaks puisniidud (6530*). Riikliku seire raames seiratud Tõldemäe sihtkaitsevööndi kasvukohas on liigi populatsioon stabiilne, maapinnal on luuderohuga kaetud ca 100 m² suurune ala.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Liik on kaitsealal esindatud⁸.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Liik on kaitsealal esindatud¹⁹.

Mõjutegurid ja meetmed:

Ebasoodsad muutused metsa kasvukohtade vanuselises ja liigilises struktuuris.

Meede. Metsaelupaikade soodne seisund ja maastiku mitmekesisus tagatakse läbi sihtkaitsevööndi kaitsekorra.

Puisniitude võsastumine.

Meede. Puisniitude hooldus (elupaigatüüpide tegevused).

Metssigade rüüsted vahelmise lõokannuse kasvualadel. **Meede.**

Metssigade arvukuse kontroll jahiga.

Meede. Mitte lubada jahiulukite lisaöötmist, mis oleks kaitseala valitseja kaalutusotsuse alusel võimalik vastavalt looduskaitseaduse § 14 punktile 10. Kaitse-eeskirja uuendamisel lisada jahiulukite lisaöötmise keelamine kaitsealal.

Puudulikud levikuandmed andmebaasides, mis raskendab liigikaitse planeerimist.

Meede. Levikuandmete täpsustamine ning andmebaasidesse kandmine hariliku luuderohu osas.

2.1.9 Sammaltaimed

Sammaltaimedest liigirikkamate koosluste hulka kuuluvad Viidumäe looduskaitsealal madalsoode, eelkõige aga allikasooide ja salumetsade kooslused. Samuti on liigirikkaid samblakooslusi kujunenud mitmesugustel kivisubstraatidel – rändrahnudel ja kiviaedadel. Eraldi äramärkimist väärib nn Tümina kiviaed (kiviaed kaitseala lõunaosas Lauma sihtkaitsevööndis). Viidumäe looduskaitsealal on leitud 232 erinevat samblaliiki (Viidumäe looduskaitseala brüofloora..., 1999). Eestis kaitse alla võetud on neist II kaitsekategooria liigid kivi-lõhiskupar (*Andreaea rupestris*) ja mustpeasammal (*Catoscopium nigratum*) ning III kaitsekategooria liigid longus rippammal (*Antitrichia curtispindula*), läikiv kurdsirbik (*Hamatocaulis vernicosus*), harilik valvik (*Leucobryum glaucum*) ja sulgjas õhik (*Neckera pennata*). EELISes on neist samblaliikidest levikuandmed Viidumäe looduskaitsealal teada vaid mustpeasamblal (*Catoscopium nigratum*) ning longus rippamblal (*Antitrichia curtispindula*). Lisaks eelnimetatutele on EELISE andmetel Viidumäe looduskaitsealal leitud lisaks II kaitsekategooriasse kuuluvat suurt sagarsammalt (*Tritomaria quinquedentata*).

Ükski nimetatud kaitsealustest sammaltaimedest ei ole Eesti ohustatud liikide punase nimestiku alusel ohustatud (Eesti Punane Raamat, 2008). Läikiv kurdsirbik on oluline kui loodusdirektiivi II lisa liik. Harilik valvik on kantud loodusdirektiivi V lissasse, kuid Eestis on liik hinnatud ohuväliseks. Kaitse-eesmärki ei ole suur sagarsamblale seatud, sest kaitsealalt on teada üks leid Rauna sihtkaitsevööndis.

Läikiv kurdsirbik (*Hamatocaulis vernicosus*)

⁸ Andmed on olemas seireprogrammiga liidetud asukohas, reaalne esindatus teistes leiukohtades on teadmata.

¹⁹ Andmed on olemas vaid seireprogrammi liidetud asukohas.

III kat; LoD II; KE – jah*; Viidumäe LoA – jah; Vedruka raba LoA – ei.

Viidumäe looduskaitsealal on läikivat kurdsirbikut leitud Nakimetsa ning Suurissoo looduslikes sihtkaitsevööndites. EELISesse on kantud kaks liigi registreeritud leiukohta, kus liigi arvukust ei ole hinnatud. Liigi eelistatud kasvukohtadeks on soostunud ja allikalised alad. Liigi Eesti püsipopulatsioonide seisundit loetakse heaks (Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid Eestis, 2005).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Läikiv kurdsirbik on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud. **Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:**

Läikiv kurdsirbik on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud.

Mõjutegurid ja meetmed:

Veerežiimi muutused allikasoodes maaparandustöödest vm inimtekkelistest teguritest tulenevalt.

Meede. Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Kraavide hooldamist võib lubada vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites ja seda ainult minimaalses mahu. Vajalik on kaitseala kaitse-eesmärkidega arvestamine ja võimaliku keskkonnamõju hindamine tegevuste kooskõlastuste väljastamisel nii kaitsealal kui ka selle lähiümbruses. Tööde planeerimisel tuleb vajadusel läbi viia nn Natura eelhindamine.

Puudulikud levikuandmed andmebaasides, mis raskendab liigikaitse planeerimist.

Meede. Levikuandmete täpsustamine ning andmebaasidesse kandmine. Vajalik on vähemalt Nakimetsa ja Suurissoo sihtkaitsevööndi leiukohtade inventeerimine.

Kivi-lõhiskupar (Andreaea rupestris)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on liik arvatud ohulähedaste liikide hulka. Liigi elupaigaks on varjulised rändrahnud ja kiviaiad. Tegemist on haruldase arktoalpiinse liigiga, kelle Viidumäe leiukohad on tänaseni selle liigi ainsad teadaolevad leiukohad läänesaartelt. Viidumäe looduskaitsealal on kivi-lõhiskupart leitud Kivesselja sihtkaitsevööndis Tümina kiviaial ning Nakimetsa ja Tõldemäe sihtkaitsevööndites (Viidumäe looduskaitseala brüofloora..., 1999). EELISesse neid leiukohti kantud ei ole.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Kivi-lõhiskupar on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Kivi-lõhiskupar on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud.

Mõjutegurid ja meetmed:

Kiviaedade lõhkumine

Meede. Kiviaedade ja rändrahnude säilitamine läbi väärtustamise

Puudulikud levikuandmed andmebaasides, mis raskendab liigikaitse planeerimist.

Meede. Levikuandmete täpsustamine ning andmebaasidesse kandmine. Vajalik on vähemalt 1999. aasta Eesti Loodusmuuseumi sammaltaimede aruandes (Viidumäe looduskaitseala brüofloora seisund ja ohustatus, 1999) välja toodud leiukohtade inventeerimine, välja arvatud juba riikliku seire raames seiratavatel alad.

Mustpeasammal (*Catoscopium nigratum*)

II kat, LoD – ei, KE – jah, Viidumäe LoA – ei, Vedruka raba LoA – ei.

Eesti ohustatud liikide punases nimestikus (Eesti Punane Raamat, 2008) on liik arvatud ohulähedaste liikide hulka. Liigi elupaigaks on allikasood. Tegemist on haruldase subarktilise liigiga. Viidumäe looduskaitsealal on EELISE andmetel mustpeasammalt leitud kahes leiukohas Kanna loodusreservaadis ja Vedruka raba sihtkaitsevööndis. Kanna loodusreservaadi leiukoha arvukuseks on 2008. aastal hinnatud 8 laiku u 0,17 m²-l. Lisaks on teada veel üks leiukoht Kanna loodusreservaadis ja Nakimetsa sihtkaitsevööndi allikasoods (Viidumäe looduskaitseala brüofloora..., 1999). EELISesse viimati nimetatud leiukohta kantud ei ole.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Mustpeasammal on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Mustpeasammal on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud.

Mõjutegurid ja meetmed:

Veerežiimi muutused.

Meede. Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Kraavide hooldamist võib lubada vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites ja seda ainult minimaalses mahus.

Puudulikud levikuandmed andmebaasides, mis raskendab liigikaitse planeerimist.

Meede. Levikuandmete täpsustamine ning andmebaasidesse kandmine. Vajalik on vähemalt Kanna loodusreservaadi, Vedruka raba ja Nakimetsa sihtkaitsevööndi leiukohtade inventeerimine väljaspool riiklikku seireala.

2.2 KOOSLUSED

Viidumäe looduskaitseala elupaigad Viidumäe looduslal

2.2.1 Niidud (Viidumäe loodusala)

Elupaikade ülevaade on koostatud peamiselt 2001. aasta inventuuriandmete põhjal, elupaikade ulatust ja seisundit on korrigeeritud Eestimaa Looduse Fondi 2009. ja 2010. aasta inventuuride ja poollooduslike koosluste andmebaasi alusel.

Niitude elupaigatüüpidest leidub Viidumäe looduskaitsealal Viidumäe looduslal kõige enam sinihelmikakooslusi (6410) (tabel 8). Lisaks leidub alal esmatähtsaid elupaigatüüpe liigirikkaid niite lubjavaesel mullal (6270*) ning puisniite (6530*). Viidumäe loodusala niitude pindalad ning esinduslikkuse hinnangud on välja toodud alljärgnevas tabelis (Tabel 8).

Poollooduslike koosluste andmebaasi on loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpidest kantud ka kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210). Elupaigatüüp on andmebaasi kantud ühe 8,2 ha suuruse alana Tammiku piiranguvööndis (endised põllumaad). Esinduslikkuse ja seisundi hinnangut alale antud ei ole. Kuivad niidud lubjarikkal mullal ei ole loodusala ega looduskaitseala eesmärgiks. Kaitsekorraldusperioodil on vajalik elupaiga kordusinventuur ala määratluse täpsustamiseks, sh elupaigatüübi esinduslikkuse ja seisundi määramiseks. Kordusinventuuri läbi viimiseni on sobiv ala kaasamine hooldusesse, lähtudes 6270* alade põhimõtetest (ptk 2.2.1.1. ja ptk 4.1.6).

Tabel 8. Viidumäe loodusala niitude pindalad ja esinduslikkuse hinnangud²⁰

Elupaigatüübi kood	Tsoneering	Esinduslikkus (ha vastavas väertusklassis)				Pindala, ha ²¹	Katvus Viidumäe loodusalal, ha ²²	Esinduslikkus Viidumäe loodusalal ²³
		A	B	C	Määramata			
6270*	hooldatav sihtkaitsevöönd	0	0	5,4	0	5,4		
	looduslik sihtkaitsevöönd	0	0	0,3	0	0,3		
	piiranguvöönd	0	0	7,7	1,0	8,7		
	Kokku	0	0	13,4	1,0	14,4	14,9	C
6410	hooldatav sihtkaitsevöönd	0	8,3	2,5	0	10,8		
	looduslik sihtkaitsevöönd	0	5,2	1,5	0	6,7		
	piiranguvöönd	0	0,5	0	0	0,5		
	loodusreservaat	0	0,7	0	0	0,7		
	Kokku	0	14,7	4,0	0	18,7	29,9	B
6530*	hooldatav sihtkaitsevöönd	5,2	0	0	1,5	6,7		
	looduslik sihtkaitsevöönd	0,1	0	0	0	0,1		

piiranguvöönd		0	0	0,8	0,8		
Kokku	5,3	0	0	2,3	7,6	4,9	A

2.2.1.1 Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Liigirikkeid niite lubjavaesel mullal on Viidumäe looduskaitsealal Viidumäe loodusala inventeeritud kokku 14,4 ha. Nendest üks ala jääb Lauma hooldatavasse sihtkaitsevööndisse (0,4 ha), üks ala jaguneb Suurmäe hooldatava sihtkaitsevööndi ja Mäepe piiranguvööndi vahel (6,7 ha), üks ala jääb Suurissoo loodusliku sihtkaitsevööndisse (0,3 ha), neli ala jääb Audaku piiranguvööndisse (5,7 ha) ning üks ala jääb Tammiku piiranguvööndisse endistele põllumaadele (1,2 ha). Elupaigatüübi esinduslikkus on inventeeritud fragmentide puhul „C” (keskmine) ning looduskaitsealine väärtus „B” (hea), osaliselt hinnangud puuduvad.

²⁰ Esinduslikkuse väärtusklassid on siin ja edaspidi järgmised: „A” – väga hea (väga kõrge) esinduslikkus, „B” – hea (kõrge) esinduslikkus, „C” – keskmine (arvestatav) esinduslikkus, „D” – väheesinduslik (elupaik esineb mitteolulisel määral).

²¹ Elupaikade ülevaade 2001. aasta inventuuriandmete põhjal, mille ulatust ja seisundit on korrigeeritud Eestimaa Looduse Fondi 2009. ja 2010. a inventuuride ja poollooduslike koosluste andmebaasi alusel.

²² Vastavalt Natura standardandmevormile

²³ Vastavalt Natura standardandmevormile

Liigirikaste niitude pindala ei täida Viidumäe loodusalale seatud kaitse-eesmärki, kuna niitude tegelik pindala ei kata Natura standardandmebaasi kantud elupaigatüübi ulatust loodusala. Hoolduse puudumise (hooldust ei võimalda loodusliku sihtkaitsevööndi kaitsekord ning selle muutmine ei ole ala eraldatusest ja väiksusest tulenevalt otstarbekas) tõttu väheneb eeldatavalt pindala Suurissoo skv koosluse võrra.

Tammiku piiranguvööndi säilinud niiduosa on 2001. aastal inventeeritud pindalast väiksem – osaliselt on kooslus kaetud noore metsaga ning taastamisvõimalus on säilinud väikesel pindalal. Tammiku piiranguvööndis paiknevate niidukoosluste (nii 6270* kui külgnev 6210 elupaigatüüp) puhul on vajalik piiride ja määratluse uus hindamine elupaigatüüpide kordusinventuuril, et esialgselt hooldusesse määratavate alade ulatust ja hoolduse prioriteetsust saaks korrigeerida kaitse-eesmärkidest lähtuvalt. Kui elupaigatüüpide kordusinventuur ei näita elupaigatüübi suuremat ulatust (6210 ümberhindamine), on vajalik seatud kaitse-eesmärkide üle vaatamine.

Suurem osa elupaigatüübi 6270* kooslustest kuuluvad kuiva paluniidu kasvukohatüüpi (2.1.3.1) ja kuiva pärisaruniidu kasvukohatüüpi (2.1.4.1), esineb ka niiske pärisaruniidu kasvukohatüüpi (2.1.4.2)⁹.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Elupaigatüübi 6270* pindala on vähemalt 13 ha ja selle esinduslikkus on „A”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Elupaigatüübi 6270* pindala on vähemalt 13 ha ja selle esinduslikkus on vähemalt „B”.

⁹ Kasvukohatüüpide klassifikatsioonina on siin ja edaspidi kasutatud Paali klassifikatsiooni (Paal, 2007)

Mõjutegurid ja meetmed:

Võsastumine hoolduse lakkamisel.

Meede. Niitude regulaarne iga-aastane niitmine.

Meede. Võsa eemaldamine vastavalt vajadusele.

Suurissoo sihtkaitsevööndis ei ole kaitse-eeskirjaga poollooduslike koosluste hooldustööd lubatud. Sihtkaitsevööndisse jääv niidukooslus on väikese pindalaga, eraldatud ja suhteliselt raskesti ligipääsetav, mis takistaks hoolduse jätkusuutlikust.

Meede. Koosluse jätkusuutliku hoolduse tagamine on keeruline, mistõttu kaitse-eeskirja muutmine vastavas osas (poollooduslike koosluste hoolduse võimaldamine) ei ole eeldatavalt otstarbekas. Kaitse-eeskirja üle vaatamisel vajab muutmisvajadus siiski kaalumist.

2.2.1.2 Sinihelmikakooslused (6410)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Sinihelmikakooslusi on Viidumäe looduskaitsealal Viidumäe loodusalal inventuuriandmete põhjal niitudest kõige rohkem – 18,7 ha. Natura inventuuril inventeeriti elupaigatüüpi 31,1 ha, kuid hilisematel inventuuridel on mitmed alad ümber hinnatud ning sinihelmikakoosluste pindala tunduvalt vähendatud. Elupaigatüübi ulatus ei kata uute inventuuride alusel Natura ala eesmärke ning vajalik on eesmärkide korrigeerimine.

Sinihelmikakooslused jäävad Kõveroja, Lauma, Sutru, Tammiku-taguse hooldatavatesse sihtkaitsevöönditesse, Atlama, Kivesselja, Nakimetsa, Suurissoo looduslikesse sihtkaitsevöönditesse, Tammiku ja Audaku piiranguvöönditesse ning Pätumaa loodusreservaati. Alade esinduslikkus on keskmine kuni hea.

Suurem osa elupaigatüübi 6410 kooslustest kuuluvad niiske pärisaruniidu kasvukohatüüpi (2.4.1.2).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Elupaigatüübi 6410 pindala on vähemalt 18 ha, mille esinduslikkus on vähemalt „B”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Elupaigatüübi 6410 pindala on vähemalt 18 ha, mille esinduslikkus on vähemalt „B”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Maahoolduse puudumine, võsastumine. Kooslusi hoiab seni avatuna alade liigniiskus. Muutuste korral veerežiimis intensiivistuks kinnikasvamine.

Meede. Loodusliku veerežiimi säilitamine läbi kaitsekorra, vastavaid lisameetmeid ei rakendata.

Meede. Koosluste seisundi säilimisele/parandamisele aitaks kaasa niitmine koos niite koristamisega ja vajadusel männi järelkasvu väljaraie. Kuna tegu ei ole Eestis ja kaitsealal esmatähtsate ja olulise looduskaitse väärtusega elupaigatüüpidega, ei ole meetme rakendamine esmatähtis töö. Kuni elupaikade kordusinventeerimiseni, mille käigus pole välistatud alade ümberhindamine teisteks elupaigatüüpideks, võib piirduda veerežiimi säilitamisega.

2.2.1.3 Puisniidud (6530*)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Puisniite on Viidumäe looduskaitsealal Viidumäe loodusala inventeeritud kolm – Laasma, Mäepea ja Upsi, mis paiknevad Suurmäe hooldatavas sihtkaitsevööndis ja Audaku piiranguvööndis, väike osa ulatub Tõldemäe sihtkaitsevööndisse. Laasma ja Mäepea puisniitude esinduslikkus ja looduskaitsealine väärtus on väga hea. Upsi puisniidu esinduslikkuse ja väärtuse hinnangud puuduvad. Puisniidud on kava koostamise ajal hooldatavad.

Kooslused kuuluvad kuiva pärisaruniidu kasvukohatüüpi (2.1.4.1) ja jänesekapsa-mustika kasvukohatüüpi (1.1.4.1).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Puisniitude pindala on vähemalt 7 ha, mille esinduslikkus on „A”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Puisniitude pindala on vähemalt 7 ha, mille esinduslikkus on „A”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Ebapiisav hooldus, võsastumine ja metsastumine.

Meede. Puisniitude järjepidev iga-aastane niitmine koos heina koristamise ja langenud okste kokku korjamisega.

Meede. Põõsarinde ja kasvava alusmetsa harvendamine vastavalt vajadusele.

Metssigade tekitatud kahjustused niidutaimestikule (sh käpalistele).

Meede. Varakevadine metssigade tuhnimisjälgede tasandamine (käsitsi rehaga või masina ja äkkega).

Meede. Metssigade arvukuse kontroll jahiga.

Meede. Mitte lubada jahiulukite lisasötmist, mis oleks kaitseala valitseja kaalutusotsuse alusel võimalik vastavalt looduskaitseaduse § 14 punktile 10. Kaitse-eeskirja uuendamisel lisada jahiulukite lisasötmise keelamine kaitsealal.

2.2.2 Nõmmed, liivikud ja kadastikud (5130; Viidumäe loodusala)

LoD I; KE – ei; Viidumäe LoA – jah

Kadastikke on Viidumäe looduskaitsealal Viidumäe loodusala inventeeritud kahe fragmendina kokku 3 hektaril. Nendest üks ala (1,7 ha) jääb Audaku piiranguvööndisse ning üks ala (1,3 ha) Suurmäe hooldatavasse sihtkaitsevööndisse ja Mäepea piiranguvööndisse. Kadastikud on hinnatud keskmise looduskaitsealine väärtusega kooslusteks, nende esinduslikkus on suhteliselt madal (Tabel 9).

Kooslused kuuluvad kuiva looniidu kasvukohatüüpi (2.1.1.1) ja kuiva paluniidu kasvukohatüüpi (2.1.3.1).

Tabel 9. Viidumäe loodusala kadastike pindalad ja esinduslikkuse hinnangud

Elupaigatüübi kood	Tsoneering	Esinduslikkus (ha vastavas väärtusklassis)			Pindala, ha	Katvus Viidumäe loodusalal, ha ¹⁰	Esinduslikkus Viidumäe loodusalal ¹¹
		A	B	C			
5130	hooldatav sihtkaitsevöönd	0	0	1,3			
	piiranguvöönd	0	0	1,7			
	Kokku	0	0	3,0	3,0	2,5	C

Kadastike puhul tuleb otsustada, kas säilitada ala mittehooldatava lauskadastikuna, säilitada ala hooldatava kadastikuna ning eemaldada kadakaid sobiva katvuse säilitamiseks või taastada ala niidukoosluseks.

Suurmäe sihtkaitsevööndis ei ole kadastike taastamine otstarbekas, kuna männid on üle kasvanud ning kooslus on kujunenud pigem metsaks. Ala hooldus on asjakohane Audaku piiranguvööndis 1,3 ha suurusel lagedamal inventeeritud alal. Elupaigatüüpide kordusinventeerimisel tuleb kaaluda ala niidukoosluseks ümberhindamise võimalikkust ja seejärel hoolduse jätkamist vastava elupaigatüübina. Seetõttu ei tehta ettepanekut kadastike looduskaitseala kaitse-eesmärgiks arvata, kuid oluline on jätkata Audaku piiranguvööndis Sihi talu ümbruse vähemalt 1,3 ha niiduilmelisel alal hooldust.

Mõjutegurid ja meetmed:

Puudulik inventuuri andmestik.

Meede. Kordusinventuur kadastikena määratletud alade osas Audaku piiranguvööndis (ca 1,3 ha).

Võsastumine hoolduse lakkamisel.

Meede. Niitude regulaarne iga-aastane niitmine või karjatamine.

Meede. Võsa eemaldamine vastavalt vajadusele.

2.2.3 Metsad (Viidumäe loodusala)

Loodusdirektiivi I lisa metsaelupaikadest leidub Viidumäe looduskaitsealal Viidumäe loodusalal kõige enam soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) elupaigatüübi alla kuuluvaid metsi. Ohtralt leidub alal ka vana loodusmetsa e läänetaigat (9010*). Mõnevõrra vähem on Viidumäe loodusalal inventeeritud okasmetsi oosidel ja moreenikuhjatistel (9060) ja vanasid laialehiseid metsi (9020*). Teisi metsa elupaigatüüpe leidub alal suhteliselt vähe.

Elupaigatüübid 9010*, 9020* ja 91D0* on LoD I lisa esmatähtsad elupaigatüübid (Natura 2000 metsaelupaigad, 2004). Viidumäe loodusala metsade pindalad ning esinduslikkuse hinnangud on välja toodud alljärgnevalt (Tabel 10). Elupaikade ülevaade on koostatud valdavalt 2001.

¹⁰ Vastavalt Natura standardandmevormile

¹¹ Vastavalt Natura standardandmevormile

aasta inventuuriandmete põhjal, mistõttu eraldiste tegelikud pindalad ja seisundid võivad kava koostamise ajal mõnevõrra erineda.

Tabel 10. Viidumäe loodusala metsade pindalad ja esinduslikkuse hinnangud

Elupaigatüübi kood	Tsoneering	Esinduslikkus (ha vastavas väärtusklassis)			Pindala, ha ¹²	Katvus Viidumäe loodusalal, ha ¹³	Esinduslikkus Viidumäe loodusalal ¹⁴
		A	B	C			
9010*	hooldatav sihtkaitsevöönd	0	305,0	3,4	308,4		
	looduslik sihtkaitsevöönd	0	169,6	0	169,6		
	piiranguvöönd	0	42,8	0	42,8		
	loodusreservaat	0	41,5	0	41,5		
	Kokku		558,9	3,4	562,3	564,9	B
9020*	hooldatav sihtkaitsevöönd	0	188,6	28,1	216,7		
	looduslik sihtkaitsevöönd	0	135,1	0	135,1		
	piiranguvöönd	0	8,9	0	8,9		
	loodusreservaat	0	16,4	0	16,4		
	Kokku		349,0	28,1	377,1	378,2	B
Elupaigatüübi kood	Tsoneering	Esinduslikkus (ha vastavas väärtusklassis)			Pindala, ha ²⁷	Katvus Viidumäe loodusalal, ha ²⁸	Esinduslikkus Viidumäe loodusalal ²⁹
		A	B	C			
9050	hooldatav sihtkaitsevöönd	0	9,6	25,1	34,7		
	looduslik sihtkaitsevöönd	0	16,4	0	16,4		
	piiranguvöönd	0	4,0	0	4,0		
	loodusreservaat	0	0,9	0	0,9		
	Kokku	0	30,9	25,1	56,0	54,7	C

¹² Elupaikade ülevaade 2001. aasta inventuuriandmete põhjal, mille ulatust ja seisundit on korrigeeritud Eestimaa Looduse Fondi 2009. ja 2010. a inventuuride ja poollooduslike koosluste andmebaasi alusel.

¹³ Vastavalt Natura standardandmevormile

¹⁴ Vastavalt Natura standardandmevormile

9060	hooldatav sihtkaitsevöönd	0	260,3	0	260,3		
	looduslik sihtkaitsevöönd	0	109,5	0	109,5		
	piiranguvöönd	0	41,5	0	41,5		
	Kokku	0	411,3		411,3	410,6	B
9080*	hooldatav sihtkaitsevöönd	0	332,7	13,9	346,6		
	looduslik sihtkaitsevöönd	0	192,9	0	192,9		
	piiranguvöönd	0	24,7	0	24,7		
	loodusreservaat	0	48,9	0	48,9		
	Kokku	0	599,2	13,9	613,1	617,1	B
91D0*	hooldatav sihtkaitsevöönd	0	9,9	7,1	17,0		
	looduslik sihtkaitsevöönd	0	0	3,9	3,9		
	Kokku	0	9,9	11,0	20,9	22,4	C

2.2.3.1 Vanad loodumetsad (9010*)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Viidumäe looduslalal on vanasid loodumetsi 2001. a inventeeritud 571,5 ha. Elupaigatüübi korrigeeritud pindala (välja on arvatud puisniidule ulatuv osa ning 2009. ja 2010. aastal ümberhinnatud alad) on 562,3 ha. Natura standardandmebaasi kantud elupaigatüübi ulatus on eeldatavalt ülehinnatud.

Enamus elupaigatüübist (308,4 ha) jääb hooldatavatesse sihtkaitsevöönditesse. 169,6 ha vanasid loodumetsi paikneb loodusala looduslikes sihtkaitsevööndites. 41,5 ha jääb Kanna loodusreservaatini ning 42,8 ha piiranguvöönditesse. Inventeerimise käigus on vanade loodumetsade looduskaitse väärtus hinnatud suuremas osas seisundiklassi „A”, vähemal määral seisundiklassi „B”. Metsade esinduslikkus on valdavalt hea („B”), 3,4 ha ulatuses keskmine („C”).

Suurem osa elupaigatüübi kooslustest kuuluvad pohla kasvukohatüüpi (1.1.3.1) ja mustika kasvukohatüüpi (1.1.3.2), esineb ka kanarbiku kasvukohatüüpi (1.1.2.2) ja jänesekapsamustika kasvukohatüüpi (1.1.4.1).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Vanade loodumetsade pindala on vähemalt 538 ha¹⁵ ning esinduslikkus on „A”.

¹⁵ Elupaigatüübi pindala sihtkaitsevööndites, loodusreservaatides ja sihtkaitsevööndisse planeeritaval alal.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Vanade loodusmetsade pindala on vähemalt 538 ha¹⁶ ning esinduslikkus on vähemalt „B”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Kaitseala tsoneering. Elupaigatüübi kõrge kaitseväärtusega fragmendid asuvad osaliselt ka piiranguvööndis, kus on lubatud majandustegevus.

Meede. Piiranguvööndisse jäävates vanades loodusmetsades, mida ei planeerita sihtkaitsevööndisse arvata, eelistada raiete läbiviimisel häilraiet ning kooslusse jätta alles jämedat lamapuitu ja jalalkuivanud puid.

Meede. Kordusinventuuri teostamine elupaigatüübi esinduslikkuse ja kaitseväärtuse selgitamiseks. Inventuuri tulemuste põhjal teha otsus tsoneeringu/piirangute muutmiseks ja/või loodusala kaitse-eesmärkide metsaelupaikade katvuse ulatuse vähendamiseks.

Meede. Kaitsekorra muutmine. Ebasoodsa raietegevuse mõju võimaldaks vältida kaitsekorra muutmine Tammiku piiranguvööndi lõunaosas. Sihtkaitsevööndi kaitsekorra saaks täiendavalt kehtestada 18,9 hektaril riigimaale jääval elupaigatüübil. Elupaigatüübi Tammiku piiranguvööndi põhjaosa ja Audaku ning Mäepe piiranguvööndite fragmentide arvamine sihtkaitsevöönditesse ei ole soovitav vööndipiiride lihtsuse ja maastikul jälgitavuse säilitamiseks, lisaks on seal metsamajanduslik huvi väike või puudub.

Metsamajanduslik tegevus väljaspool kaitseala. Elupaigad jäävad olulises osas kaitseala piiridele, mistõttu võib seal avalduda väljaspool kaitseala piire toimuvate raiete mõju.

Meede. Otseseid meetmeid ei planeerita. Lahendus oleks puhvrina piiranguvööndi tegemine, kuid vähemväärtuslike ja paljuski majandatud metsade arvamine kaitseala koosseisu ei ole piisavalt põhjendatud.

2.2.3.2 Vanad laialehised metsad (9020*)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Vanasid laialehiseid metsi on Viidumäe looduslalal Natura inventuuri andmete põhjal 379,9 ha. Ala sisse on seejuures arvatud osa Upsi puisniidust, mille elupaigatüübist välja arvamisel on vanade laialehiste metsade korrigeeritud pindala 377,1 ha. Üle poole vanadest laialehistest metsadest (216,7 ha) paikneb hooldatavates sihtkaitsevööndites. 135 ha jääb looduslikesse sihtkaitsevöönditesse. Inventeerimise käigus on vanade laialehiste metsade looduskaitseväärus hinnatud suuremal osal alast klassi „A” (väga hea) ning esinduslikkus klassi „B” (hea).

Suurem osa kooslustest kuuluvad sinilille kasvukohatüüpi (1.1.6.1), esineb ka naadi kasvukohatüüpi (1.1.6.2) ja kastikuloo kasvukohatüüpi (1.1.1.2).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Vanade laialehiste metsade pindala on vähemalt 368 ha¹⁷ ning esinduslikkus on „A”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Vanade laialehiste metsade ulatus ja seisund kaitsealal on täpsustatud, metsade pindala on vähemalt 368 ha¹⁸ ning esinduslikkus on vähemalt „B”.

¹⁶ Elupaigatüübi pindala sihtkaitsevööndites, loodusreservaatides ja sihtkaitsevööndisse planeeritaval alal.

¹⁷ Elupaigatüübi pindala sihtkaitsevööndites ja loodusreservaatides.

¹⁸ Elupaigatüübi pindala sihtkaitsevööndites ja loodusreservaatides.

Mõjutegurid ja meetmed:

Ebasoodsad muutused koosluste struktuuris – laialeheliste puuliikide tõrjumine kiiremakasvuliste liikide poolt kujunemisejärgus kooslustes.

Meede. Laialeheliste liikide osakaalu ja seega liigirikkuse soodustamiseks erandliku hooldustööna vajadusel alusmetsa puude-põõsaste harvendamine, eelkõige kuuse väljaraie. Hooldustöö vajadusega alad paiknevad Tõldemäe looduslikus sihtkaitsevööndis. Koosluse hoolduse võimaldamiseks tuleb kaaluda kaitsekorra muutmise võimalust ning seejärel koosluse kujundamist vastavalt kaitse-eesmärgile uuendatud kaitsekorra alusel. Enne kaitsekorra muutmist ei planeerita seega veel kaitsekorralduskava tegevuste kirjelduse peatükis 4 Tõldemäe sihtkaitsevööndis vanas laialehises metsas alusmetsa puude-põõsaste harvendamist.

Kaitseala tzoneering. Elupaigatüübi fragmendid asuvad osaliselt ka piiranguvööndis, kus on lubatud majandustegevus.

Meede. Piiranguvööndisse jäävates vanades laialehistes metsades jätta raiete läbiviimisel kooslusse alles esinduslikud laialehised puud. Samuti jätta kooslusesse alles jämedat lamapuitu ja jalalkuivanud puid. **Meede.** Kordusinventuuri teostamine elupaiga esinduslikkuse ja kaitseväärtuse selgitamiseks. Inventuuri tulemuste põhjal teha otsus tzoneeringu/piirangute muutmiseks või loodusala kaitse-eesmärkide metsaelupaikade katvuse ulatuse vähendamiseks. Elupaigatüübi Audaku ja Tammiku piiranguvööndite fragmentide arvamine sihtkaitsevöönditesse ei ole soovitatav vööndipiiride lihtsuse ja maastikul jälgitavuse säilitamiseks.

2.2.3.3 Rohunditerikkad kuusikud (9050)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Rohunditerikkaid kuusikuid on Viidumäe looduskaitsealal Viidumäe looduslalal 56 ha ulatuses. Kogu loodusala pindalast moodustab see 2,3%. Kokku on elupaigatüüpi inventeeritud 14 erineval fragmendil. Üle poole elupaigatüübi pindalast on inventeeritud hooldatavatesse Rauna, Sutru ja Tepu sihtkaitsevöönditesse. Kaheksa fragmenti kogupindalaga 16,4 ha jääb nelja loodusliku sihtkaitsevööndi territooriumile – Kivesselja, Nakimetsa, Tõldemäe ja Atlama. Väike osa rohunditerikkaid kuusikuid jääb kahe fragmendina Audaku piiranguvööndisse. Looduskaitseline väärtus on kõikidel fragmentidel hinnatud klassi „C”. Alade esinduslikkus on valdavalt „B”, Tepu sihtkaitsevööndis „C”.

Suurem osa kooslustest kuuluvad sinilille kasvukohatüüpi (1.1.6.1).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Rohunditerikaste kuusikute ulatus on vähemalt 52 ha¹⁹ ning esinduslikkus on „A”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Rohunditerikaste kuusikute ulatus on vähemalt 52 ha ning nende esinduslikkus on vähemalt „B”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Metsamajanduslik tegevus. Elupaigatüübi fragmendid asuvad osaliselt ka piiranguvööndis, kus on lubatud majandustegevus.

¹⁹ Elupaigatüübi pindala sihtkaitsevööndites ja loodusreservaatides.

Meede. Piiranguvööndisse jäävates rohunditerikastes kuusikutes on eelistatud raiete läbiviimisel väikeste häilude rajamine (läbimõõt kuni 15 m). Kooslusse tuleks alles jätta lamapuitu ja jalalkuivanud puid. Elupaigatüübi Audaku piiranguvööndisse jäävate fragmentide arvamine sihtkaitsevööndisse ei ole soovitatav vööndipiiride lihtsuse ja maastikul jälgitavuse säilitamiseks.

Kuivendustööd, sh olemasolevate maaparandussüsteemide hooldus.

Meede. Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka väljaspool kaitseala toimuvate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul.

Meede. Peale piiranguvööndite võib kraavide hooldamist lubada minimaalses mahus vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites.

2.2.3.4 Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Elupaigatüüpi 9060 on inventeeritud Viidumäe looduslal 16 erineva fragmendina kokku 411,3 ha. Enam kui pool elupaigatüübist (260,3 ha) paikneb inventuuriandmete põhjal hooldatavates sihtkaitsevööndites – Lauma, Rauna, Suurmäe, Tammiku-tagune, Kõveroja, Sutru ja Surnuaiamäe. Seitse fragmenti jäävad osaliselt (kokku 109,5 ha ulatuses) Vesiku, Tõldemäe, Suurissoo, Kivesselja ja Nakimetsa looduslikesse sihtkaitsevöönditesse. Üks inventeeritud ala paikneb Audaku piiranguvööndis. Esinduslikkus ja looduskaitseväärus on kõikidel fragmentidel hinnatud klassi „B”.

Suurem osa kooslustest kuuluvad salumetsade tüübirühma (1.1.6), esineb ka palumetsade tüübirühma (1.1.3) ja kastikuloo kasvukohatüüpi (1.1.1.2). **Pikaajaline kaitse-eesmärk:**

Okasmetsade oosidel ja moreenikuhjatistel ulatus on vähemalt 404 ha²⁰ ning esinduslikkus on „A”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Okasmetsade oosidel ja moreenikuhjatistel ulatus on vähemalt 404 ha²¹ ning esinduslikkus on vähemalt „B”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Elupaigatüüpi mitteamajanduslik tegevus. Elupaigatüübi fragmendid asuvad osaliselt ka piiranguvööndis, kus on lubatud majandustegevus.

Meede. Piiranguvööndisse jäävates okasmetsades oosidel ja moreenikuhjatistel, mida ei planeerita sihtkaitsevööndisse arvata, on eelistatud raiete läbiviimisel häilude rajamine.

Meede. Kaitsekorra muutmine. Ebasoodsa raietegevuse mõju võimaldaks vältida kaitsekorra muutmine (sihtkaitsevööndi korra kehtestamine) Audaku piiranguvööndis Viidu-Liiva maanteest lõunas. Arvestades potentsiaalsest sihtkaitsevööndi alast välja Raunamäe külastusobjektide territooriumi, saaks sihtkaitsevööndi kaitsekorra kehtestada täiendavalt 35 hektaril riigimaale jääval elupaigatüübil. Elupaigatüübi Audaku piiranguvööndi teiste fragmentide ja Tammiku piiranguvööndi fragmentide arvamine sihtkaitsevöönditesse ei ole

²⁰ Elupaigatüübi pindala sihtkaitsevööndites ja sihtkaitsevööndisse planeeritaval alal.

²¹ Elupaigatüübi pindala sihtkaitsevööndites ja sihtkaitsevööndisse planeeritaval alal.

soovitav võõndipiiride lihtsuse ja maastikul jälgitavuse säilitamiseks. Homogeenne metsastruktuur kultuurina rajatud puistutes.

Meede. Võimaldada raieid kultuurina rajatud puistutes struktuuri mitmekesistamiseks valitud kohtades Surnuaiamäe ja Sutru sihtkaitsevööndites ligi 52 hektaril. Raie läbi viimine on võimalik kohtades, kus domineerib üks ühevanuseline puuliik. Raiete läbiviimisel on eelistatud häilude rajamine või üle pinna raie kuni 30% puistu tagavarast. Lamapuit ja surnud puud jäetakse metsa.

2.2.3.5 Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Elupaigatüüp on kaitsealal metsadest kõige rohkem levinud, kokku 613 ha. Väga suur osa elupaigatüübist jääb hooldatavatesse ja looduslikesse sihtkaitsevöönditesse, vastavalt 346,6 ha ja 192,9 ha. Peale sihtkaitsevööndite asub elupaigatüüpi 24,7 ha ulatuses ka Audaku ja Tammiku piiranguvööndites ning 48,9 ha ulatuses Kanna ja Pätsuma loodusreservaatides. Esinduslikkus ning looduskaitse väärtus on soostuvatel ja soo-lehtmetsadel hinnatud suuremal osal alast klassi „B” ning vähem klassi „C”.

Suurem osa kooslustest kuuluvad sinihelmika kasvukohatüüpi (1.3.1.3), esineb ka angervaksa kasvukohatüüpi (1.3.1.2) ja madalsoometsa kasvukohatüüpi (1.4.1.1).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Soostuvate ja soo-lehtmetsade ulatus on vähemalt 605 ha²² ning esinduslikkus on „A”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Soostuvate ja soo-lehtmetsade ulatus on vähemalt 605 ha²³ ning esinduslikkus on vähemalt „B”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Metsamajanduslik tegevus. Elupaigatüübi fragmendid asuvad osaliselt ka piiranguvööndis, kus on lubatud majandustegevus.

Meede. Otseseid tegevusi ei planeerita, sest piiranguvööndis ei saa metsaelupaigatüüpide raietele kaitse-eesmärgist lähtuvaid piiranguid seada, kuid piiranguvööndisse jäävates soostuvates ja soo-lehtmetsades, mida ei planeerita sihtkaitsevööndisse arvata, on eelistatud raietööde läbiviimisel raiuda puid väikeste gruppina (kuni 20 tüve) arvestusega, et välja ei raiutaks rohkem kui 20% puistu tagavarast. Raiete läbiviimiseks valida ühtlase struktuuriga keskealised puistud täiusega üle 0,8.

Meede. Kaitsekorra muutmine. Ebasoodsa raietegevuse mõju võimaldaks vältida kaitsekorra muutmine (sihtkaitsevööndi korra kehtestamine) Tammiku piiranguvööndi lõunaosa riigimetsades ning Audaku piiranguvööndis Viidu-Liiva maanteest lõunas. Elupaigatüübi Audaku ja Tammiku piiranguvööndite teiste fragmentide arvamine sihtkaitsevöönditesse ei ole soovitav võõndipiiride lihtsuse ja maastikul jälgitavuse säilitamiseks. Kahe ala peale kokku saaks sihtkaitsevööndi kaitsekorra kehtestada täiendavalt 17,5 hektaril riigimaale jääval elupaigatüübil.

²² Elupaigatüübi pindala sihtkaitsevööndites, loodusreservaatides ja sihtkaitsevööndisse planeeritaval alal.

²³ Elupaigatüübi pindala sihtkaitsevööndites, loodusreservaatides ja sihtkaitsevööndisse planeeritaval alal.

Meede. Väljaspool piiranguvööndit jätta kooslus looduslikule arengule.

Veerežiimi muutused.

Meede. Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka sellest väljaspool toimuvate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul.

Meede. Peale piiranguvööndite võib kraavide hooldamist lubada minimaalses mahus vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites.

2.2.3.6 Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Siirdesoo- ja rabametsi on Viidumäe looduslal inventeeritud kuuel erineval fragmendil kogupindalaga 20,9 ha. Siirdesoo- ja rabametsad katavad loodusalast vaid 1%. Kaks suuremat fragmenti on inventeeritud hooldatavates sihtkaitsevööndites – üks Lauma ja üks Kõveroja sihtkaitsevööndis. Ülejäänud neli fragmenti, kogupindalaga 3,9 ha, jäävad Suurissoo looduslikku sihtkaitsevööndisse. Siirdesoo- ja rabametsade esinduslikkus ja looduskaitse väärtus on hinnatud viiel fragmendil „C”-ks ning ühel fragmendil, mis jääb Kõveroja hooldatavasse sihtkaitsevööndisse, „B”-ks.

Suurem osa elupaigatüübi 91D0* kooslustest kuuluvad siirdesoometsa kasvukohatüüpi (1.4.2.1).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Siirdesoo- ja rabametsade ulatus on vähemalt 20 ha, metsade esinduslikkus on vähemalt „B”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Siirdesoo- ja rabametsade ulatus on vähemalt 20 ha, metsade esinduslikkus on vähemalt „B”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Veerežiimi muutused

Meede. Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine (vajadusel Natura eelhindamise läbiviimine) kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka sellest väljaspool toimuvate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul.

Meede. Peale piiranguvööndite võib kraavide hooldamist lubada minimaalses mahus vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites.

2.2.4 Sood ja allikad (Viidumäe loodusala)

Viidumäe looduskaitsealal Viidumäe looduslal on inventeeritud liigirikkaid madalsoid (7230) kokku 170,6 ha ning allikaid ja allikasoid (7160) 152,5 ha. Teisi soode elupaigatüüpe leidub alal suhteliselt vähe: siirde- ja õõtsikoid (7140) 13,7 ha ja lubjarikkaid madalsoid läänemõõkrohuga (7210*) 5,6 ha. Viidumäe loodusala soode pindalad ning esinduslikkuse hinnangud on välja toodud alljärgnevalt (Tabel 11).

Elupaikade Natura eesmärgid on seatud 2001. aasta inventuuriandmete põhjal. Eestimaa Looduse Fondi hilisemate (2009. ja 2010. a) soolupaikade inventuuride andmetele tuginedes on elupaikade esinemise ulatusi oluliselt korrigeeritud, millest tulenevad pindalade märkimisväärsed erinevused eesmärkidest.

Tabel 11. Viidumäe loodusala soode pindalad ja esinduslikkuse hinnangud

Elupaigatüübi kood	Tsoneering	Esinduslikkus (ha vastavas väärtusklassis)				Pindala, ha ²⁴	Katvus Viidumäe loodusalal, ha ²⁵	Esinduslikkus Viidumäe loodusalal ²⁶
		A	B	C	D			
7140	hooldatav sihtkaitsevöönd	0	0	2,5	6,9	9,4		
	looduslik sihtkaitsevöönd	0	0	4,3	0	4,3		
	Kokku	0	0	6,8	6,9	13,7	10,0	C
7160	hooldatav sihtkaitsevöönd	5,9	12,4	0	0,8	19,1		
	looduslik sihtkaitsevöönd	85,7	24,6	0	0	110,3		
	piiranguvöönd	0	0,2	0	0	0,2		
	loodusreservaat	14,6	7,6	0,7	0	22,9		
	Kokku	106,2	44,8	0,7	0,8	152,5	129,4	A
7210*	hooldatav sihtkaitsevöönd	0,1	0	0	0	0,1		
	looduslik sihtkaitsevöönd	1,7	0	0	0	1,7		
	loodusreservaat	3,8	0	0	0	3,8		
	Kokku	5,6	0	0	0	5,6	14,9	A
7230	hooldatav sihtkaitsevöönd	42,2	66,9	5,2	4,5	118,8		
Elupaigatüübi kood	Tsoneering	Esinduslikkus (ha vastavas väärtusklassis)				Pindala, ha ³⁹	Katvus Viidumäe loodusalal, ha ⁴⁰	Esinduslikkus Viidumäe loodusalal ⁴¹
		A	B	C	D			
	looduslik sihtkaitsevöönd	30,4	13,8	0,3	0,1	44,6		
	piiranguvöönd	1,8	0,7	0	0	2,5		
	loodusreservaat	4,6	0	0	0,1	4,7		

²⁴ Elupaikade ülevaade 2001. aasta inventuuriandmete põhjal, mille ulatust ja seisundit on korrigeeritud Eestimaa Looduse Fondi 2009. ja 2010. a inventuuride alusel.

²⁵ Vastavalt Natura standardandmevormile

²⁶ Vastavalt Natura standardandmevormile

	Kokku	79,0	81,4	5,5	4,7	170,6	161,7	A	
7230, 7210*	hoodatav sihtkaitsevöönd	0	0,4	0	0	0,4			
	Kokku	0	0,4	0	0	0,4			
7220*		<i>inventuuriandmete alusel ala piiridesse nimetatud elupaigatüüpi ei jää</i>					0		A

Viidumäe allikad ja Viidumäe sood on kantud Eesti geoloogiliste eluta loodusmälestiste andmekogusse „Eesti ürglooduse raamatusse”.

2.2.4.1 Siirde ja õõtsiksood (7140)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Elupaigatüüp on kaitsealal levinud 13,7 hektaril ning jääb Kuusma ja Suurissoo sihtkaitsevöönditesse. Alade esinduslikkus on hinnatud keskmiseks („C”), Suurissoo keskosas väheesinduslikuks („D”). Suurem osa elupaigatüübist kuulub rohu-siirdesoo kasvukohatüüpi (3.1.2.1).

Siirdesood on soode arengu vaheaste ning perspektiivis võib eeldada nende pindala muutust looduslike protsesside tagajärjel. **Pikaajaline kaitse-eesmärk:**

Elupaigatüübi 7140 pindala on vähemalt 13 ha ja selle esinduslikkus on vähemalt „B”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Elupaigatüübi 7140 pindala on vähemalt 13 ha ja selle esinduslikkus on vähemalt „B”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Kuivendustöö, sh olemasolevate maaparandussüsteemide hooldus. Alad on eeldatavalt mõjutatud ümbritsevatest Pääkse ja Varpe maaparandussüsteemidest. Maaparanduskraav läbib ka elupaigatüüpi.

Meede. Vajalik on kaitseala kaitse-eesmärkidega arvestamine ja võimaliku keskkonnamõju hindamine tegevuste kooskõlastuste väljastamisel ka kaitseala lähiumbruses.

2.2.4.2 Allikad ja allikasood (7160)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah Viidumäe allikad avanevad rannaastangul suuremate punktallikatena (Sutru, Päeksa, Suurissoo, Nakimetsa) või pindalalise allikaimbena. Arvukalt väiksemaid allikaid ja allikaimbeid esineb astanguesisel sootasandikul rannamoodustiste nõlvadel (Audaku, Tõldemäe, Kannamäe, Kadimäe). Allikate vesi pärineb liustikujõe kruusliivadest ning on seotud Siluri põhjaveekompleksiga. Allikate vesi suubub väiksemate ojade ja kraavide kaudu või piki turbakihti imbudes suures osas Vesiku ojasse (Viidumäe looduskaitseala allikaliste..., 1999).

Allikad ja allikasood on Viidumäe looduskaitsealal Viidumäe looduslal levinud 152,5 ha ulatuses. Enamus allikatest ja allikasoodest (110,3 ha) jääb looduslikesse sihtkaitsevöönditesse (Suurissoo, Tõldemäe, Nakimetsa, Kivesselja). 22,9 ha jääb Kanna loodusreservaati ning 19,1

ha hooldatavatesse sihtkaitsevöönditesse (Lauma, Suurmäe, Kuusma). Elupaika on inventeeritud ka Tammiku piiranguvööndis. Enamus fragmentidel on looduskaitsealine väärtus ja esinduslikkus inventuuril hinnatud heaks kuni väga heaks. Allikasood tuleb säilitada looduslike elupaigatüüpidega, kus inimtegevuse häiring on minimeeritud.

Suurem osa elupaigatüüpi kuuluvad allikasoo kasvukohatüüpi (3.1.3.1), esineb ka sinihelmika kasvukohatüüpi (1.3.1.3).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Elupaigatüüpi 7160 pindala on vähemalt 152 ha ning esinduslikkus „A”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Elupaigatüüpi 7160 pindala on vähemalt 152 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Veerežiimi muutused kaitseala ja ümbruskonna kuivenduskraavide hooldamisel. Allikate veerežiimi on mõjutanud ja mõjutab ümbritsevate maade majandamine, eriti Lümända Suurissoo kuivendamine. Maaparandussüsteemide mõjudega kaasneb allikasood metsastumine.

Meede. Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Vajalikuks võib osutada olemasolevate allikasooaluste piirdekraavide äravoolu reguleerimine ning kuivendajate suudmete sulgemine. Vee äravoolu aeglustavate tõkete (regulaatorite) paigaldamine allikalistele ojadele.

Meede. Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka väljaspool kaitseala toimivate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul. Vältima peab vähemalt elupaigatüüpidega vahetult piirnevate maaparanduskraavide puhastamist/süvendamist jt väljavoolu soodustavaid töid. Leevendava meetmena saab ette näha regulaatori rajamise äravoolu pidurdamiseks kaitsealalt. Tööde planeerimisel tuleb vajadusel läbi viia nn Natura eelhindamine.

Tallamine nii juhukülaliste poolt kui ka teadustegevuse tõttu.

Meede. Allikasoo raja laudteede taastamine teadus- ja õppetegevuse võimaldamiseks.

2.2.4.3 Lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Lubjarikkaid madalsoid lääne-mõõkrohuga on Viidumäe looduslal 2001. aatal inventeeritud kokku 14,4 ha ning sama suurusjärg on seatud ka loodusala eesmärgiks. Sooelupaigatüüpide ümberhindamiste (kordusinventeerimiste) järel on alade vähendatud pindala 5,6 ha, millest 1,7 ha jääb Nakimetsa ja Suurissoo looduslikesse sihtkaitsevöönditesse ning 3,8 ha Kanna loodusreservaati. Kõikidel aladel on esinduslikkus ja looduskaitsealine väärtus hinnatud väga heaks.

Lisaks on ühel 0,4 ha suurusel alal elupaigatüüp 7210* inventuuri käigus määratud koos elupaigatüübiga 7230. Eraldis jääb Tepu hooldatavasse sihtkaitsevööndisse. Ala esinduslikkus on inventeerimise käigus hinnatud klassi „B” ja looduskaitsealine väärtus klassi „C”.

Natura standardandmevormi kantud elupaigatüüpi ulatus Viidumäe looduslal ei ole pindalaliselt täidetud. Seetõttu on asjakohane kordusinventuuri läbiviimine ja seejärel andmete korrigeerimine.

Suurem osa elupaigatüübi kooslustest kuuluvad allikasoo kasvukohatüüpi (3.1.3.1).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Elupaigatüübi 7210* pindala on vähemalt 5,6 ha ja selle esinduslikkus on „A”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Elupaigatüübi 7210* pindala on vähemalt 5,6 ha ja selle esinduslikkus on „A”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Veerežiimi muutused ümbruskonna kuivenduskraavide hooldamisel. Olemasolevate maaparandussüsteemide toimimise negatiivne mõju.

Meede. Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Vajalikuks võib osutada olemasolevate piirdekraavide äravoolu reguleerimine ning kuivendajate suudmete sulgemine. Kehtiv kaitse-eeskiri keelab nimetatud tööd Kanna loodusreservaadis. Kaaluda tuleb kaitse-eeskirja täiendamist, võimaldamaks koosluse säilimiseks vajalikke töid, sest loodusreservaadi kaitsekord ei ole põhjendatud.

Meede. Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka väljaspool kaitseala toimuvate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul. Vältima peab vähemalt elupaigatüüpidega vahetult piirnevate maaparanduskraavide puhastamist/süvendamist jt väljavoolu soodustavaid töid.

2.2.4.4 Liigirikkad madalsood (7230)

LoD I; KE – jah; Viidumäe LoA – jah

Liigirikkaid madalsoid on inventeerimisandmete kohaselt Viidumäe looduslal soodest kõige enam – 170,6 ha. Enamus elupaigatüübist jääb hooldatavatesse sihtkaitsevöönditesse. Esinduslikkus on hinnatud valdavalt heaks kuni väga heaks. Samas on elupaigatüüpi arvatud ka väheesinduslikke alasid Lauma ja Tepu sihtkaitsevööndites.

Suurem osa elupaigatüübist kuulub Paali klassifikatsiooni järgi liigirikka madalsoo kasvukohatüüpi (3.1.1.2).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Elupaigatüübi 7230 pindala on vähemalt 170 ha ning esinduslikkus on „A”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Elupaigatüübi 7230 pindala on vähemalt 170 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Olemasolevate kuivendusobjektide mõjud. Veerežiimi muutused kaitseala ja ümbruskonna kuivenduskraavide hooldamisel.

Meede. Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Vajalikuks võib osutada olemasolevate piirdekraavide äravoolu reguleerimine ning kuivendajate suudmete sulgemine.

Veerežiimi muutused kaitseala ja ümbruskonna kuivenduskraavide hooldamisel.

Meede. Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka väljaspool kaitseala toimuvate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul. Vältima

peab vähemalt elupaigatüüpidega vahetult piirnevate maaparanduskraavide puhastamist/süvendamist jt väljavoolu soodustavaid töid. Leevendava meetmena saab ette näha regulaatori rajamise äravoolu pidurdamiseks kaitsealalt. Tööde planeerimisel tuleb vajadusel läbi viia nn Natura eelhindamine. Vösastumine.

Meede. Vösastumist välditakse soodsas veerežiimi hoidmisega. Viidumäe looduskaitsealal ei ole otstarbekas liigirikaste madalsoode hooldamine poollooduslike kooslustena.

2.2.4.5 Nõrglubja-allikad (7220)

LoD I; KE – ei; Viidumäe LoA – jah

Viidumäe loodusala eesmärgiks seatud nõrglubja-allikaid inventeeritud elupaigatüübina kaitsealal välja ei tule tulenevalt väikesest pindalast ja alati ei olegi tegu pindalalise objektiga.

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Elupaigatüüp 7220 on säilinud ning soodsas seisundis (esinduslikkus „A”).

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Elupaigatüüp 7220 on säilinud ning soodsas seisundis (esinduslikkus „A”).

Mõjutegurid ja meetmed:

Veerežiimi muutused kaitseala ja ümbruskonna kuivenduskraavide hooldamisel.

Meede. Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka väljaspool kaitseala toimivate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul.

Puudulikud levikuandmed

Meede. Allikate inventeerimine täpsustamaks nõrglubja-allikate paiknemist.

Viidumäe looduskaitseala elupaigad Vedruka raba looduslal

2.2.5 Metsad (Vedruka raba loodusala)

Vanad looduspõõsad (9010*)

LoD I; KE – jah; Vedruka raba LoA – jah

Vanasid looduspõõsi on Viidumäe looduskaitsealal Vedruka raba looduslal inventeeritud ühe fragmendina 3,1 hektaril (Tabel 12). Vanade looduspõõsade looduskaitsealine väärtus ja esinduslikkus on hinnatud keskmiseks („C”).

Tabel 12. Vedruka raba loodusala metsade pindalad ja esinduslikkuse hinnangud

Elupaigatüübi kood	Tsoneering	Esinduslikkus (ha vastavas väärtusklassis)			Pindala, ha	Katvus Vedruka raba looduslal, ha ²⁷	Esinduslikkus Vedruka raba looduslal ²⁸
		A	B	C			

²⁷ Vastavalt Natura standardandmevormile

²⁸ Vastavalt Natura standardandmevormile

9010*	looduslik sihtkaitsevöönd	0	0	3,1	3,1		
	Kokku	0	0	3,1	3,1	3,1	C

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Vanad loodusmetsad on säilinud vähemalt 3 ha suurusel alal esinduslikkusega vähemalt „B”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Vanad loodusmetsad on säilinud vähemalt 3 ha suurusel alal esinduslikkusega vähemalt „B”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Metsamajanduslik tegevus. Metsaeraldus jääb kitsaste ribadena kaitseala serva, olles osaks Vedruka raba ja kohaliku tee vahelistest metsamassiivist (inventeeritud elupaigatüübi piirid ulatuvad väljapoole kaitseala). Seetõttu võib avalduda väljaspool kaitseala piire toimuva majandustegevuse mõju (n-ö servaeefekti avaldumine).

Meede. Otseseid tegevusi ei planeerita, sest väljaspool kaitseala ei saa metsaelupaigatüüpide raietele kaitse-eesmärgist lähtuvaid piiranguid seada, kuid uuendusraie läbiviimisel vahetult kaitsealaga piirneval serval Vedruka loodusala lähedal võiks võimalusel eelistada turberaiet.

2.2.6 Sood (Vedruka raba loodusala)

2.2.6.1 Rabad (7110*)

LoD I; KE – jah; Vedruka raba LoA – jah

Natura inventuuril on Viidumäe looduskaitsealal Vedruka raba loodusalal määratletud üks märgalade elupaigatüüp – rabad (7110*). Kokku on rabasid Viidumäe looduskaitsealal Vedruka raba loodusalal inventeeritud ühe fragmendina 90,6 hektaril, mis moodustab 83% Vedruka raba loodusala pindalast. Elupaigatüüp jääb kaitseala Vedruka raba looduslikku sihtkaitsevööndisse. Ala esinduslikkus on inventuuril ja Natura eesmärkides „A”, kuid rabakoosluse väärtus ei ole Eesti kontekstis siiski kuigi kõrge. Paali klassifikatsiooni järgi (Paal, 2007) esineb alal (puis-)mättaraba kasvukohatüüp (3.2.2.1).

Pikaajaline kaitse-eesmärk:

Elupaigatüübi 7110* pindala on vähemalt 90 ha ja selle esinduslikkus on „A”.

Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:

Elupaigatüübi 7110* pindala on vähemalt 90 ha ja selle esinduslikkus on „A”.

Mõjutegurid ja meetmed:

Maaparandustööd, sh ala idaosa olemasolevate kuivenduskraavide hooldus.

Meede. Vältida tuleb sihtkaitsevööndit mõjutavate kraavide puhastamist. Kaitseala piiresse jäävas osas on tööd keelatud kehtiva kaitsekorraga. Vajalik on kaitseala kaitse-eesmärkidega arvestamine ja võimaliku keskkonnamõju hindamine tegevuste kooskõlastuste väljastamisel ka kaitseala lähimbruses. Tööde planeerimisel tuleb vajadusel läbi viia nn Natura eelhindamine.

2.2.6.2 Nokkheinakooslused (7150)

LoD I; KE – ei; Vedruka raba LoA – jah

Lisaks rabadele on Vedruka raba loodusala eesmärgina Natura 2000 alade standardandmebaasis välja toodud rabadega kaasnevad nokkheinakooslused (7150), kuid 2001. aasta inventuuriandmete alusel ala piiridesse nimetatud elupaigatüüpi ei jää.

Eesti tingimustes esinevad nokkheinakooslused raba elupaigatüübi rabaälvetes ning omaette elupaigatüübina käsitlemine ei ole otstarbekas. Nokkheinakoosluste kaitse toimib läbi raba elupaiga kaitse ning eraldiseisvaid meetmeid ei rakendata.

2010. a inventuuril on ala lääneosas inventeeritud ka liigirikkaid madalsoid (7230), seda ulatuses alla 1 ha ning esinduslikkusega „C”. Nende omaette elupaigatüübina käsitlemine ei ole otstarbekas, vaid nende kaitse toimib läbi raba elupaiga kaitse ning eraldiseisvaid meetmeid ei rakendata.

Alljärgnevas tabelis (Tabel 13) on esitatud Vedruka raba loodusala soode pindalad ning esinduslikkuse hinnangud.

Tabel 13. Vedruka raba loodusala soode pindalad ja esinduslikkuse hinnangud

Elupaigatüübi kood	Tsoneering	Esinduslikkus (ha vastavas väärtusklassis)			Pindala, ha ²⁹	Katvus Vedruka raba loodusalal, ha ³⁰	Esinduslikkus Vedruka raba loodusalal ³¹
		A	B	C			
7110*	looduslik sihtkaitsevöönd	90,6	0	0	90,6		
	Kokku	90,6	0	0	90,6	90,3	A
7230	looduslik sihtkaitsevöönd	0	0	0,9	0,9		
	Kokku	0	0	0,9	0,9	-	-
7150	<i>inventuuriandmete alusel ala piiridesse nimetatud elupaigatüüpi ei jää</i>					0	B

2.3 MAASTIK, PARGID JA ÜKSIKOBJEKTID

2.3.1 Pinnavormid

Viidumäe kaitseala eriilmeliste koosluste kujunemiseks on soodsad tingimused loonud vahelduv reljeef. Kaitseala paikneb muistse Antsülusjärve rannaastangu ümbruses. Põhjalõunasuunaline rannaastang on Viidumäe looduskaitseala silmapaistvaim pinnavorm. Astang on üle 10 km pikk ja selle kõrgus ligi 59 m (suhteline kõrgus jalamilt kuni 18 m). Kohalikest mägedest on tuntumad Raunamägi, Suurmägi, Töldemägi ning Surnuaiamägi.

²⁹ Elupaikade ülevaade 2001. aasta inventuuriandmete põhjal, mille ulatust ja seisundit on korrigeeritud Eestimaa Looduse Fondi 2009. ja 2010. a inventuuride alusel.

³⁰ Vastavalt Natura standardandmevormile

³¹ Vastavalt Natura standardandmevormile

Pinnavormidele eraldi kaitse-eesmärke ja meetmeid ette ei nähta, sest kehtiv kaitsekord tagab pinnavormide säilimise looduslikul kujul.

2.3.2 Pärandkultuurmaastik

Viidumäe looduskaitsealal on kaardistatud 24 pärandkultuurobjekti: vanad talukohad (Upsi, Tammiku, Kanna, Lauma), alepõllundusalad, Sutru laevamets, vaigutuslank, põlised metsateed ja metsataimlad, Laasma puisniit, Audaku leprosoorium, pidalitõbiste surnuaed (Surnuaiamägi), lubjaahju ja vesiveski asukohad, Rauna tulevalvetorn ning vanad kohanimed ja geodeetilised märgid.

2.3.3 Kaitsealused üksikobjektid

Keskkonnaregistrisse on Viidumäe looduskaitsealale looduskaitsealuse üksikobjektina kantud kaks Rauna viirpuud (Keskkonnaregistri kood KLO4000638) Audaku piiranguvööndis ViiduLiiva tee ääres). Puud on EELISE andmetel rahuldavas seisus. Kava koostamise ajaks on Rauna viirpuud siiski hävinud ning **edaspidi on need kavas eemaldada kaitsealuste objektide nimekirjast.**

2.3.4 Tallinna Botaanikaia arboreetum ja katsepunkt

Tallinna Botaanikaia katsepunkt asub Viidu külas (Audakul) ning hõlmab 3 ha suurust maaala. Ala on kasutatud puittaimede, rooside, sibultaimede ja püsilillede katseteks. Katsepunkti kolleksiooni kuulub Eestis väga harva kasvatatavaid puittaimi. Käesoleval ajal on katsepunktis üle 400 nimetuse puittaimi ning üle 100 nimetuse sibultaimi (Tallinna Botaanikaia tegevuskava 2011–2013, 2011). Mõned katsepunkti liigid on aastate jooksul osutunud invasiivseks ning **vajalik on invasiivsete liikide seire ja ohjamine**, sh vajadusel vastavate liikide katsepunktist kõrvaldamine.

3 ALA JA SELLE VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

3.1 VISIOON JA MISSIOON

Viidumäe looduskaitseala külastajatele suunatud objektid ning seeläbi ka valdav osa külastuskoormusest on koondunud Audaku piiranguvööndisse ning piirnevatele aladele Surnuaiamäe, Atlama ja Suurmäe sihtkaitsevööndites. Piiranguvööndis paiknevad Raunamäe vaatetorn ja puhkekoht ning kaitseala looduskeskus. Piiranguvööndis algavad ja lõppevad ka kaks matkarada, mis põhiosas kulgevad sihtkaitsevööndites.

Kaitseala külastajaid ei ole otseselt süsteemselt loendatud. Käesoleva aja külastuskoormus ei ületa ala kaitseväärtuste taluvusvõimet ega külastusobjektide n-ö vastuvõtuvõimet.

Turismiettevõtted kaitsealal kava koostamise ajal puuduvad. Samuti puuduvad ametlikud telkimis- ja lõkkekohad. Ala külastusobjektid on tänu suunavatele viitadele ja infomaterjalidele leitavad ning kava koostamise ajal suhteliselt heas seisukorras.

Külastajatele atraktiivsete objektide koondamine ühte piirkonda lihtsustab nii taristu hooldust kui järelevalvetegevust kaitsealal. Arvestada tuleb, et alal pesitsevad I kaitsekategooria linnuliigid on tundlikud pesitsusaegse häirimise suhtes, kaitsealused taimeliigid aga vähesest teadlikkusest tuleneva noppimise ja tallamise suhtes. Kaitseala on suuremas osas sihtkaitsevööndi kaitseriimiga, ala kahes loodusreservaadis on külalistel viibimine täielikult keelatud.

Eeltoodust ning ala kaitse-eesmärkidest lähtudes ei ole kaitseala külastatavate piirkondade oluline laiendamine ja kaitseala senisest suurem propageerimine otstarbekas. Kaitse-eeskirja kohaselt ei ole loodusväärtuste tutvustamine Viidumäe looduskaitseala otsene eesmärk.

Ala tutvustamisel tuleb lähtuda printsiibist, et kõik külastusele suunatud objektid on avalikus kasutuses ja info nende kohta on kättesaadav Keskkonnaameti ja RMK veebilehtede kaudu, läbi loodusteemaliste saadete, keskkonnahariduse spetsialistide poolt läbi viidud õppeprogrammide jne.

Laiendada võib alal tutvustatavate väärtuste ulatust, mille üheks väljundiks on ekspositsiooni ja olemasolevate matkaradade arendamine ning allikasoo laudtee taastamine õpperajana.

Visioon ja eesmärk

Visioon

Viidumäe looduskaitsealal pakutakse külastajatele heatasemelist loodusharidust ning puhkevõimalust mahus, mis ei sea ohtu kaitseala väärtusi.

Eesmärk

Viidumäe looduskaitseala külastusobjektid on suunatud loodusõppe pakkumisele. Objektid on hooldatud ning ala külastuskoormus püsib piirides, mis ei kahjusta kaitseväärtusi.

3.2 KAITSEALA LOODUSKESKUS JA AUDAKU VÄLIÕPPEKLASS/PUHKEKOHT

Viidumäe looduskaitseala looduskeskus asub Audakul. Looduskeskuse juures on Viidumäe kaitseala tutvustav ekspositsioon (asub Keskkonnaameti Viidumäe kontori majas), millega saab tutvuda aastaringelt ning looduskeskuse põhimaja õppeprogrammide läbiviimiseks, mida viib läbi keskkonnahariduse spetsialist.

Looduskeskuse lähedal paikneb Audaku väliõppeklass/puhkekoht pinkide ja laudadega ning välikäimla.

Kaitseala looduskeskus kava koostamise ajal otseselt teabekeskusena ei toimi. Probleemiks on seejuures püsiva teabetöötaja puudumine, kes külastajatele vajadusel teavet jagaks. RMK Saaremaa puhkeala lähimad teabepunktid asuvad Mustjala looduskeskuses ja Loonal (Vilsandi rahvusparki teabepunkt).

Meetmed:

Kaitseala tutvustava ekspositsiooni järjepidev uuendamine ja täiendamine.

Ekspositsiooni juurde suunava viida paigaldamine matkaradade alguses paikneva parkla juurde.

Õppeprogrammide läbi viimine.

Väliõppeklassi/puhkekoha objektide jooksvad hooldus- ja remonttööd.

Kuivkäimla rekonstrueerimine ja hooldus (osana puhkekoha hooldusest).

Hooajalise (suvekuud) infotöötaja palkamine.

3.3 ÕPPE- JA MATKARAJAD

3.3.1 Viidumäe õpperada

Viidumäe õpperada kulgeb läbi Antsülusjärve ranna-astangul asuvate metsakoosluste ning on varustatud kaitseala tutvustavate infotahvlitega. 2014. aasta detsembri seisuga on RMK asendanud vanad infotahvli alused enamasti uutega (seitsmest infotahvlist kuus asendatud), kuid infotahvlid ise on veel paigaldamata. Rada paikneb Viidu külas ning on ca 1,8 km pikkune. Rajal on 10 luuderohu lehega suunaviita. Lisaks suunavad õpperajale RMK tähistusega puidust suunaviidad (paigaldatud suvel 2012).

Kaitsekorraldusperioodi jooksul on vajalik amortiseerunud puidust infotahvlite ja viitade asendamine, sealjuures ühtlasi infotahvlite tekstide üle vaatamine ja vajalikus ulatuses uuendamine.

Astangu servale oli rajatud puidust tõkkeid (piirdeid) ning istepingiga varustatud puidust vaateplatvorm, mille 2013. aastal RMK halva seisukorra tõttu teisaldas. Kunagise vaateplatvormi aluselt nõlvalt on vaade astangualusele kadunud, kuid selle võiks läbikaalutud tegevusega taastada. Samas toimis platvorm ka rajapealse puhkekohana ning on seetõttu asjakohane taastada.

Matkaradade (Viidumäe õpperaja ja Audaku matkaraja) alguses Audakul paikneb parkla, mis on varustatud istepingi ja prügikastiga. Parkla on heas seisus ja katab mõõduka külastuskoormuse vajadused.

Meetmed:

Platvormi taastamine.

Õpperaja viitade, infotahvlite, piirete ja taastatava vaateplatvormi jooksev hooldus ning asendamine vastavalt vajadusele.

Kuna hetkel külastajatele avatud rada astangu alla kaitsealal puudub, siis iseloomuliku maastikupildi tutvustamiseks ja ühtlasi turistide käitumise soovitud suunamiseks võib õpperaja valitud punktides avada vaadet. Vaate avamiseks eemaldada näiteks taastatava platvormi vaatekoridorist valikuliselt üksikud nooremad puud ja põõsad. Seejuures tuleb arvestada nõlva erosiooniohuga ja metsakoosluse kaitseväärtusega, mistõttu laiem vaate avamine ei ole sobiv tegevus.

3.3.2 Audaku matkarada

Audaku matkarada on *ca* 2 km pikk. Rada algab ja lõppeb kaitseala keskuse kõrval niidul. Matkarada läbib erinevaid metsakooslusi, madalsood ja Upsi puisniitu. Rajal on 14 luuderohu lehega puidust suunaviita, neist neli vajavad kohest asendamist. Õpperajale suunavad RMK tähistusega puidust suunaviidad.

Infotahvlid rajal puuduvad, v.a Upsi puisniitu tutvustav infotahvel niidu servas. Madalsoo läbimiseks on rajatud laudtee, vajalikes kohtades on rajatud purded (3 tk) ning püütud raja läbitavust laudade abil parandada. Kevad- ja sügisperioodil on rajal siiski mitmeid liigniiskeid halvasti läbitavaid lõike, kus on asjakohane rada laudade abil parendada (paigaldada n-ö mudasillad).

Rada on kava koostamise ajal kantud infomaterjalidesse ning rajale suunavad RMK viidad. Kuna raja leitavus on paranenud, ja sellega seoses võib eeldada iseseisvate külastajate kasvu, on asjakohane raja varustamine alale jäävaid kaitse-väärtusi tutvustavate infotahvlitega. Lisaks Upsi puisniidu infotahvlile on optimaalne 5 infotahvli teksti koostamine (madalsoo, metsakoosluste, iseloomulike liikide tutvustuseks) ja paigaldamine.

Matkarada läbib Audaku piiranguvööndit ning Suurmäe ja Atlama sihtkaitsevööndeid. Sihtkaitsevööndite kehtiva kaitsekorra alusel on kaitseala valitseja nõusolekuta lubatud viibida Suurmäe sihtkaitsevööndites olevatel teedel, Atlama sihtkaitsevööndis viibimiseks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Vajalik on kaitse-eeskirja muutmine viisil, et matkaraja läbimine ei vajaks nõusoleku küsimist. Samuti on vajalik kaitse-eeskirja täiendamine, et raja hooldus ja arendamine Atlama sihtkaitsevööndis oleks kooskõlas kaitsekorraga, ehk vajalik on täpsustada kaitse-eeskirja sõnastust, et oleks üheselt selge, et olemasolevate ehitiste hooldustööd on lubatud ja olemasolevate matkaradade külastamine on lubatud.

Meetmed:

Täiendavate laudteelõikude rajamine hooajaliselt märgadesse kohtadesse. Suunaviitade asendamine ja lisamine.

Infotahvlite sisu ja kujunduse välja töötamine ning puidust infotahvlite paigaldamine rajale.

Matkaraja, sh laudtee ja suunaviitade jooksev hooldus.

Külastuskoormuse jälgimine – raja külastuskoormuse olulisel kasvamisel kaaluda kaitsesildade paigaldamist matkarajaga ristuvatele kuklaste radadele (lisaks liigikaitsele olulisusele panustab pesade kui huvipakkuvate objektide püsimisele raja ääres).

Viidumäe LKA kaitse-eeskirja muutmine viisil, et Audaku matkaraja sihtkaitsevöönditesse jäävate osade läbimine ei vajaks kaitseala valitseja nõusoleku küsimist ning raja hooldus ja arendamine oleks kooskõlas kaitsekorruga.

3.3.3 Allikasoo õpperada

Astangualune allikasoo õpperada on rajatud 1980ndatel ja on *ca* 1,3 km pikkune. Liikumise võimaldamiseks ja kaitsealuste liikide tallamise vältimiseks oli allikasoo laudtee, mis oli käesoleva KKK koostamise ajaks lagunenu. Rajal paikneb ka üks lagunenu infotahvel, mis kajastab maastiku profiili.

Raja (laudtee) taastamine õpperajana on asjakohane, sest võimaldab tutvustada allikasoo elupaigatüüpi ja allikaid ning lihtsustab juurdepääsu botaaniliste uuringute läbiviimiseks. Allikate tutvustamise eesmärgil planeeritakse raja pikendamist *ca* 200 m võrra, seega tulevase allikasoo õpperaja pikkus oleks *ca* 1,5 km pikkune ja seda sel juhul kui raja alguseks lugeda astangu serva. Vajalik on infotahvlite paigaldamine, mis kajastaksid allikasoo ja allikate teemat ning huvitavat maastiku profiili. Optimaalne on kahe infotahvli paigaldamine. Võimalikud sobivad infotahvli kohad on allikasoo servas ja allika juures, kuhu on vajalik paigaldada ka piisava suurusega piirdega platvormid, vältimaks liigset tallamist. Rada paikneb vööndis, kus viibimiseks on vaja kaitseala valitseja nõusolekut. Vajalik on täpsustada kaitse-eeskirja sõnastust, et oleks üheselt selge, et olemasolevate ehitiste hooldustööd on lubatud.

Meetmed:

Viidumäe LKA kaitse-eeskirja korrigeerimine õpperajaga seotud renoveerimis- ja hooldustegevuste võimaldamiseks ning muutmine viisil, et Allikasoo õpperaja läbimine ei vajaks kaitseala valitseja nõusoleku küsimist.

Õpperaja taastamine, sh vajalike laudteelõikude, viitade, tõkkepuu, astangule käsipuu, infotahvlite ja infotahvlite juurde piiretega platvormide rajamine ja raja ning sellele viiva metsasihi puhastamine võsast ja pealekasvavatest puudest.

Õpperaja infotahvlite sisu koostamine ja tahvlite hooldamine.

Õpperaja jooksev hooldus.

3.4 RAUNA VAATETORN JA PUHKEKOHT

Rauna vaatetorn on rajatud Rauna mäele ning on kaitseala peamisi turismiobjekte. Vaatetorni juures on istepingid (3 tk) ning prügikast. Vaatetorn on varustatud RMK puhkealade infotahvliga ja väikese vaatetorni kasutusjuhendi infotahvliga ning teeäärse RMK tähistusega puidust suunaviidaga.

Vaatetorni juures on parkla. Rauna vaatetorni parkla on varustatud prügikasti ja kolme istepingiga. Parklas paikneb looduskaitseala tutvustav infotahvel. Parkla katab mõõduka külustuskoormuse vajadused (1 buss, 5 sõiduauto).

Vaatetornile 2010. aastal teostatud ekspertiis hindab torni kasutuseaks ilma tugevdustööde läbiviimiseta 10 aastat. Eluea pikendamiseks ja tööde kulukuse minimeerimiseks on kaitsekorraldusperioodil vajalikud torni hooldustööd.

Meetmed:

Vaatetorni kasutuskindluse tagamine – korrosioonikaitse, lisaelementide paigaldamine.

Vaatetorni ja puhkekoha objektide jooksvad hooldus- ja remonttööd.

3.5 VIIDAD JA TÄHISED

Käesoleva punkti all ei ole käsitletud matkaradade suunaviitasid ja infotahvleid, mida arvestatakse osana radadest. Samuti ei ole arvestatud kaitseala infostende, mida käsitletakse järgmise punkti all, ning piiritähiseid.

Kaitsealal leiduvad viidad ja tähised võib jagada kolme kategooriasse:

Suunaviidad. Kaitseala keskusesse juhatavad maanteedelt kolm metallpostidel pruunil taustal suunaviita (Kuressaare-Kihelkonna-Veere maanteelt, Käesla-Karala-Loona maanteelt ja Viidu-Liiva maanteelt) ning üks luuderohu lehega suunaviit puitpostil Viidu-Liiva maantee ääres. Viidad on heas seisundis ning piisavad keskuse leidmiseks.

Üksikobjekti tähis. Kava koostamise välitööde ajal oli oma asukohas alles Rauna viirpuude tähis. Kuna nimetatud üksikobjekt on hävinenud, tuleb tähis eemaldada.

Liikumiskeelu tähised. Kaitsealal on kollasel põhjal musta värvi tekstiga tahvlitega tähised, mis teavitavad väljaspool teid liikumise keelust ilma loata. Kirjeldatud tähised ei vasta kehtiva loodusobjekti tähistamise korrale⁴⁷. Nimetatud tähistele olemasolu alal ei takista kaitseala valitsemist ega kaitse-eesmärkide saavutamist. Samas on tähised amortiseerunud ning edasisel amortiseerumisel risustavad kaitseala maastikupilti.

Küllastajate liikumispiirangust teavitamiseks on otstarbekas olemasolevad keskmised piiritähised asendada osaliselt keskmiste tähistega, millele on lisaks kaitseala nimetusele kantud sihtkaitsevööndi nimi ning kirje liikumiskeelust väljaspool teid ilma kaitseala valitseja nõusolekuta.

Meetmed:

Suunaviitade regulaarne hooldus ja uuendamine (4 tk).

Vanade liikumiskeelu tähistele likvideerimine.

Uute liikumiskeelu tähistele paigaldamine sihtkaitsevööndite ja loodusreservaatide piiridele.

Rauna viirpuude tähistele likvideerimine.

3.6 INFOSTENDID

Viidumäe kaitsealal on neli suuremat kaitseala tutvustavat infostendi. Stendid on puidust alusel ning rahuldavas seisus. Infostendide teksti- ja kaardimaterjali uuendamine toimus 2013. aastal.

Vajalik on infostendide asukohtade korrigeerimine. Optimaalseks ning säilitamist vajavaks asukohaks on Rauna vaatetorni parkla. Audakul kaitseala keskusesse viiva tee ristmikul paiknev stend paigutada matkaradade alguses paiknevasse parklasse keskuse poolsesse külge ning teha see poole suuremaks, et oleks võimalik lisada infot allikasoo elupaigatüübi ja allikate tutvustamiseks. Käesla-Karala-Loona maantee ääres paiknev stend on liiklusohutuse seisukohast (ohutu peatumisvõimaluse tagamiseks) sobilikum likvideerida. Neljanda stendi asukohana võib säilitada senise asukoha (Viidu-Liiva tee ääres, Liiva poolt kaitsealale jõudmisel).

⁴⁷ Keskkonnaministri määrus 03.06.2004 nr 65 „Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised“ (RTL 2004, 78, 1255)

Kaitsekorraldusperioodi jääb infostendide hoolduse vajadus, sh puidust aluste välja vahetamine nende amortiseerumisel.

Lisaks on kaitsealal kaks kakskeelset (eesti, inglise) puisniite tutvustavat infostendi – Upsi puisniidu servas (stendist möödub Audaku matkarada) ja Laasma puisniidu servas. **Meetmed:** Uuendatud sisuga infostendide paigaldamine vastavalt vajadusele.

Infostendide regulaarne hooldus ja uuendamine vastavalt vajadusele.

3.7 INFOMATERJALID JA TRÜKISED

Keskkonnaameti veebilehelt leitav Viidumäe looduskaitseala tutvustav veebileht on kaitsekorralduskava koostamise ajal ajakohane ja pakub suhteliselt ammendavat informatsiooni (Viidumäe looduskaitseala veebileht, 2012). Matkaradade tutvustamiseks on Keskkonnaameti veebilehele lisatud lingid, mis suunavad RMK veebilehele, kus leiab radade tutvustused.

Viidumäe looduskaitseala tutvustav infovoldik koos kaardiga on valminud 2012. aastal ning on kaitsekorralduskava koostamise ajal ajakohane.

Meetmed:

Viidumäe looduskaitseala veebilehe ja RMK matkaradasid tutvutava veebilehe osa regulaarne uuendamine ja toimetamine. Soovitavalt lihtustada kaitseala piiridega kaardi leitavust kaitseala veebilehel (hetkel leitav kaitse-eeskirjast või infovoldiku laadimisel).

Matkaradasid ja väärtusi tutvustava infovoldiku uuendamine ja täiendamine vastavalt vajadusele (nt. kaitse-eeskirja muutmise järgselt) ning infomaterjalide publitseerimine.

4 KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

4.1 TEGEVUSTE KIRJELDUS

Inventuurid, seired, uuringud

4.1.1 Riiklik seire

Riiklike seireprogrammide jätkamine vastavalt riiklikule seirekavale: eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire alamprogrammid (rähnide, röövlindude, merikotka ja musttoonekure, sõraliste, kahepaiksete ja roomajate, apteegikaani, päeva- ja ööliblikate, ohustatud taimekoosluste, ohustatud soontaimede ja samblaliikide seireprogrammid) ning metsa ja metsamuldade seireprogramm. Maismaalimuste, ohustatud putukate – kuklaste, puisniidu astlaliste ja põhjavee seire jätkamine ei ole esmatähtis.

Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi. Tegevuse ajaline samm kinnitatakse seire alamprogrammide kaupa riikliku seireprogrammiga ning tegevuse finantseerimine toimub seireprogrammi eelarvest. Eestis on riikliku keskkonnaseire korraldaja ja üldkoordinaator Keskkonnaministeerium ning selle hallatav riigiasutus Keskkonnaagentuur (KAUR).

4.1.2 Kompleksprofili kordusuuring

Uuringute järjepidevuseks ning toimunud muutuste tuvastamiseks tuleb läbi viia kordusuuringud 1988. ja 1993. aastal kirjeldatud Viidumäe looduskaitseala kompleksprofiliil. Kompleksprofili kirjeldus tuleb seejärel avaldada koos koondülevaatega. Soovitavalt lahendada kompleksprofili kordusuuring põhjendatud osas riikliku seire vastavate programmidega.

Tegevus kuulub III prioriteetsusklassi. Korraldajaks on Keskkonnaamet.

4.1.3 Kaitsealuste liikide levikuandmete täpsustamine ning seisundi hindamine

Viidumäe looduskaitsealal esinevate liikide levikuandmete esindatus ametlikuks andmebaasis (ja seega ühtlasi peamiseks otsuste aluseks) olevas keskkonnaregistri osas Eesti Looduse Infosüsteemis (EELIS) on erineva kvaliteediga. Välitööd tuleb teostada vähemalt ulatuses, kus leiukohtade andmed (EELISe kanded või vaatlusandmed) on vanemad kui 20 aastat ning tegu on I või II kaitsekategooria või kaitse-eeskirja § 1 lg 1 p 3 ala eesmärgina nimetatud liigiga. Andmete kontrolli vajadus ei ole välistatud ka teiste liikide puhul.

Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi. Tegevuse korraldaja on Keskkonnaamet.

4.1.3.1 Suur-mosaiikliblika ja teelehe-mosaiikliblika leviku- ja/või arvukusandmete täpsustamine

Suur-mosaiikliblika ja teelehe-mosaiikliblika leviku- ja/või arvukusandmete täpsustamise vajadus tuleneb sellest, et riikliku seire raames seiratakse ainult Mäepea puisniitu, mis on ainult väike osa sobilikest elupaikadest looduskaitsealal. Suur-mosaiikliblika teadaolevad elupaigad Viidumäe looduskaitsealal on Mäepea puisniidul ja mäenõlval Nakimetsa allikatest kõrgemal, üksikisenditena ka teistes kohtades. Teelehe-mosaiikliblikat leidub kogu kaitsealal nii puisniitudel kui ka teeservadel ja metsavahelistel lagendikel. Mosaiikliblikate leviku- ja/või arvukusandmete täpsustamise välitööna võib läbi viia kaitsekorraldusperioodi lõpus.

Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi. Tegevuse korraldaja on Keskkonnaamet.

4.1.3.2 Kuldpiimase riisika, must hundiseeniku ja säärissirmiku levikuandmete täpsustamine

Vajalik on täpsustada kuldpiimase riisika levikuandmed vähemalt Lauma ja Sutru sihtkaitsevööndites, must hundiseeniku levikuandmed vähemalt Suurisoo sihtkaitsevööndis ja säärissirmiku levikuandmed vähemalt Audaku piiranguvööndis, kus teadaolevalt on neid liike viimati leitud. Soovitavalt keskenduda kõikidele võimalikele kaitsealalt leida võivatele kaitsealustele seeneliikidele.

Tegevus kuulub III prioriteetsusklassi. Tegevuse korraldaja on Keskkonnaamet.

4.1.3.3 Kaitsealuste soontaimeliikide levikuandmete täpsustamine

Niitude, soostunud niitude ja paljandite kasvukohtade taimed:

Vajalik on täpsustada väikeseõiese hiireherne levikuandmed Suurmäe sihtkaitsevööndi leikohas niidukooslusel, kus praegune arvukus on teadmata. M. Reitalu andmetel võib leiduda väikeseõiest hiirehernest lisaks Audaku piiranguvööndis Sihi ja Upsi talu niidukooslustel.

Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi. Tegevuse korraldaja on Keskkonnaamet.

Valgusrikkamate metsaga seotud kasvukohtade taimed:

Andmed on puudulikud tuhkpihlaka osas, kus M. Reitalu andmetel on mitmed leiukohad valed. Vajalik on vähemalt Nakimetsa, Surnuaiamäe, Suurisoo, Suurmäe ja Tõldemäe sihtkaitsevööndites ning Audaku piiranguvööndis olevate leiukohtade inventuur ja kaitsekorralduslike soovitude andmine.

Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi. Tegevuse korraldaja on Keskkonnaamet.

Metsa kasvukohtade taimed:

Andmed on puudulikud gallia tarna osas, kus on vaja täpsustada liigi esinemine ja seisund vähemalt viimasest teadaolevast leiukohast Viidumäe astangu jalamilt rabastuvast männikust. Andmed on puudulikud hariliku luuderohu osas, kus on vaja täpsustada liigi esinemine ja seisund väljaspool riikliku seireala olevates leiukohtades.

Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi. Tegevuse korraldaja on Keskkonnaamet.

4.1.3.4 Kaitsealuste sammaltaimede levikuandmete täpsustamine

Andmed on puudulikud läikiva kurdsirbiku osas, kus on vajalik vähemalt Nakimetsa ja Suurissoo sihtkaitsevööndi leiukohtade inventeerimine. Andmed on puudulikud kivilõhiskupra osas, kus on vajalik vähemalt 1999. aasta Eesti Loodusmuuseumi sammaltaimede aruandes (Viidumäe looduskaitseala brüofloora seisund ja ohustatus, 1999) välja toodud leiukohtade (Kivesselja sihtkaitsevööndis Tümina kiviaial ning Nakimetsa ja Tõldemäe sihtkaitsevööndites) inventeerimine, välja arvatud juba riikliku seire raames seiratavatel alad. Andmed on puudulikud mustpeasambla osas, kus on vajalik vähemalt Kanna loodusreservaadi, Vedruka raba ja Nakimetsa sihtkaitsevööndi leiukohtade inventeerimine väljaspool riikliku seireala.

Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi. Tegevuse korraldaja on Keskkonnaamet.

4.1.3.5 Kaitsealuste liikide seisundi hindamine

Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tulemusseire on kaitstavate liikide osas otstarbekas läbi viia eelpool nimetatud kaitstavate liikide inventuuri, riikliku seire ja Keskkonnaameti spetsialistide vaatlusandmete alusel. Tulemuslikkuse hindamine kaitseesmärgiks olevate liikide leiukohtades ei eelda nende lausalist seiramist – tulemusseire täpsem maht planeeritakse vahetult enne seire läbiviimist, et saaks arvestada kaitsekorralduskavaga planeeritud inventuuride ja riikliku seire tulemustega ning planeerida tulemusseire vaid liikidele, kelle kohta kaitsekorra tulemuslikkuse hindamiseks pole eelnimetatud töödega piisavalt alusteavet saadud.

Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi. Tegevuse korraldaja on Keskkonnaamet.

4.1.4 Elupaigatüüpide kordusinventuur ja seisundi hindamine

Järgmise kaitsekorraldusperioodi alguseks (2024–2033) on metsaelupaigatüüpide inventuur enam kui 20 aasta vanune, mis on piisav ajaperiood muutusteks elupaigatüüpide esinduslikkuses ja seisundis. Kaitsekorraldusperioodil on vajalik läbi viia metsaelupaigatüüpide kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugseire teel. Kordusinventuur on vajalik teha ka sooelupaigatüüpide osas või hinnata seisundit pistelise kohapealse kontrolliga. Hindamine on ühelt poolt vajalik kaitsekorraldusperioodi tulemuslikkuse hindamiseks ja uue perioodi kaitsekorralduskava koostamisele ajakohase sisendi andmiseks ning teisalt selleks, et seada

vastavusse Natura 2000 kohustus ja reaalsed võimalused (ajakohastada andmed Natura standardandmebaasis). Elupaigatüüpide kordusinventuuri teostamisel tuleb lähtuda inventuuri hetke ajakohastest inventeerimise juhenditest.

Elupaikade inventeerimisel tuleb sellesse kaasata ka alad, mida varasemal inventuuril (2001. a) Natura elupaigatüüpidega käsitletud ei ole (nt poollooduslik kooslus Tammiku piiranguvööndis). Vajalik on Audaku piiranguvööndis kadastikuna määratletud ala kordusinventuur kaalumaks ala niidukoosluseks arvamist. Vajalik on ka nõrglubja-allikate (7220) paiknemise täpsustamine.

Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi ning selle teostamist korraldab Keskkonnaamet. Tegevuse maksumus selgub vastaval hankel. Kordusinventuur tuleb teostada enne kaitseeskirja võimalikku uuendamist, et täpsustada ala kaitse-eesmärke elupaigatüüpide osas.

4.1.5 Audaku katsepunkti invasiivsete liikide seire

Tallinna Botaanikaia Audakul katsepunkti istutatud liikidest on mõned (perekondadest robiinia (*Robinia*) ja tuhkpuu (*Cotoneaster*)) osutunud invasiivseteks, mistõttu on vajalik katsepunkti liikide vastav jälgimine (seire) ning vastavalt seiretulemustele liikide katsepunktist väljapoole levimise takistamine. Vajadusel tuleb liigid katsepunktist kõrvaldada.

Tegemist on II prioriteedi tegevusega. Töö teostamiseks on vajalik Keskkonnaameti ja Tallinna Botaanikaia koostöö.

Hooldus, taastamine ja ohjamine

4.1.6 Liigirikaste niitude (6270*) niitmine

Niitude hoolduseks tuleb teostada iga-aastast niitmist üks kord suve jooksul. Niidetavaid alasid on kokku ca 13 ha. Lisaks teostada antud tegevuse all elupaigatüübina 6210 poollooduslike koosluste andmebaasi kantud Tammiku piiranguvööndi niidukoosluse niitmist ca 8 ha suurusel alal vähemalt kuni elupaigatüüpide kordusinventuuri läbi viimiseni. Alade kaart on esitatud kaitsekorralduskava lisas (1). Vajadusel tuleb elupaigatüüpide kordusinventuuri järgselt hooldatavate alade piirid viia vastavusse inventuuri tulemustega.

Looduskaitseolulistele liikide kasvukohad võib aeg-ajalt laiguti niitmata jätta või niita peale seemnete valmimist. Niita tuleb servast serva või keskelt lahku meetodil. Vajalik on heina kuivatamine ja kaarutamine niidul. Hekseldamine hooldusvõttena on keelatud. Hein tuleb peale niitmist niidult kokku riisuda ja ära viia. Hooldustegevuste läbiviimisel tuleb arvesse võtta aru- ja soostunud niitude hoolduskavas toodud hooldamise põhimõtteid (Aru- ja soostunud niitude..., 2011)

Niitmist teostab maaomanik või riigimaal lepingupartner. Riigimaal lepingupartneri puudumisel või eramaal omaniku poolse huvi/võimaluste puudumisel korraldatakse niitude hoolduseks talgud. Töö teostamist korraldab sel juhul Keskkonnaamet. Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi.

4.1.7 Puisniitude (6530*) niitmine ning puu- ja põõsarinde kujundamine

Puisniitude hoolduseks tuleb teostada iga-aastast niitmist. Hooldust vajavaid puisniite on kaitsekorraldusperioodil kokku 7,6 ha. Hooldust vajavate puisniitude kaart on esitatud kava lisas (1).

Niidetud hein tuleb kuivatada ning koguda ja ära vedada. Looduskaitseliselt oluliste liikide (nt kaunis kuldking) kasvukohad võib aeg-ajalt laiguti niitmata jätta või niita suve lõpus. Puisniitude hooldamine mõjub positiivselt ka suurmosaiikliblikale ja teelehe-mosaiikliblikale.

Lisaks niitmisele tuleb teostada puistu harvendamist (puude ja põõsaste raiet) ning tuule- ja lumemurru koristamist. Soovitav puistu liituvus (võrade projektsioonide osakaal maapinnal) on 20–50%. Tööde teostamiseks sobiv aeg on hilissügisest varakevadeni. Võsa ning puude eemaldamist teostada kõva pinnasega perioodidel (hilissuvisel või sügistalvisel ajal).

Lisaks eelnimetatud hooldustöödele võib vajadusel varakevadel käsitsi või masinaga tasandada metssigade tuhnimisjälgi. Hooldustööde läbiviimisel arvestada puisniitude ja puiskarjamaade hoolduskavas (Talvi, 2010b) ning Viidumäe LKA puisniitude kaitsekorralduskavas (Reitalu, Talvi, 2002) tooduga.

Niitmist ning puu- ja põõsarinde kujundamist teostab võimalusel maaomanik. Riigimaal lepingupartneri puudumisel või eramaal omaniku poolse huvi/võimaluste puudumisel korraldatakse puisniitude hoolduseks talgud. Töö teostamist korraldab sel juhul Keskkonnaamet.

Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi.

4.1.8 Kadastike (5130) hooldamine

Ala hooldus on asjakohane Audaku piiranguvööndis 1,3 ha suurusel lagedamal inventeeritud alal. Elupaigatüüpide kordusinventeerimisel tuleb kaaluda ala niidukoosluseks ümberhindamise võimalikkust ja seejärel hoolduse jätkamist vastava elupaigatüübina. Seetõttu ei tehta ettepanekut kadastike looduskaitseala kaitse-eesmärgiks arvata, kuid oluline on jätkata Audaku piiranguvööndis Sihi talu ümbruse vähemalt 1,3 ha niiduilmelisel alal hooldust.

Praegu kadastikuks määratud ala kaart on esitatud kava lisas (1). Kadastikud, mis on kujunenud pigem metsakoosluseks, on asjakohane jätta looduslikule arengule.

Ala paikneb eramaal, hooldust teostab võimalusel maaomanik. Tegevus kuulub III prioriteetsusklassi.

4.1.9 Metsakoosluste looduslikkuse taastamine

Metsakoosluste mitmekesisuse taastamiseks (liigilise koosseisu mitmekesistumiseks ja vanuselise koosseisu diferentseerituse suurendamiseks) ning valguslembeste kaitsealuste taimeliikide kasvuolude parendamiseks on vajalik kujundusraie teostamine.

Raiete läbiviimise kohaks on ühetaolised suure täiusega noored või keskealised männikultuurid, mis on rajatud väikeste aladena elupaigatüübi okasmetsad oosidel ja moreenkuhjatistel sisse. Metsakoosluste terviklikkuse huvides on looduslikkuse taastamine seal põhjendatud ja killustatult eraldi väikeste alade 0-elupaikadena eristamist okasmetsad oosidel ja moreenkuhjatistel elupaigatüübis ei planeerita. Vanadesse loodusemetsadesse, laialehistesse ja soostunud metsadesse vastavaid raieid ette ei nähta. Tööde eelvalikualade (52 ha) kaart on esitatud kava lisas (2).

Sobivaks raieviisiks on väikeste kuni 15 m läbimõõduga häilude raiumine. Alla 20 m kõrgustes puistutes võib teha kuni 4 häilu/ha, kõrgemates metsades 1 häil/ha. Valikuliselt tuleb säilitada surnud seisvad puud ja tüükad ning metsa tuleb jätta suuremõõdulist lamapuitu. Jämedamat lamapuitu jätta suurusjärgus 10 m³/ha, suurem üheaegne kogus võib viia kahjurite levikuni (Kaitsemetsade majandamisjuhised, 2001). Liigilise mitmekesisuse suurendamiseks ja

tormikindluse tagamiseks on vajalik säilitada lehtpuud. Raiet tuleb teostada talveperioodil, et vähendada pinnase rikkumise ohtu ning kaitsealuste liikide häirimist. Soovitatav raiejärgne puistu täius on 0,6 või sõltuvalt konkreetsest asukohast ja seal esinevatest liikidest vahemikus 0,5–0,7.

Tööde planeerimisel tuleb eraldusepõhiselt koostada detailsed raieplaanid, kus arvestatakse kaitsealuste taimeliikide kasvukohtadega ning nende vajadustega (sh nii valgus- kui varjulembesed liigid), ning seatakse täpsed tingimused (raieviisid ja -mahud). Detailsete raieplaanide koostamisel täpsustatakse ühtlasi tööde ajaline kestvus ja aegjärksena planeeritud tööde intervall. Töödega alustada 2016. aastal. Tegemist on II prioriteedi töödega. Töö teostamist korraldab RMK.

4.1.10 Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine

Allika- ja madalsoode seisundi ja liigirikkuse säilitamiseks on vajalik olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine, eesmärgiga saavutada soolupaikade looduslähedane veerežiim. Kuivendussüsteemide mõju vähendamise vajalikkust kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajaliku tegevusena on vajalik hinnata vähemalt järgmistes valitud kohtades sihtkaitsevööndites (3). Lisas 5.3 näidatud hindamist vajavad alad tulenevad PB Maa ja Vesi ASi koostatud tööst „Hinnang Viidumäe looduskaitseala veerežiimi mõjutavatele kuivendusobjektidele” (2002). Kuna nimetatud hinnang on antud üle kümne aasta tagasi, siis on vajalik täpsustavate uuringute tegemine. Vajalikeks tegevusteks võivad osutada veeregulaatorite rajamine äravoolu aeglustamiseks ojadest ja kraavidest ning kraaviotsade sulgemine.

Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi. Töödega alustada 2015.a.

4.1.11 Valgustingimuste parandamine kaitsealuste liikide kasvukohtades

Valgustingimuste parandamine on vajalik II kaitsekategooria liikide valitud kasvukohtades (2). Alusmetsa kuuskede osalist väljaraiet vajavad valgustingimuste parandamiseks karedahambase osja kasvukoht hooldatavas Sutru sihtkaitsevööndis 0,6 ha ulatuses ja valge tolmpa kasvukoht hooldatavas Lauma sihtkaitsevööndis 2,9 ha ulatuses. Sarapuude harvendamist valgustingimuste parandamiseks vajab peenelehise hiireherne kasvukoht hooldatavas Surnuaiamäe sihtkaitsevööndis 4,6 ha ulatuses. Samuti vajab valgustingimuste parandamist hooldatavas Sutru sihtkaitsevööndis mägi-naistepuna kasvukoht 1 ha ulatuses. Vajadusel teostada võsaraie esinduslikes soo, niitude ja soostunud niitude kasvukohtades. Tegevuse läbi viimise vajadusega alad tuleb täpsustada ja siintoodutele lisada kaitsealuste liikide levikuandmete täpsustamise (ptk 4.1.3) ja elupaigatüüpide kordusinventeerimise (ptk 4.1.4) käigus.

Valgustingimuste parandamisesse kaitsealuste liikide kasvukohtades panustab paralleelselt teine sama eesmärgiga tegevus – metsateede ja kvartalisihtide lahti hoidmine (ptk 4.1.12).

Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi. Töö teostamist korraldab RMK. Töödega alustada 2016. aastal.

4.1.12 Metsateede ja kvartalisihtide avatuna hoidmine

Metsateed, teeservad ja kvartalisihid on olulised kasvukohad valgusnõudlikele ja samuti poolvarju vajavatele kaitsealustele liikidele (vt ptk 2.1.8.1 ja ptk 4.1.11). Samuti on n-ö metsakoridoride säilimine oluline kaitse-eesmärgiks seatud liblikaliikidele – suurmosaiikliblikale ja teelehe-mosaiikliblikale. Ajalooliselt välja kujunenud teede ja sihtide servad on alad, kus liigikaitseks vajalike avatud pindade hoidmise konflikt looduslikku arengut vajavate metsakooslustega on väikseim ning tegevus ei takista elupaigatüüpide kaitse-eesmärkide saavutamist. Metsateede läbitavuse taastamine ja hooldus on ühtlasi vajalik koosluste hooldustööde võimaldamiseks, samuti uuringute ja seirete läbiviijatele ning päästetöötajatele ligipääsu tagamiseks.

Teede hooldust tuleb läbi viia hooldatavate sihtkaitsevööndite ja piiranguvööndite suurematel metsateedel. Lisaks on vajalik metsaradade ja kvartalisihtide lahtihoidmine kaitsealuste liikide kasvukohtades ja nende lähiumbruses, seda nii seire teostamiseks kui vahelduvate valgustingimuste säilitamiseks. Alade kaart on esitatud kava lisas (4).

Vajalik on pealekasvava võsa raie teedel, teeservadel ja sihtidel. Samuti on vajalik jooksev teedele langenud puude ning ohtlikuks muutunud okste või puude eemaldamine. Teeservade avatuna hoitav ulatus sõltub asukohast ja teeäärsete puude vanusest. Esinduslikud vanad ja jämedatüvelised puud nagu ka kaitsealused liigid tuleb säilitada. Raiete teostamine peab toimuma kõva pinnasega perioodidel ning väljaspool I ja II kaitsekategooria linnuliikide pesitsusaega (kas hilissuvel peale öitsemisperioodi või sügystalvel külmunud pinnasega).

Hoolduse käigus tuleb vajadusel valikuliselt võsast puhastada ka teede ja sihtide äärseid olemasolevaid valgusküllasemaid häile, soodustamaks liikide levikut. Töödega alustada 2016. aastal.

Lisaks on vajalik valgustingimuste parandamine saaremaa robirohu levikuga seotud sihtide ja teede piirkonnas. Tegevuse läbiviimisel tuleb lähtuda saaremaa robirohu kaitse tegevuskavas määratavatest asukohtadest ja ulatusest.

Tegemist on II prioriteedi töödega. Töö teostamist korraldab RMK.

4.1.13 Veekogude kallaste puhastamine

Vooluveekogude kallaste võsast puhastamine on vajalik must-toonekurele soodsate toitumistingimuste säilitamiseks/loomiseks. Toitumisveekogu valikul eelistab musttoonekurg kuni 0,5 m sügavusi, kruusase-liivase (mitte mudase) põhjaga vooluveekogusid, kus tuleb vajadusel lõiguti kaldad võsast puhastada. Viidumäe looduskaitsealal on selliseks vooluveekoguks Riksu oja lõik Tepu sihtkaitsevööndis. Puhastamist vajavate lõikude asukohad tuleb täpsustada enne töödega alustamist. Tööd teostada 2017. aastal.

Tegemist on II prioriteedi töödega. Töö teostamist korraldab RMK.

4.1.14 Audaku tiigi puhastamine ja kalade väljapüük

Liigikaitseliku tööna kahepaiksete elupaiga soodsate tingimuste tagamiseks on vajalik Audaku tiigi kallaste ja põhja puhastamine ning kalade (tiiki asustatud kogred) väljapüük. Tiigi puhastamist saab läbi viia hilissügisel ja talvel, perioodil, kui kaitsealused kahepaiksed on veekogust lahkunud.

Töödega alustada 2017. aastal. Tegemist on III prioriteedi töödega. Töö teostamist korraldab Keskkonnaamet.

4.1.15 Metssea arvukuse kontroll jahiga

Metssigade arvukuse kontroll on vajalik liigikaitse tööna (karedahambane osi, puisniitude taimekooslused, läbi saakobjektide kanakull jt). Metssead kahjustavad taimejuuri toiduks kasutades niidukooslusi ning kahjustavad kuklasepesi. Metssigade arvukus tuleb jahipiirkonnas hoida jahimajanduslikult lubatava miinimumi lähedal. Vastav tingimus lisada jahipiirkondade kasutusõiguste lepingutesse. Kaitsealal on keelatud jahiulukeid lisaöta. Arvukuse kontrolli lisameetmena tuleb hoiduda metssigade lisaötmisest soovitatavalt kilomeetri raadiuses kaitseala piiridest. Vastava kokkuleppe saavutamiseks korraldada kohtumisi jahimaade kasutajate esindajatega.

Tegemist on II prioriteedi tegevusega. Töö teostamist korraldab Keskkonnaamet.

Taristu, tehnika ja loomad

4.1.16 Viidumäe õpperaja hooldus

Kaitsekorraldusperioodil on vajalik Viidumäe õpperaja viitade, infotahvlite, astangupealsete tõkkepuude ja taastatava vaateplatvormi jooksev hooldus ning asendamine vastavalt vajadusele (5). Enne rekreatsiooniperioodi algust tuleb kontrollida viitade ja teabetahvlite korrasolekut.

Vähemalt korra kaitsekorraldusperioodi jooksul tuleb õpperajal komplekselt uuendada kõik luuderohuga suunaviidad (10 tk) ja rajale paigutatud infotahvlid (7 tk). Tegevuse läbiviimise ajaks on hiljemalt 2015. aasta. Rikutud objektid tuleb asendada koheselt.

Astanguserval paiknenud vaateplatvorm tuleb taastada. Platvormi vaatekoridorist võib väikesemahulise raiega valikuliselt eemaldada nooremaid puid ja põõsaid vaate avamiseks. Raja läbitavuse tagamiseks tuleb vajadusel lõigata ohtlikuks muutunud oksid ja koristada rajalt murdunud puid. Töö teostamine jooksvalt vastavalt vajadusele.

Töö kuulub II prioriteeti. Tööde teostajaks on RMK.

4.1.17 Audaku matkaraja arendustööd ja hooldus

Audaku matkaraja hooldamise alla kuuluvad vähemalt järgmised tegevused (6):

- täiendavate luuderohuga suunaviitade paigaldamine raja pöördekohtadesse ja kahjustunud suunaviitade asendamine;
- kõigi suunaviitade kompleksne uuendamine vähemalt ühel korral kaitsekorraldusperioodi jooksul (14 olemasolevat ning 2 lisanduvat viita);
- raja läbitavuse parandamine liigniisketes lõikudes (laudade paigaldamine 2–3 m lõikudena);
- laudtee (80 m) ja purrete (3 tk) uuendamine vastavalt vajadusele;

- viie matkaraja loodusväärtusi tutvustava infotahvli sisu koostamine ja tahvlite koostamine. Tahvlid valmistatakse puidust, et haakuda matkaraja olemasolevate objektidega. Infotahvlitele optimaalsed asukohad leitakse peale tahvlite sisu koostamist, lähtuvalt tutvustatavatest kaitseväärtustest; □ Matkaraja kõigi objektide jooksev remont ja hooldus.

Raja läbitavuse tagamiseks tuleb vajadusel lõigata ohtlikuks muutunud oksid ja koristada rajalt murdunud puid.

Täiendavate suunaviitade paigaldamine, raja parendamine ja kahjustunud suunaviitade asendamine tuleb teostada 2015.–2016. aastal. Suunaviitade, laudteede ja purrete uuendamine viia läbi 2016. aastal või vastavalt vajadusele. Samal aastal teostada ühtlasi matkarajale infotahvlite paigaldamine.

Töö kuulub II prioriteeti. Tööde teostajaks on RMK. Matkaraja infotahvlite sisu välja töötamist korraldab Keskkonnaamet.

4.1.18 Rauna vaatetorni ja puhkekoha remondi- ja hooldustööd

Rauna vaatetorni remonditööd hõlmavad järgmisi tegevusi:

- lisaelementide paigaldamine (vastavalt teostatud ekspertiisile);
- värvipinna karestamine, korrodeerunud kohtade puhastamine ja pindade katmine.

Puhkekohta on vajalik kuivkäimla rajamine.

Rauna vaatetorni ja puhkekoha hooldus (8) hõlmab vähemalt järgmisi tegevusi:

- vaatetorni ohutu kasutamise tagamine (torni tehnilise seisukorra kontroll, asjakohase infotahvli olemasolu);
- tornialuse puhkekoha pinkide (3 tk) asendamine objektide amortiseerumisel;
- puhkekoha prügikasti regulaarne tühjendamine ja amortiseerumisel asendamine;
- vaatetorni parklas paiknevate pinkide (3 tk) väljavahetamine amortiseerumisel; □ parklas paikneva prügikasti regulaarne tühjendamine ja amortiseerumisel asendamine;
- rajatava kuivkäimla hooldus.

Olemasolev välimööbel parklas ja puhkekohas on puidust ning asendusena paigaldatavad objektid peavad järgima senisele sarnast stiili ja materjalikasutust.

Torni rekonstrueerimine viia läbi 2015. aastal.

Tööde teostajaks on RMK. Tegevused kuuluvad II prioriteeti.

4.1.19 Allikasoo õpperaja taastamine ja hooldus

Allikasoo õpperaja taastamiseks on vajalik laudtee rajamine. Laudteed tuleb rajada immutatud puidust ning vähemalt 208 m pikkuses osas märgades allikasood läbivates lõikudes. Lisaks tuleb raja kulgemist ja sellele viivat metsasihi pikendust vajalikus osas võsast ja pealekasvavatest puudest puhastada. Allikasoo raja paiknemine on esitatud kaitsekorralduskava lisa (7), raja planeerimisel tuleb arvestada saaremaa robirohu tegevuskavas ette nähtuga.

Allikasoo õpperaja tegemiseks on vajalik infotahvlite paigaldamine, mis kajastaksid allikasoo ja allikate teemat ning huvitavat maastiku profiili. Optimaalne on kahe infotahvli paigaldamine. Võimalikud sobivad infotahvli kohad on allikasoo servas ja allika juures, kuhu on vajalik paigaldada ka piisava suurusega piirdega platvormid, vältimaks liigset tallamist. Vajalik on viitade paigaldamine, mis suunavad allikasoo rajale (vähemalt kaitseala keskuse parklasse ja raja algusesse astangu servale), tõkkepuu paigaldamine raja alguse osas astangupealsele, käsipuu paigaldamine raja algusesse astangust allaminemiseks ja vajadusel viidad rajale endale. Rajal paiknev olemasolev infotahvel tuleb praegusest asukohast teisaldada. Raja taastamisele järgneb raja ja selle objektide regulaarne hooldus, sh laudtee pehkinud osade välja vahetamine, raja avatuna hoidmine.

Töö teostajaks on RMK. Tegevus kuulub II prioriteeti. Töö teostamise ajaks on 2015. aastal.

4.1.20 Audaku väliõppeklassi/puhkekoha hooldus

Audakul kaitseala looduskeskuse lähedal paiknev väliõppeklass toimib ühtlasi puhkekohana matkaradade alguspunktis (8). 2014. aasta mai seisuga teisaldati amortiseerunud objektid, milleks olid varjualune, 2 pinklauda, 1 laud (varjualuses), istepingid (10 tk) ja puittelk ning paigaldati 3 pinklauda. Puhkekohta on asjakohane paigaldada selle asemel 3 puidust katusega pinklauda, mis võimaldaks väliõppeklassi kasutamist paremini ka vihmase ilmaga. Täiendav tegevus on puhkekoha kõrval paikneva kuivkäimla (DC) rekonstrueerimine või uue rajamine ning järgnev regulaarne hooldus. Uue kuivkäimla rajamisel on vajalik olemasolev vana kuivkäimla tühjendada ja utiliseerida.

Tööde teostajaks on RMK. Tegevus kuulub II prioriteeti. Objektide uuendamine teostada 2015. aastal või vastavalt vajadusele.

4.1.21 Piiri- ja vöönditähiste paigaldamine ja hooldus

Olemasolevad piiritähised on puitpostidel ning valdavalt heas seisus. Kaitsealale on paigaldatud väikesed ja keskmise suurusega tähised. Lisaks valgel taustal looduskaitseala tähistele on riigimaantee äärde paigaldatud neli sinisel taustal piiritähist (maanteetähist). Kaitsealale sattuvate inimeste teavitamiseks on vajalikud piiritähised tavapärasel lähenemisteedel. Kaitseala välispiir ühtib valdavas ulatuses liikumispiiranguga sihtkaitsevööndite piiridega (inimeste viibimine väljaspool teid on sihtkaitsevööndites lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul).

Külastajate liikumispiirangust teavitamiseks on otstarbekas olemasolevad keskmised piiritähised asendada keskmiste tähistega, millele on lisaks kaitseala nimetusele kantud sihtkaitsevööndi nimi ning kirje liikumiskeelust väljaspool teid ilma kaitseala valitseja nõusolekuta. Tähistuse uuendamisel on vajalik tähiste arvu ka suurendada. Kuna seni kasutatud puitpostide eluiga sõltub suuresti ilmastikutingimustest, on tähiste uuendamisel soovitatav seniste puitjalgade asemel kasutada ilmastikukindlaid metalljalgu. Vanade tähiste likvideerimine toimub üheaegselt uute paigaldamisega sama tegevuse raames.

Lisaks sihtkaitsevööndite tähistele on vajalik paigaldada loodusobjekti tähistamise korrale vastavad punased liikumiskeelu tähised kohtadesse, kus loodusreservaadi piir piirneb liikumisteedega. Tähistele tuleb kanda kaitseala nimi, reservaadi nimi ning kirje „liikumiskeeld”. Tähiste valmistamisel soovitatav kasutada metalljalgu. Vajalikud tööd on järgmised:

- asendada olemasolevad kaitseala tähised sihtkaitsevööndi ja liikumiskeelu (liikumiskeeld väljaspool teid ilma kaitseala valitseja nõusolekuta) lisainfoga tähistega (13 tähist);
- asendada olemasolev kaitseala tähis loodusreservaadi tähistega (1 tähis);
- paigaldada täiendav keskmine tähis piiranguvööndile (1 tähis);
- asendada olemasolevad kaitseala tähised piiranguvööndi tähistega (2 tähist);
- paigaldada täiendav keskmine tähis sihtkaitsevööndi ja liikumiskeelu (liikumiskeeld väljaspool teid ilma kaitseala valitseja nõusolekuta) lisainfoga (9 tähist);
- paigaldada liikumiskeelu tähised loodusreservaatide piiridele (5 tähist);
- likvideerida tähis (1 väike tähis);
- tähiste jooksev hooldus – tähise nähtavuse kontrollimine, amortiseerunud tähiste vahetamine, sh 7 väikest tähist.

Tähistamistöode asukohad on esitatud joonisel kava lisas (9).

Täiendavad ja asendatavad piiritähised tuleb paigaldada 2015. või 2016. aasta jooksul. Heas seisundis tähiste asendamine on võimalik läbi viia hiljem. 2012. aasta välitöödel mitte üles leitud tähised võib üles leidmisel likvideerida, kui need on amortiseerunud ja asuvad raskesti ligipääsetavates kohtades.

Tegevus kuulub II prioriteeti ja seda korraldab RMK.

4.1.22 Infostendide ja viitade paigaldamine ning hooldus

Kaitseala tutvustavate infostendide teksti- ja kaardimaterjali jooksev uuendamine vastavalt vajadusele. Infostendide asukohtade korrigeerimine tuleb teostada esimesel võimalusel 2015. aastal (8).

Optimaalseks ning säilitamist vajavaks asukohaks on Rauna vaatetorni parkla, samuti võib säilitada Viidu-Liiva tee äärse (Liiva poolt kaitsealale jõudmisel) asukohta. Audakul kaitseala keskusesse viiva tee ristmikul paiknev stend paigutada matkaradade alguses paiknevasse parklasse ning teha see poole suuremaks, et oleks võimalik lisada infot allikasoo elupaigatüübi ja allikate tutvustamiseks.

Kaitsekorraldusperioodil tuleb uuendada ka säilitatavate infostendide (3 stendi) puidust alused hiljemalt 2016. aastaks. Infostendide hooldamine toimub vastavalt vajadusele.

Samuti peab kaitsekorraldusperioodil toimuma puisniitude infostendide (2 stendi) regulaarne hooldus ja uuendamine vastavalt vajadusele (sh puidust aluste uuendamine).

Lisaks on vajalik Viidumäe looduskaitseala ekspositsiooni juurde suunava viida paigaldamine matkaradade alguses paikneva parkla juurde.

Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi. Töö teostajateks on RMK ja Keskkonnaamet.

4.1.23 Infostendi likvideerimine

Käesla-Karala-Loona maantee ääres paiknev kaitseala infostend on liiklusohutuse seisukohast sobilikum likvideerida. Töö teostamise ajaks on 2015. aastal. Tegevus kuulub II prioriteeti.

Tööde teostajaks on RMK

4.1.24 Tähiste likvideerimine

Rauna viirpuude kaitsealuse üksikobjekti arvelt mahavõtmise järgselt tuleb üksikobjekti tähis eemaldada. Samuti on asjakohane likvideerida halvas korras ning mitteajakohased (kaitsealuse objekti tähistamise korrale mittevastavad) liikumispiirangute tähised kollasel põhjal ning peale kaitsekorra uuendamist ka heas seisundis liikumispiirangute tähised kollasel põhjal. Piiritähistest on asjakohane likvideerida üks halvas seisus väike tähis asukohas, kus see on dubleeritud keskmise tähisega. Töö teostamise ajaks on 2015. aasta või paralleelselt piiri- ja vöönditähiste paigaldamisega.

Tegevus kuulub II prioriteeti. Tööde teostajaks on RMK.

Kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus

4.1.25 Infomaterjalide uuendamine

Matkaradasid ja väärtusi tutvustava infovoldiku uuendamine ja täiendamine ning infomaterjalide publitseerimine toimub vastavalt vajadusele, nt kaitse-eeskirja muutmise järgselt.

Tegevus kuulub III prioriteeti ja seda korraldab Keskkonnaamet

4.1.26 Kaitseala looduskeskuse arendustööd ja õppeprogrammide läbiviimine

Kaitsekorraldusperioodil on vajalik kaitseala tutvustava ekspositsiooni uuendamine ja täiendamine. Samuti on kaitsekorraldusperioodi tegevuseks keskkonnahariduslike õppeprogrammide ettevalmistamine ja läbiviimine ning õppeprogrammide läbiviimiseks vajalike vahendite tagamine. Võimalikeks õppeprogrammide temadeks on näiteks koosluste tutvustamine (allikasood jne), mullaelustik, tiigielustik, botaanilised väärtused, linnustik (kakud jne). Vajalik on külastajatele suunatud infotöötaja olemasolu kaitseala tutvustava ekspositsiooni juures vähemalt suveperioodil. Matkaradade alguses paiknevasse parklasse on asjakohane paigaldada kaitseala tutvustava ekspositsiooni juurde suunav viit.

Arendustegevused on iga-aastased, kuuluvad III prioriteeti ning neid korraldab Keskkonnaamet.

4.1.27 Kaitseala veebilehe arendustööd

Kaitseala veebilehe ja RMK matkaradasid tutvutava veebilehe osa regulaarne uuendamine ja toimetamine on jooksev tegevus. Lisaks jooksvale toimivate sündmuste ja muude teadete edastamisele, tuleb kaitseala veebilehel soovitavalt lihtsustada kaitseala piiridega kaardi leitavus (hetkel leitav kaitse-eeskirjast või infovoldiku laadimisel). Vajalik on ka veebilehe ingliskeelse versiooni koostamine ja üles seadmine.

Tegevus kuulub III prioriteeti ja seda korraldab kaitseala veebilehega Keskkonnaamet ja RMK veebilehega RMK.

Kavad, eeskirjad

4.1.28 Kaitsekorralduskava koostamine aastateks 2025–2034

Järgmiseks kaitsekorraldusperioodiks (2025–2034) koostatakse kaitsekorralduskava 2024. aastal. Tegevuse maksumus selgub vastava hankega. Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi ja selle korraldab või koostab Keskkonnaamet.

4.1.29 Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine

Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine tuleb kaitsekorraldusperioodi jooksul läbi viia kahes etapis. Kaitsekorraldusperioodi keskel (2019. a) toimub kaitsekorralduse tulemuslikkuse vahehindamine. Vahehindamisel hinnatakse esimese perioodi tulemuslikkust ning vajadusel uuendatakse kaitsekorralduskava. Vastavalt läbiviidud tegevustele ja uuenenud informatsioonile täpsustatakse järgneva viie aasta ajakava ja eelarvet.

Kaitsekorraldusperioodi lõpus (2024. a) toimub kaitsekorralduse tulemuslikkuse lõpphindamine, mis annab hinnangu kaitsekorralduskava täitmisele ja selle efektiivsusele. Lõpphindamine toimub järgmise perioodi kaitsekorralduskava koostamisel ning on eelarvetabelis kajastatud vastavalt. Tulemuslikkuse hindamise tulemused on üheks abistavaks sisendiks uue perioodi kaitsekorralduskava koostamisel.

Töö teostajaks või teostamise korraldajaks on Keskkonnaamet. Tegu on I prioriteedi tööga.

4.1.30 Kaitse-eeskirja muutmisvajaduse analüüs ja uuendamine

Kaitsekorraldusperioodil tuleb üle vaadata kaitse-eeskirja uuendamise vajadus. Kaaluda tuleb välispiiride ja vööndipiiride muutmise vajadust, vööndite kaitsekorra muutmise vajadust, kaitse-eesmärkide täpsustamist ning kaitse-eeskirja tekstilisi parandusi. Kaitse-eeskirja muutmisettepanekud, mis on kogunenud kaitsekorralduskava koostamise käigus on esitatud kaitsekorralduskava lisas (0).

Kaitsekorra muutmisele lisanduvalt on vajalik korrektuur Natura 2000 standardandmebaasis elupaigatüüpide katvuse osas, kuna mitmete elupaigatüüpide ulatus on loodusala eesmärkides ülehinnatud. Korrektuurid tuleb teostada elupaigatüüpide kordusinventuuride järgselt.

Tegevused toimuvad Keskkonnaameti tööülesannete raames. Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi. Tegevusega tuleb alustada hiljemalt 2018. a.

4.2 EELARVE

Eelarve tabelisse (Tabel 14) on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 14. Viidumäe looduskaitseala kaitsekorralduskava 2015–2024 eelarve

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ⁴⁸	Priori-teet	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Kokku
					Sadades eurodes										
Inventuurid, seired, uuringud															
4.1.1	Rähnide seire	Riiklik seire	KAUR	II	X ⁴⁹	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.1	Röövlindude seire	Riiklik seire	KAUR	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.1	Kotkaste ja must-toonekure seire	Riiklik seire	KAUR	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.1	Apteegikaani seire	Riiklik seire	KAUR	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.1	Sõraliste seire	Riiklik seire	KAUR	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.1	Kahepaiksete seire	Riiklik seire	KAUR	II		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.1	Päevaliblikate koosluste seire	Riiklik seire	KAUR	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.1	Ohustatud taimekoosluste seire	Riiklik seire	KAUR	II	X					X					X
4.1.1	Ohustatud soontaimede ja samblaliikide seire	Riiklik seire	KAUR	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.1	Metsa ja metsamuldade seire	Riiklik seire	KAUR	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
4.1.2	Kompleksprofiili kordusuuring	Uuring	KeA	III			50								50

4.1.4	Elupaigatüüpide kordusinventuur ja seisundi hindamine	Inventuur	KeA	II				250								250
-------	---	-----------	-----	----	--	--	--	-----	--	--	--	--	--	--	--	-----

⁴⁸ Lühendid: KeA – Keskkonnaamet; KAUR – Keskkonnaagentuur; RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus; TBA – Tallinna Botaanikaead.

⁴⁹ X – Täiendavaid eelarvelisi lisavahendeid ei planeerita, töö teostab Keskkonnaamet omavahenditest või on tegemist riikliku seirega.

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ⁴⁸	Priori - teet	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Kokku
4.1.3.1	Suur-mosaiikliblika ja teelehe-mosaiikliblika leviku- ja/või arvukusandmete täpsustamine	Inventuur	KeA	II								20			20
4.1.3.2	Kuldpiimase riisika, must hundiseeniku ja sääriisirmiku levikuandmete täpsustamine	Inventuur	KeA	III							7	7			14
4.1.3.3	Kaitsealuste soontaimeliikide levikuandmete täpsustamine	Inventuur	KeA	II			10								10
4.1.3.4	Kaitsealuste sammaltaimede levikuandmete täpsustamine	Inventuur	KeA	II				7							7
4.1.3.5	Kaitstavate taimeliikide seisundi hinnang	Tulemusseire	KeA	II									X	X	X
4.1.5	Audaku katsepunkti invasiivsete liikide seire	Seire	KeA/TBA	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Hooldus, taastamine ja ohjamine															

4.1.6	Liigirikaste niitude (6270*) niitmine	Koosluse hooldustöö	Maaomanik/RMK	I	24	24	24	26	26	26	29	29	29	32	269
4.1.7	Puisniitude (6530*) niitmine ning puu- ja põõsarinde kujundamine	Koosluse hooldustöö	Maaomanik/RMK	I	22	22	22	24	24	24	26	26	26	29	245
4.1.7	Varakevadine metssigade tuhnimisjälgede tasandamine puisniidul ³²	Koosluse hooldustöö	Maaomanik/RMK	I											

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ⁴⁸	Priori-teet	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Kokku
4.1.8	Kadastike (5130) hooldamine	Koosluse hooldustöö	Maaomanik	III	3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	34
4.1.9	Metsakoosluste looduslikkuse taastamine	Koosluse taastamistöö	RMK	II		50	50								100
4.1.10	Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine	Liigi elupaiga taastamistöö	KA/RMK	II	60										60
4.1.11	Valgustingimuste parandamine kaitsealuste liikide kasvukohtades	Liigi elupaiga taastamistöö	RMK	I		20	20								40 ³³
4.1.12	Metsateede ja kvartalisihtide avatuna hoidmine	Liigi elupaiga taastamistöö	RMK	II		50	50	50	50	50	50	50	50	50	450

³² Täiendavaid eelarvelisi lisavahendeid ei planeerita.

³³ Arvestatud 10,7 ha alaga.

4.1.13	Veekogude kallaste puhastamine	Liigi elupaiga hooldustöö	RMK	II			40								40
4.1.14	Audaku tiigi puhastamine ja kalade väljapüük.	Liigi elupaiga hooldustöö	RMK	III			25								25
4.1.15	Metssigade arvukuse kontroll jahiga	Probleemliigi tõrje	Jahiseltsid	II											
Taristu, tehnika ja loomad															
4.1.16	Viidumäe õpperaja hooldus	Radade, külustuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	200

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ⁴⁸	Priori- teet	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Kokku
4.1.17	Audaku matkaraja arendustööd ja hooldus	Radade, külustuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK/KeA	II	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	200
4.1.18	Rauna vaatetorni ja puhkekoha remondi- ja hooldustööd	Radade, külustuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
4.1.19	Allikasoo õpperaja taastamine ja hooldus	Radade, külustuskeskuste ja puhkekohtade rajamine	RMK	II	55	25	25	25	25	25	25	25	25	25	280
4.1.20	Audaku väliõppeklassi/puhkekoha hooldus	Radade, külustuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100

4.1.21	Piiri- ja vöönditähiste paigaldamine ja hooldus	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II	12	13	1	1	1	1	1	1	1	1	33
4.1.22	Infostendide ja viitade paigaldamine ning hooldus	Infotahvlite hooldamine	RMK	II	6	6	1	1	1	1	1	1	1	1	20
4.1.23	Infostendi likvideerimine	Infotahvlite likvideerimine	RMK	II	1										1
4.1.24	Tähiste likvideerimine	Tähiste likvideerimine	RMK	II	1										1
Kavad, eeskirjad															
4.1.28	Kaitsekorralduskava koostamine aastateks 2025–2034	Tegevuskava	KeA	I										150	150
4.1.29	Kaitsekorralduskava	Tegevuskava	KeA	I				50							50

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ⁴⁸	Priori-teet	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Kokku
	tulemuslikkuse hindamine														
4.1.30	Kaitse-eeskirja muutmisevajaduse analüüs ja uuendamine	Kaitsekorra muutmine	KeA	I				X							X
Kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus															

4.1.25	Infomaterjalide uuendamine	Trükiste väljaandmine ja infotahvlite koostamine	KeA	III			X	X	X	20 ³⁴	X	X	X	X	20
4.1.26	Kaitseala looduskeskuse arendustööd	Ekspositsioonide rajamine, hooldamine ja uuendamine	KeA	III	X	X	X	X	X	200 ³⁵	X	X	X	X	200
4.1.26	Kaitseala looduskeskuse arendustööd ja õppeprogrammide läbiviimine	Õppeprogrammid e väljatöötamine ja läbiviimine	KeA	III	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
4.1.27	Kaitseala veebilehe arendustööd	Interaktiivne tutvustamine	KeA/RMK	III	X	2 ³⁶	X	X	X	X	X	X	X	X	2
KOKKU					254	345	641	207	250	420	213	233	206	362	3131

³⁴ Infovoldiku uuendamine ja trükkimine

³⁵ Projekt ja eksponaatide hankimine

³⁶ Inglise keelse veebilehe koostamine (vajadusel tõlketööd)

5 KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine selgitab, kas planeeritud ja läbi viidud kaitsekorralduslikud tegevused on sobivad ja piisavad kaitse-eeskirjas, Natura standardandmebaasis ning kaitsekorralduskavas seatud kaitse-eesmärkide saavutamiseks.

Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine tuleb kaitsekorraldusperioodi jooksul läbi viia kahes etapis. Kaitsekorraldusperioodi keskel (2019. a) toimub kaitsekorralduse tulemuslikkuse vahehindamine, mis võimaldab vajadusel teha korrekture planeeritud kaitsekorralduslikes tegevuses ja/või kaitsekorraldusperioodiks seatud eesmärkides. Eesmärkide saavutamine võib osutada ebareaalseks nt olukorras, kus seiretulemustest selgub, et teatud liik on senistest leiukohtadest juba kadunud.

Kaitsekorraldusperioodi lõpus (2024. a) toimub kaitsekorralduse tulemuslikkuse lõpphindamine, mis annab hinnangu kaitsekorralduskava täitmisele ja selle efektiivsusele. Tulemuslikkuse hindamise aluseks on kaitsekorralduslike tööde käigus kogutud informatsioon, riikliku seire andmed, koosluste ja liikide seisundi hinnangud jt allikad. Kaitsekorralduskava täitmise tulemuslikkuse hindamiseks tuleb kaitsekorraldusperioodil jooksvalt dokumenteerida läbi viidud kaitsekorralduslikud tööd, nende teostamise aeg ja maht. Liigikaitse toimib eeskätt läbi kaitsekorra rakendamise ja looduskompleksi säilitamise. Tulemuslikkuse hindamise aluseks on liikide/kasvukohtade arvuline või pindalaline ulatus. Poollooduslike niidukoosluste puhul on tulemuslikkuse hindamise aluseks teostatud hooldustegevuste abil säilitatud alade pindala.

Elupaigatüüpidel, mis eeldavad looduslikku arengut, on eesmärkide saavutamiseks vajalik eeskätt soovimatu inimõju vältimine (üldine kaitsekorra rakendamine), mistõttu tulemuslikkuse hindamine läbi konkreetsete tegevuste mahu ei ole asjakohane. Tulemuslikkuse hindamise aluseks on elupaikade pindalaline ulatus ja esinduslikkuse väärtus kaitsekorraldusperioodi lõpus. Arvestama peab, et pindalade muutumine läbi puhtalt looduslike protsesside ei ole tulemuslikkust vähendavaks asjaoluks.

Tulemuslikkuse hindamise indikaatorid, kriteeriumid ja eeldatavad tulemused peamistele kaitseväärtustele on esitatud alljärgnevas tabelis (Tabel 15). Tulemuslikkuse hindamise kriteeriumid on seatud vaid läbi valikuliste olulisemate väärtuste, et vältida hindamise liigset keerukust.

Kokkuvõtlikult on kaitsekorralduskava täitmine tulemuslik järgmistel tingimustel: kaitsekorraldusperioodiks planeeritud tööd on ellu viidud kaitse-eesmärkideks olevate elupaigatüüpide ulatus (pindala) ja seisund vastab kaitsekorralduskavas toodud kriteeriumitele (kriteeriumid võivad täpsustuda kordusinventuuri tulemuste põhjal)

kaitsealuste liikide arvukus või leiukohtade arv ja liikide elupaikade kvaliteet on püsinud vähemalt kaitsekorralduskava koostamise aegsel tasemel (levikuandmed võivad täpsustuda andmete korrastamisel ja liikide inventeerimisel)

Tabel 15. Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.2.1	Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	pesitsevate paaride arv	≥ 2	Merikotka pesitsusaegne arvukus ei ole kaitsekorraldusperioodil vähenenud	Arvukuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused või KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.2.2	Must-toonekurg (<i>Ciconia nigra</i>)	pesitsevate paaride arv	≥ 2	Must-toonekure pesitsusaegne arvukus ei ole kaitsekorraldusperioodil vähenenud	Arvukuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused või KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.2.3	Kanakull (<i>Accipiter gentilis</i>)	pesitsevate paaride arv	≥ 1	Kanakulli pesitsusaegne arvukus ei ole kaitsekorraldusperioodil vähenenud	Arvukuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused või KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.3.3	Karvasjalg-kakk (<i>Aegolius funereus</i>)	pesitsevate paaride arv	≥ 3	Karvasjalg-kaku pesitsusaegne arvukus ei ole kaitsekorraldusperioodil vähenenud	Arvukuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused või KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.5.1	Suur-mosaiikliblikas (<i>Euphydryas maturna</i>)	liigi esindatus kaitsealal	Püsiv populatsioon; arvukus täpsustada	Suur-mosaiikliblikas on kaitsealal esindatud	Liigi arvukuse andmed vajavad selgitamist kaitsekorraldusperioodil. Esindatuse hinnangu aluseks on päevaliblike koosluste riikliku seire tulemused ja planeeritud suur-mosaiikliblika inventuur
2.1.5.2	Teelehe-mosaiikliblikas (<i>Euphydryas aurinia</i>)	liigi esindatus kaitsealal	Püsiv populatsioon; arvukus täpsustada	Teelehe-mosaiikliblikas on kaitsealal esindatud	Liigi arvukuse andmed vajavad selgitamist kaitsekorraldusperioodil. Esindatuse hinnangu aluseks on päevaliblike koosluste riikliku seire tulemused ja planeeritud teelehe-mosaiikliblika inventuur
2.1.5.3	Kirjukaan e. apteegikaan (<i>Hirudo medicinalis</i>)	liigi esindatus ja elukohtade ulatus kaitsealal	Püsiv populatsioon; $\geq 0,4$ ha	Kirjukaan on kaitsealal esindatud ja liigi elupaik säilinud vähemalt 0,4 hektaril	Esindatuse hinnangu aluseks on apteegikaani riiklik seire või KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.6.1	Kuldpiimane riisikas (<i>Lactarius chrysorrheus</i>)	liigi esindatus kaitsealal	Püsiv populatsioon; arvukus täpsustada	Kuldpiimane riisikas on kaitsealal esindatud	Liigi arvukuse andmed vajavad selgitamist kaitsekorraldusperioodil. Esindatuse hinnangu aluseks on

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
					planeeritud kuldpiimase riisika inventuur
2.1.8.1	Laukapuu (<i>Prunus spinosa</i>)	liigi esindatus kaitsealal	Püsiv populatsioon; arvukus täpsustada	Laukapuu on kaitsealal esindatud	Liigi arvukuse andmed vajavad selgitamist kaitsekorraldusperioodil. Esindatuse hinnangu aluseks on planeeritud laukapuu inventuur
2.1.8.1	Väikeseõiene hiireherne (<i>Vicia lathyroides</i>)	liigi esindatus ja kasvukohtade arv kaitsealal	Püsiv populatsioon; ≥ 1 kasvukoht	Väikeseõiese hiireherne püsiv populatsioon on kaitsealal säilinud vähemalt ühes kasvukohas	Liigi arvukuse andmed vajavad selgitamist kaitsekorraldusperioodil. Esindatuse hinnangu aluseks on jätkatava riikliku seire tulemused ja planeeritud väikese hiireherne inventuur
2.1.8.2	Soohiilakas (<i>Liparis loeselii</i>)	liigi kasvukohtade ulatus	≥ 8 püsivat leiukohta, kasvukohtade kogupindala $\geq 5,8$ ha	Soohiilakas on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud vähemalt kaheksas leiukohas kogupindalaga vähemalt 5,8 ha	Esindatuse hinnangu aluseks on KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.2	Russowi sõrmkäpp (<i>Dactylorhiza russowii</i>)	liigi kasvukohtade ulatus	≥ 45 püsivat leiukohta, kasvukohtade kogupindala ≥ 168 ha	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 45 leiukohas kogupindalaga vähemalt 168 ha	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused ja KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.2	Lõhnav käöraamat (<i>Gymnadenia odoratissima</i>)	liigi kasvukohtade ulatus	≥ 24 püsivat leiukohta, kasvukohtade kogupindala ≥ 84 ha	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 24 leiukohas kogupindalaga vähemalt 84 ha.	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused ja KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.2	Saaremaa robirohi (<i>Rhinanthus rumelicus subsp. osiliensis</i>)	liigi kasvukohtade ulatus	≥ 22 püsivat leiukohta, kasvukohtade kogupindala ≥ 28 ha	Saaremaa robirohi on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 22 leiukohas kogupindalaga vähemalt 28 ha	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused ja KA spetsialistide vaatlusandmed

2.1.8.2	Tõmbiõiene luga (<i>Juncus subnodulosus</i>)	liigi kasvukohtade ulatus	≥17 püsivat leiukohta, kasvukohtade kogupindala ≥70 ha	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 17 leiukohas kogupindalaga vähemalt 70 ha	Esindatuse hinnangu aluseks on KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.2	Alpi võipätakas	liigi kasvukohtade	≥24 püsivat leiukohta,	Liik on püsiva populatsioonina	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
	(<i>Pinguicula alpina</i>)	ulatus	kasvukohtade kogupindala ≥88 ha	esindatud vähemalt 24 leiukohas kogupindalaga vähemalt 88 ha	seire tulemused ja KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.3	Karedahambane osi (<i>Equisetum x trachyodon</i>)	liigi kasvukohtade ulatus ja arvukus	≥7 püsivat leiukohta, kasvukohtade pindala ≥0,7 ha, arvukus ≥ 2000 isendit	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 7 leiukohas, pindalaga vähemalt 0,7 ha ja arvukusega vähemalt 2000 isendit	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused või KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.3	Kaunis kuldking (<i>Cypripedium calceolus</i>)	liigi kasvukohtade ulatus ja arvukus	≥20 püsivat leiukohta, kasvukohtade pindala ≥5 ha, arvukus ≥ 1500 isendit	Kaunis kuldking on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 20 leiukohas, kogupindalaga vähemalt 5 ha ja arvukusega vähemalt 1500 isendit	Esindatuse hinnangu aluseks on KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.3	Valge tolmpea (<i>Cephalanthera longifolia</i>)	liigi kasvukohtade ulatus	Kasvukohtade kogupindala ≥5 ha	Valge tolmpea on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 5 ha	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused ja KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.3	Mägi-naistepuna (<i>Hypericum montanum</i>)	liigi kasvukohtade ulatus	Kasvukohtade kogupindala ≥15 ha	Mägi-naistepuna on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 15 ha	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused ja KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.3	Must seahernes (<i>Lathyrus niger</i>)	liigi kasvukohtade ulatus	Kasvukohtade kogupindala ≥6,8 ha	Must seahernes on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 6,8 ha	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused ja KA spetsialistide vaatlusandmed

2.1.8.3	Tuhkpihlakas (<i>Sorbus rupicola</i>)	liigi esindatus kaitsealal	Püsiv populatsioon; arvukus täpsustada	Tuhkpihlakas on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud	Liigi arvukuse andmed vajavad selgitamist kaitsekorraldusperioodil. Esindatuse hinnangu aluseks on planeeritud tuhkpihlaka inventuur
2.1.8.3	Peenelehine hiirehernes (<i>Vicia tenuifolia</i>)	liigi esindatus kaitsealal	≥1 püsiv leiukoht	Liik on püsiva populatsioonina esindatud kaitsealal vähemalt ühes leiukohas	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused ja KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.4	Varjuluste (<i>Bromus benekenii</i>)	liigi kasvukohtade ulatus	Kasvukohtade kogupindala ≥0,8 ha	Varjuluste on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,8 ha	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused ja KA spetsialistide vaatlusandmed

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.8.4	Mets-aruhein (<i>Festuca altissima</i>)	liigi kasvukohtade ulatus ja arvukus	Kasvukohtade pindala ≥0,8 ha, arvukus ≥ 1000 isendit	Mets-aruhein on püsiva populatsioonina (vähemalt 1000 isendit) esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,8 ha	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused ja KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.4	Vahelmine lõokannus (<i>Corydalis intermedia</i>)	liigi kasvukohtade ulatus	Kasvukohtade kogupindala ≥0,5 ha	Vahelmine lõokannus on kaitsealal esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,5 ha	Esindatuse hinnangu aluseks on riikliku seire tulemused ja KA spetsialistide vaatlusandmed
2.1.8.4	Harilik luuderohi (<i>Hedera helix</i>)	liigi esindatus kaitsealal	Püsiv populatsioon; arvukus täpsustada	Harilik luuderohi on kaitsealal esindatud	Liigi arvukuse andmed vajavad selgitamist kaitsekorraldusperioodil. Esindatuse hinnangu aluseks on planeeritud hariliku luuderohu inventuur ja riikliku seire tulemused
0	Läikiv kurdsirbik (<i>Hamatocaulis vernicosus</i>)	liigi esindatus kaitsealal	Püsiv populatsioon; arvukus täpsustada	Läikiv kurdsirbik on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud	Liigi arvukuse andmed vajavad selgitamist kaitsekorraldusperioodil. Esindatuse hinnangu aluseks on planeeritud läikiv kurdsirbiku inventuur

2.1.9.2	Kivi-lõhiskupar (<i>Andreaea rupestris</i>)	liigi esindatus kaitsealal	Püsiv populatsioon; arvukus täpsustada	Kivi-lõhiskupar on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud	Liigi arvukuse andmed vajavad selgitamist kaitsekorraldusperioodil. Esindatuse hinnangu aluseks on planeeritud kivi-lõhiskupra inventuur
2.1.9.2	Mustpeasammal (<i>Catoscopium nigratum</i>)	liigi esindatus kaitsealal	Püsiv populatsioon; arvukus täpsustada	Mustpeasammal on kaitsealal püsiva populatsioonina esindatud	Liigi arvukuse andmed vajavad selgitamist kaitsekorraldusperioodil. Esindatuse hinnangu aluseks on planeeritud mustpeasambla inventuur ja riikliku seire tulemused
2.2.1.1	Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	elupaiga pindalaline ulatus ja seisund	≥ 13 ha; esinduslikkus vähemalt „B”	Elupaigatüübi 6270* pindala on vähemalt 13 ha ja selle esinduslikkus on vähemalt „B”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga
2.2.1.2	Sinihelmikakooslused (6410)	elupaiga pindalaline ulatus ja seisund	≥ 18 ha; esinduslikkus vähemalt „B”	Elupaigatüübi 6410 pindala on vähemalt 18 ha, mille esinduslikkus on vähemalt „B”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.2.1.3	Puisniidud (6530*)	elupaiga ulatus pindalaline ja seisund	≥ 7 ha; esinduslikkus „A”	Elupaigatüübi 6530* pindala on vähemalt 7 ha ja selle esinduslikkus „A”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga
2.2.3.1 0	Vanad loodusmetsad (9010*)	elupaiga ulatus pindalaline ja seisund	≥ 541 ha; esinduslikkus vähemalt „B”	Vanade loodusmetsade pindala on vähemalt 541 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugseire teel
2.2.3.2	Vanad laialehised metsad (9020*)	elupaiga ulatus pindalaline ja seisund	≥ 368 ha; esinduslikkus vähemalt „B”	Vanade laialehiste metsade pindala on vähemalt 368 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugseire teel

2.2.3.3	Rohunditerikkad kuusikud (9050)	elupaiga pindalaline ja seisund	ulatus	≥ 52 ha; esinduslikkus vähemalt „B”	Rohunditerikaste kuusikute ulatus on vähemalt 52 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugseire teel
2.2.3.4	Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060)	elupaiga pindalaline ja seisund	ulatus	≥ 404 ha; esinduslikkus vähemalt „B”	Okasmetsade oosidel ja moreenikuhjatistel ulatus on vähemalt 404 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugseire teel
2.2.3.5	Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	elupaiga pindalaline ja seisund	ulatus	≥ 605 ha; esinduslikkus vähemalt „B”	Soostuvate ja soo-lehtmetsade ulatus on vähemalt 605 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugseire teel
2.2.3.6	Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	elupaiga pindalaline ja seisund	ulatus	≥ 20 ha; esinduslikkus vähemalt „B”	Siirdesoo- ja rabametsade ulatus on vähemalt 20 ha, metsade esinduslikkus on vähemalt „B”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolli ja võimalusel osaliselt kaugseire teel
2.2.4.1	Siirde ja õõtsiksood (7140)	elupaiga pindalaline ja seisund	ulatus	≥ 13 ha; esinduslikkus vähemalt „B”	Elupaigatüübi 7140 pindala on vähemalt 13 ha ja selle esinduslikkus on vähemalt „B”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga
2.2.4.2	Allikad ja allikasood (7160)	elupaiga pindalaline	ulatus	≥ 152 ha; esinduslikkus	Elupaigatüübi 7160 pindala on vähemalt 152 ha ja selle esinduslikkus	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus	
		ja seisund	vähemalt „B”	on vähemalt „B”	kontrolliga	
2.2.4.3	Lubjarikkad madalsood lääne-mõõkrohuga (7210*)	elupaiga pindalaline ja seisund	ulatus	≥ 5,6 ha; esinduslikkus „A”	Elupaigatüübi 7210* pindala on vähemalt 5,6 ha ja selle esinduslikkus on „A”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga
2.2.4.4	Liigirikkad madalsood (7230)	elupaiga pindalaline ja seisund	ulatus	≥ 170 ha; esinduslikkus vähemalt „B”	Elupaigatüübi 7230 pindala on vähemalt 170 ha ja selle esinduslikkus on vähemalt „B”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga

2.2.4.5	Nõrglubja-allikad (7220)	elupaiga seisund	esinduslikkus „A”	Elupaigatüüp 7220 on säilinud ning soodsas seisundis (esinduslikkus „A”)	Aluseks on LIFE SPRINGDAY projekti raames tehtav allikate inventuur
2.2.6.1	Rabad (7110*)	elupaiga pindalaline ulatus ja seisund	≥ 90 ha; esinduslikkus „A”	Elupaigatüübi 7110* pindala on vähemalt 90 ha ja selle esinduslikkus on „A”	Aluseks on kordusinventuur või vähemalt seisundi hindamine pistelise kohapealse kontrolliga

6 KASUTATUD MATERJALID

Arold, I., 2005. Eesti maastikud. Tartu Ülikooli kirjastus.

Aru- ja soostunud niitude hoolduskava. 2011. Pärandkoosluste kaitse ühing (koostaja Mesipuu, M.).

EELIS (Eesti Looduse Infosüsteem – Keskkonnaregister): Keskkonnateabe Keskus.

eElurikkus (Eesti bioloogilise mitmekesisuse veebipõhine andmebaas). <http://elurikkus.ut.ee/> (13.04.2012).

Eesti Punane Raamat. 2008.

Eesti riikliku keskkonnaseire allprogrammi 6.5.4 aruniitude kooslused, pärisaruniidud 2011 aastaaruanne. 2011. Pärandkoosluste kaitse ühing.

Eesti riikliku keskkonnaseire allprogrammi 6.5.4 aruniitude kooslused, pärisaruniidud 2010 aastaaruanne. 2010. Pärandkoosluste kaitse ühing.

Eesti riikliku keskkonnaseire ohustatud taimeliikide seire 2011.a koondaruanne. 2011. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut.

Eesti riikliku keskkonnaseire ohustatud taimeliikide seire 2010.a koondaruanne. 2010. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut.

Eesti riikliku keskkonnaseire ohustatud taimeliikide seire 2009.a koondaruanne. 2009. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut.

Eesti riikliku keskkonnaseire ohustatud taimeliikide seire 2008.a koondaruanne. 2008. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut.

Eesti riikliku keskkonnaseire ohustatud taimeliikide seire 2007.a koondaruanne. 2007. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut.

Eesti taimede määraja. 1999. Eesti Põllumajandusülikooli Zooloogia ja Botaanika Instituut. Tartu.

Elts jt, 2009. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2003–2008.

Euroopa väärtustatud elupaigad Eestis. 2004. Eesti Keskkonnaministeerium. Tallinn. Helm, A., 2011. Eesti loopealsed ja kadastikud. Juhend koosluste hooldamiseks ja taastamiseks.

Hinnang Viidumäe looduskaitseala veerežiimi mõjutavatele kuivendusobjektidele. 2002. Projekterimisbüroo Maa ja Vesi AS.

Hollmann, E., 2002. Mullastiku ja taimkatte vahelised seosed Viidumäe maastikuprofiilil. Kaitsemetsade majandamisjuhised. 2001. Keskkonnaministeerium.

Kalamees, K., 2011. Riisikad. TÜ loodusmuuseum, Tartu.

Keskkonnaministri 20.10.2009 määrus nr 60 „Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine“. RTL 2009, 81, 1174.

Keskkonnaregistri avalik teenus. <http://register.keskkonnainfo.ee/>. (13.04.2012).

Kukk, T., 2004. Eesti taimede kukeaabits. Kirjastus Varrak, Tallinn.

Kukk, T., 1999. Eesti taimestik. Teaduste Akadeemia Kirjastus, Tartu-Tallinn.

- Kukk, Ü., 1999. Eesti kaitstavad taimeliigid. Tartu.
- Kuresoo, R., Relve, H., Rohtmets, I., 2001. Eesti elusloodus. Kodumaa looduse teejuht. Kirjastus Varrak.
- Leibak, E., 2007. Eksperthinnang Viidumäe looduskaitseala uuendatud kaitse-eeskirjaga kavandatavate liidenduste kohta.
- Lindman, L., 2010. Suur-mosaiikliblika *Euphydras maturna* kaitse tegevuskava aastateks 2012–2016.
- Lindman, L., 2010. Sõõrsilmiku *Lopinga achine* kaitse tegevuskava aastateks 2012–2016.
- Lindman, L., 2010. Teelehe-mosaiikliblika *Euphydras aurinia* kaitse tegevuskava aastateks 2012–2016.
- Natura 2000 metsaelupaigad. 2004. Keskkonnaministeerium (koostaja Palo, A.). Niemelä, T., 2008. Torikseened Soomes ja Eestis. Tõlge eesti keelde Eesti Maaülikool. Kirjastaja Eesti loodusfoto.
- Paal, J., 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat. Teine parandatud trükk. Keskkonnaministeerium. Auratrükk. Tallinn.
- Palo, A., Viilma, K., 2009. Kaitsealade metsade inventeerimise ja kaitse korraldamise juhend. Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid Eestis. 2005. Eesti Keskkonnaministeerium. Tallinn.
- Randveer, T., 2002. Viidumäe looduskaitseala suurimetajate fauna ja kaitsekorraldus. Tartu.
- Reitalu, M. Viidumäe looduskaitseala käsitlevate materjalide loend (käsikirjaline materjal).
- Reitalu, M., 2011. Saaremaa robirohu *Rhinanthus rumelicus* subsp. *osiliensis* kaitse tegevuskava aastateks 2012–2016. (Kinnitamata versioon, 30.06.2011).
- Reitalu, M., 1974. Viidumäe haruldased taimed.
- Reitalu, M., Talvi, T., 2002. Viidumäe looduskaitseala puisniitude kaitsekorralduskava.
- Riikliku eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire alaprogrammi „Ohustatud putukad: kuklased” 2009. aasta aruanne. 2009. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut. Tartu.
- Rünk, K., Jõgar, Ü., 2011. Karedahamabane osi *Equisetum x trachyodon*. Kaitse tegevuskava. Lepingulise töö 462/12 vahearuanne.
- Tallinna Botaanikaiaia tegevuskava 2011–2013. 2011. Tallinna Botaanikaead.
- Talvi, T., 2010. Eesti puisniidud ja puiskarjamaad. Hooldamiskava.
- Talvi, T., 2010. Kirjukaani (apteegikaani) *Hirudo medicinalis* L. kaitse korraldamise tegevuskava 2011–2015.
- Talvi, T., 2000. Maismaateod (*Gastropoda*) Viidumäe looduskaitseala palumännikus, laanekuusikus, salumetsas, puisniidul ja aruniidul. Viidumäe.
- Tegevuskava nahkhiirte kaitse korraldamiseks aastaks 2005-2009. 2004. Sicista Arenduskeskuse nahkhiirte uurimise töörühm.
- The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2012.2 IUCN 2012.

Trave, M., 1993. Metsade majandamine haruldaste taimeliikide kasvukohtades Viidumäe Riiklikul Looduskaitsealal. Diplomitöö. Tartu.

Vabariigi Valitsuse 09.05.2007 määrus nr 136 „Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskiri”. RT I 2007, 36, 246.

Vabariigi Valitsuse määruse „Viidumäe looduskaitseala kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” eelnõu seletuskiri.

Vellak, K., 2011. Hariliku valviku (*Leucobryum glaucum*) kaitse tegevuskava 2012–2016 koostamine.

Viidumäe looduskaitseala allikaliste veekogude suurselgrootute fauna toksonoomiline koosseis ja looduskaitsealine väärtus. 1999. Eesti Põllumajandusülikooli Zooloogia ja Botaanika Instituut (vastutav koostaja Timm, H.). Võrtsjärve Limnoloogiajaam.

Viidumäe looduskaitseala brüofloora seisund ja ohustatus. 1999. Eesti Loodusmuuseumi Botaanika osakond (vastutav koostaja Kannukene, L.). Tallinn.

Viidumäe looduskaitsealal esinevad ksülobiontsed mardikalised ja nende kaitsekorraldus. 2000. Eesti Põllumajandusülikooli Metsanduslik Uurimusinstituut (vastutav koostaja Süda, I.). Tartu.

Viidumäe looduskaitseala lihhenofloora seisund ja kaitsekorraldus. 1999. Tartu Ülikooli Botaanika ja Ökoloogia Instituut (vastutav koostaja Randlane, T.). Tartu.

Viidumäe looduskaitseala linnustik. 2001. Saaremaa Linnuklubi.

Viidumäe looduskaitseala metsakorralduse seletuskiri. 1996. Eesti Metsekorralduskeskus. Viidumäe looduskaitseala seenestiku koosseis ja looduskaitsealine väärtus. 2001. Eesti Põllumajandusülikooli Zooloogia ja Botaanika Instituudi mükoloogia osakond (vastutav koostaja Vaasma, M.). Tartu.

Viidumäe looduskaitseala suurliblikad. 2000. Zooloogia ja Botaanika Instituut (koostaja Viidalepp, J.). Tartu.

Viidumäe looduskaitseala veebileht. <http://www.keskkonnaamet.ee/viidu>. Keskkonnaamet. (02.08.12).

Viidumäe Riikliku Looduskaitseala maismaa selgrootute loomade inventeerimine. 1989. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Zooloogia ja Botaanika Instituut (vastutav koostaja Elberg, K.). Tartu.

Vilbas, M., 2010. Vareskaera-aasasilmiku *Coenonympha hera* kaitse tegevuskava aastateks 2012–2016.

2006. a kahepaiksete seire aruanne. 2006. MTÜ Põhjakonn.

7 LISAD

Lisa 1. Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskiri (RT I 2007, 36, 246)

Lisa 2. Kaitsekorra ja piiride muutmise ettepanekute koond

Lisa 3. Väärtuste koondtabel

Lisa 4. Kaasamiskoosolekute kuulutused

Lisa 5. Kaitsekorralduslike tegevuste joonised:

1. Kaitsekorralduslikud tegevused poollooduslikel kooslustel
2. Elupaikade ja kasvukohtade taastamistöõde eelvalikualad
3. Kuivendussüsteemide võimaliku mõju vähendamise vajalikkuse hindamine
4. Metsateede ja kvartalisihtide avatuna hoidmine
5. Viidumäe õpperaja tegevused
6. Audaku matkaraja tegevused
7. Allikasoo õpperaja tegevused
8. Muu külastustaristu
9. Piiri- ja vöönditähised

Lisa 6. Valik välitööde fotosid

Lisa 1. Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskiri (RT I 2007, 36, 246)

Väljaandja: Vabariigi Valitsus

Akti liik: määrus

Teksti liik: terviktekst

Redaktsiooni jõustumise kp: 01.04.2010

Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskiri

Vastu võetud 09.05.2007 nr 136 RT

I 2007, 36, 246 jõustumine

18.05.2007

Määrus kehtestatakse «Looduskaitseaduse» § 10 lõike 1 alusel.

1. peatükk

ÜLDSÄTTED

§ 1. Viidumäe looduskaitseala kaitse-eesmärk

(1) Viidumäe looduskaitseala² (edaspidi *kaitseala*) kaitse-eesmärk on kaitsta:

- 1) Lääne-Saaremaa kõrgustiku piirkonnas paiknevat mitmekesisist looduskompleksi ning sealseid kaitsealuseid liike, kooslusi ja elupaiku;
 - 2) elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas. Need elupaigatüübid on: lubjavaesel mullal liigirikkad niidud (6270*)³, sinihelmikakooslused (6410), puisniidud (6530*), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), allikad ja allikasood (7160), lääne-mõõkrohuga lubjarikkad madalsood (7210), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), oosidel ja moreenikuhjatistel kasvavad okasmetsad (9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*);
 - 3) liike, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab II lisas. Need on saaremaa robirohi (*Rhinanthus rumelicus subsp. osiliensis*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ja soohiilakas (*Liparis loeselii*), mis on ühtlasi II kategooria kaitsealused liigid, läikiv kurdsirbik (*Hamatocaulis vernicosus*), teelehe-mosaiikliblikas (*Euphydryas aurinia*) ja suur mosaiikliblikas (*Euphydryas maturna*), mis on ühtlasi III kategooria kaitsealused liigid;
 - 4) I, II ja III kategooria kaitsealuseid taime-, looma- ja seeneliike ning nende elupaiku.
- (2) Kaitseala maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ning majandustegevuse piiramise astmele kaheks loodusreservaadiks, kuueteistkümneks sihtkaitsevööndiks ja kolmeks piiranguvööndiks.

(3) Kaitsealal kehtivad «Looduskaitseaduses» sätestatud piirangud käesolevas määruses sätestatud erisustega.

§ 2. Kaitseala asukoht

- (1) Kaitseala asub Saare maakonnas Kihelkonna vallas Liiva, Vedruka, Viki ja Mäebe külas ning Lümända vallas Koimla, Koki, Põlluküla, Varpe ja Viidu külas.
- (2) Kaitseala välispiir ja vööndite piirid on esitatud kaardil määruse lisas⁴.

§ 3. Kaitseala valitseja

Kaitseala valitseja on Keskkonnaamet.

[[RT I 2009, 7, 48](#) - jõust. 01.02.2009]

2. peatükk

KAITSEKORRA ÜLDPÕHIMÕTTED

§ 4. Lubatud tegevus

- (1) Inimestel on lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti ulukite arvukuse reguleerimise eesmärgil piiranguvööndis ja kaitse-eeskirjas sätestatud juhul loodusreservaadis ning sihtkaitsevööndis.
- (2) Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimine on lubatud, arvestades «Asjaõigusseaduses» ja «Looduskaitseaduses» sätestatut.
- (3) Kaitseala teedel on lubatud sõidukiga, radadel jalgrattaga sõitmine. Maastikusõidukiga sõitmine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Jalgrattaga sõitmine väljaspool teid ja radu, mootorsõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine kaitseala valitseja nõusolekuta on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, käesoleva kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel, kaitseala valitsemisega seotud tegevuses, maatulundusmaal metsa- ja põllumajandustöödel ning sihtkaitsevööndis kaitseala valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses. [[RT I 2009, 7, 48](#) - jõust. 01.02.2009]
- (4) Telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal on lubatud paikades, mis on kaitseala valitseja loal selleks ette valmistatud ja tähistatud.

§ 5. Keelatud tegevus

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) kehtestada detail- ja üldplaneeringut;
- 5) anda nõusolekut väikeehitise ehitamiseks;
- 6) anda projekteerimistingimusi;
- 7) anda ehitusluba;
- 8) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee-erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks. § 6. Kaitsealal

vajalik tegevus

Kaitseala sihtkaitsevööndites ja piiranguvööndites on poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik rohu niitmine, loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine.

§ 7. Tegevuse kooskõlastamine

(1) Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit.

(2) Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt «Haldusmenetluse seadusele» õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas. (3) Kui kavandatud tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või seisundit, on Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid. [[RT I 2009, 7, 48](#) - jõust. 01.02.2009]

3. peatükk

LOODUSRESERVAAT

§ 8. Loodusreservaadi määratlus

(1) Loodusreservaat on otsesest inimtegevusest puutumata loodusega kaitseala osa, kus tagatakse looduslike koosluste säilimine ja kujunemine üksnes looduslike protsesside tulemusena.

(2) Kaitsealal on kaks loodusreservaati:

- 1) Kanna loodusreservaat; 2)
- Pätsumaa loodusreservaat.

§ 9. Loodusreservaadi kaitse-eesmärk

Loodusreservaadi kaitse-eesmärk on metsaökosüsteemide arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina. **§ 10. Keelatud tegevus**

Loodusreservaadis on keelatud igasugune inimtegevus, sealhulgas inimeste viibimine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise eesmärgil, kaitseala valitseja nõusolekul teadustegevuses ning kaitseala seisundi jälgimise ja hindamise eesmärgil. [[RT I 2009, 7, 48](#) - jõust. 01.02.2009]

4. peatükk

SIHTKAITSEVÖÖND

§ 11. Sihtkaitsevööndi määratlus

(1) Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks.

(2) Kaitsealal on kuusteist sihtkaitsevööndit:

- 1) Atlama sihtkaitsevöönd;
- 2) Kivesselja sihtkaitsevöönd;
- 3) Kuusma sihtkaitsevöönd;
- 4) Kõveroja sihtkaitsevöönd;

- 5) Lauma sihtkaitsevöönd;
- 6) Nakimetsa sihtkaitsevöönd;
- 7) Rauna sihtkaitsevöönd;
- 8) Surnuaiamäe sihtkaitsevöönd;
- 9) Sutru sihtkaitsevöönd;
- 10) Suurissoo sihtkaitsevöönd;
- 11) Suurmäe sihtkaitsevöönd;
- 12) Tammiku-tagune sihtkaitsevöönd;
- 13) Tepu sihtkaitsevöönd;
- 14) Tõldemäe sihtkaitsevöönd; 15) Vedruka raba sihtkaitsevöönd; 16) Vesiku sihtkaitsevöönd.

§ 12. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk

- (1) Atlama, Kivesselja, Nakimetsa, Suurissoo, Tõldemäe ja Vesiku sihtkaitsevööndite kaitseeesmärk on metsaökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina.
- (2) Lauma, Rauna, Surnuaiamäe, Sutru, Suurmäe ja Tammiku-taguse sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.
- (3) Kuusma, Kõveroja ja Tepu sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärk on seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamine.
- (4) Vedruka raba sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on ökosüsteemi arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina.

§ 13. Lubatud tegevus

- (1) Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud:
 - 1) inimeste viibimine. Kaitseala valitseja nõusolekuta on lubatud viibida järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemisega seotud tegevuses, kaitseala valitseja nõusolekul toimivas teadustegevuses, Tammiku-taguses, Suurmäe, Surnuaiamäe, Rauna, Sutru ja Lauma sihtkaitsevööndites olevatel teedel, Kanna loodusreservaati ja Vesiku sihtkaitsevööndit eraldaval teel, Nakimetsa sihtkaitsevööndi kvartaleid 279 ja 280 läbivatel metsateedel, Suurissoo sihtkaitsevööndiga piirneval ja seda läbival metsateel ning Kivesselja sihtkaitsevööndit läbivatel metsateedel; [[RT I 2009, 7, 48](#) - jõust. 01.02.2009]
 - 2) rahvaürituse korraldamine.
- (2) Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud:
 - 1) kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus;
 - 2) tööd poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks Kuusma, Kõveroja, Lauma, Rauna, Surnuaiamäe, Sutru, Suurmäe, Tammiku-taguse ja Tepu sihtkaitsevööndites;
 - 3) metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile Kuusma, Kõveroja, Lauma, Rauna, Surnuaiamäe, Sutru, Suurmäe, Tammiku-taguse ja Tepu sihtkaitsevööndites, kusjuures kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas.

§ 14. Keelatud tegevus

Sihtkaitsevööndis on keelatud:

- 1) majandustegevus;
- 2) loodusvarade kasutamine;

3) uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul tee ja tehnovõrgu rajatise rajamine või tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks ja olemasolevate ehitiste hooldustööd Kuusma, Kõveroja, Lauma, Rauna, Surnuaiamäe, Sutru, Suurmäe,

Tammiku-taguse ja Tepu sihtkaitsevööndites;

4) olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites.

5. peatükk

PIIRANGUVÖÖND

§ 15. Piiranguvööndi määratlus

(1) Piiranguvöönd on kaitseala majandatav osa, mis ei kuulu loodusreservaati ega sihtkaitsevööndisse. (2) Kaitsealal on kolm piiranguvööndit: 1) Audaku piiranguvöönd; 2) Mäepe piiranguvöönd; 3) Tammiku piiranguvöönd.

§ 16. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk

Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on sealse elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

§ 17. Lubatud tegevus

(1) Piiranguvööndis on lubatud: 1) majandustegevus; 2) väetiste kasutamine; 3) tootmisotstarbeta ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine, arvestades käesoleva määruse § 5 punktides 4–7 sätestatud.

(2) Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine.

(3) Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas.

[RT I 2009, 7, 48 - jõust. 01.02.2009]

§ 18. Keelatud tegevus

Piiranguvööndis on keelatud:

- 1) uue maaparandussüsteemi rajamine;
- 2) maavara kaevandamine, välja arvatud «Maapõueseaduse» § 59 lõikes 2 sätestatud juhul kaitseala valitsejaga kooskõlastatud kohtades;
- 3) uuendusraie, välja arvatud turberaie perioodiga vähemalt 40 aastat;
- 4) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- 5) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine.

6. peatükk

RAKENDUSSÄTE

§ 19. [käesolevast tekstist välja jäetud].

1 Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 305, 8.11.1997, lk 42–65; L 236, 23.09.2003, lk 667–702; L 284, 31.10.2003, lk 1–53).

2 Viidumäe looduskaitseala on moodustatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 11. juuli 1957. a määruse nr 242 «Abinõudest looduskaitse organiseerimiseks Eesti NSV-s» ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu 24. septembri 1979. a määruse nr 497 «Looduskaitsealade edasise väljaarendamise kohta» alusel. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k «Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri» lisa 1 punkti 2 alapunktist 467 hõlmab kaitseala Vedruka raba loodusala ja lisa 1 punkti 2 alapunktist 473 hõlmab kaitseala Viidumäe loodusala, kus tegevuse kavandamisel tuleb hinnata selle mõju loodusala kaitseesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

3 Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

4 Kaitseala välispiir ja võõndite piirid on märgitud määruse lisas esitatud kaardil Eesti põhikaardi (mõõtkava 1:10 000), Eesti Metsakorralduskeskuse Kuressaare metskonna 1996. aasta puistuplaanide (mõõtkava 1:20 000) alusel, kasutades maakatastri andmeid seisuga oktoober 2006. a.

Ala kaardiga saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris ning maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

[[RT I 2010, 13, 70](#) - jõust. 01.04.2010]

Lisa 2. Viidumäe looduskaitseala kaitsekorra ja piiride muutmise ettepanekute koond

Üle vaatamist vajavad kaitseala vööndite piirid ja kaitsekord asukohtades, kus Viidumäe looduskaitseala kaitsekord ei ole kooskõlas elupaigatüüpide vajadustega. Piiride korrigeerimist on otstarbekas teostada peale elupaigatüüpide kordusinventuuri teostamist, mistõttu kaitsekorralduskava peatükkides ja käesolevas lisas esitatud muudatusettepanekuid tuleb käsitleda tinglikena. Kaalutusotsused on vajalikud vähemalt järgmistes asukohtades:

Audaku piiranguvöönd Viidu-Liiva maanteest lõunas. Valdavad elupaigatüübid alal on 9080* ja 9060, mis üldjuhul vajavad looduslikku arengut. Seetõttu on sobiv sihtkaitsevööndi kaitsekord. Säilima peab sinihelmikakoosluste hooldamise võimalikkus ning metsateede hooldamise võimalikkus. Jätakuvalt piiranguvööndisse peab jääma Rauna vaatetorni ümbritsev külastuskorraldusega seotud ala.

Tammiku piiranguvööndi lõunaosa. Valdavad elupaigatüübid alal on 9010*, 9020*, 9080*, mis üldjuhul vajavad looduslikku arengut. Seetõttu on sobiv sihtkaitsevööndi kaitsekord. Kanna loodusreservaat. Kaitsekorralduskava koostamisel ilmnenuid kaitse-eesmärkide täitmist piirav tegur on koosluste säilimiseks vajalike tööde keeld, mis ei võimalda veerežiimi taastamist soolupaikades. Kuigi loodusreservaadi elupaikade areng peab toimuma looduslikult, on erandkorras veerežiimi taastamistööd vajalikud olemasoleva inimõju (varasemalt rajatud kuivendussüsteemide) leevendamiseks soolupaikades. Kaitseeesmärkide täitmiseks vajalikke tegevusi võimaldaks looduslikule sihtkaitsevööndile vastav kaitsekord.

Tõldemäe looduslik sihtkaitsevöönd. Kaitsekorra muutmine hooldatavale sihtkaitsevööndile vastavaks tooks kooskõla vööndisse ulatuva puisniidu (6530*) jaoks vajalike tegevustega. Vööndisse jäävad ka vanad laialehised metsad (9020*), kus on soovitatav teostada laialehiseid liike soosivat kuuse järelkasvu väljaraiet.

Viidumäe looduskaitseala välispiiride korrigeerimisel tuleb kaaluda ala praeguse lõunapiiriga piirneva Koki kanakulli projekteeritava püsielupaiga liitmist looduskaitsealaga (49 ha).

Sihtkaitsevööndites inimeste liikumisele seatud piirangud tuleb korrigeerida, täpsustades liikumist sihtkaitsevööndites, sh liikumine külastusobjektidel (matkarajad) ja liikumine metsaandide korjamisel. Seejuures peab endiselt olema tagatud liigikaitse. Kaitse-eeskirja § 13 lg 1 täiendusena saab lisada vähemalt järgmist: „kaitseala valitseja nõusolekuta on lubatud viibida tähistatud matkaradadel”.

Viidumäe LKA kaitse-eeskirja korrigeerimine on vajalik ka matka- ja õpperadadega seotud renoveerimis- ja hooldustegevuste täpsustamiseks, et oleks üheselt selge, et olemasolevate ehitiste hooldustööd on lubatud. Kaitse-eeskirja § 14 p 3 täiendusena tuleb võimaldada olemasolevate rajatiste/ehitiste hooldustöid lisaks ka Atlama sihtkaitsevööndis (vajalik Audaku matkaraja hoolduseks) ning Nakimetsa sihtkaitsevööndis (vajalik Allikasoo õpperaja hoolduseks).

Kaitse-eeskirjas on kaitsealale jäävate asuladena välja toodud Lümända valla (praegune Lääne-Saare vald) Koki küla ja Põlluküla küla (praegune Lümända küla). Kaitsealale ulatuvad nimetatud asulate servaalad väga väikeses ulatuses, sisuliselt on õigem öelda, et külad kaitsealale ei jää. Kaitseala ametliku välispiiri ühitamine asulapiiridega nimetatud kattuvatel servaaladel ei tooks kaasa muudatusi maastikul jälgitavate n-ö maamärkide suhtes. Kaitseala

välispiirid ja kaitse-eeskirja tekst (§ 2 lg 1) on vajalik korrigeerida, eemaldades alalt Koki küla ja endise Põlluküla küla.

Viidumäe looduskaitseala kaitse-eeskirja alusel on ala kaitse-eesmärgiks kaitsta I, II ja III kaitsekategooria taime-, looma- ja seeneliike (§ 1 lg 1 p 4). Samas on eraldi kaitseesmärgidena välja toodud LoD II lisa liigid saaremaa robirohi (*Rhinanthus rumelicus subsp. osiliensis*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), soohiilakas (*Liparis loeselii*), läikiv kurdsirbik (*Hamatocaulis vernicosus*), teelehe-mosaiikliblikas (*Euphydryas aurinia*) ja suur mosaiikliblikas (*Euphydryas maturna*) (§ 1 lg 1 p 3).

Kaitse-eeskirja § 1 lg 1 p 1 seab Viidumäe looduskaitseala kaitse-eesmärgiks LääneSaaremaa kõrgustiku piirkonnas paikneva mitmekesise looduskompleksi ning sealsete kaitsealuste liikide, koosluste ja elupaikade kaitse. Kuna nimetatud punkt katab liikide ja koosluste kaitse, võib kaitse-eeskirja § 1 lg 1 p 4 kaitse-eeskirjast eemaldada.

Ühtlasi on soovitatav täiendada ja täpsustada n-ö prioriteetsete liikide nimekirja. Kaitseesmärgiks seada pigem vähem kui rohkem, s.t kui mingi vähem oluline liik saab tegelikult juba kaitstud olulisema (antud alale ainuomase, iseloomuliku, väga arvuka-esindusliku jms) liigiga (ka elupaigaga), siis ei peaks seda eraldi eesmärgiks seadma. Kui just pole kriitilisi tegevusi konkreetse liigiga vaja ette võtta. Antud kavaga tehakse ettepanekud täpsustamiseks prioriteetsete liikide nimekirja, kellele on seatud ka kaitse-eesmärgid. Kaitseesmärkidesse lisada vähemalt järgmised kaitsealused liigid: I kaitsekategooriasse ja linnudirektiivi I lisasse kuuluvad merikotkas (*Haliaetus albicilla*) ja must-toonekurg (*Ciconia nigra*), II kaitsekategooriasse ja linnudirektiivi I lisasse kuuluvad kanakull (*Accipiter gentilis*) ja karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*); selgrootutest II kaitsekategooriasse kuuluv kirjukaan e apteegikaan (*Hirudo medicinalis*); seentest II kaitsekategooriasse kuuluvad kuldpiimane riisikas (*Lactarius chrysorrheus*), must hundiseenik (*Boletopsis leucomelaena*) ja säärissirmik (*Chamaemyces fracidus*); soontaimedest I kaitsekategooriasse kuuluv karedahambane osi (*Equisetum x trachyodon*), soontaimedest II kaitsekategooriasse kuuluvad laukapuu (*Prunus spinosa*), väikeseõiene hiirehernes (*Vicia lathyroides*), russowi sõrmkäpp (*Dactylorhiza russowii*), lõhnav käoraamat (*Gymnadenia odoratissima*), tõmbiõiene luga (*Juncus subnodulosus*), alpi võipätkas (*Pinguicula alpina*), valge tolmpoa (*Cephalanthera longifolia*), mägi-naistepuna (*Hypericum montanum*), must seahernes (*Lathyrus niger*), tuhkpihlakas (*Sorbus rupicola*), peenelehine hiirehernes (*Vicia tenuifolia*), varjuluste (*Bromus benekenii*), mets-aruhein (*Festuca altissima*), gallia tarn (*Carex ligerica*), vaheline lõokannus (*Corydalis intermedia*) ja harilik luuderohi (*Hedera helix*); sammaltaimedest II kaitsekategooriasse kuuluvad kivi-lõhiskupar (*Andraea rupestris*) ja mustpeasammal (*Catoscopium nigratum*).

Kõiki kaitsealal leiduvaid II ja III kaitsekategooria liike kaitse-eeskirjas eraldi välja tuua ei ole otstarbekas, kuna Viidumäe looduskaitseala liigirikkus on suur ning ka oluliste (eriti ohustatute ja/või piirkonnale iseloomulike) liikide nimekiri on suhteliselt pikk. Liigikaitse on eesmärgina nimetatud kaitse-eeskirja § 1 lg 1 p 1 ning see võimaldab kaitse korraldamisel keskenduda neile liikidele, mis, sõltuvalt trendidest liikide ohustatuses, vajavad jooksval kaitsekorraldusperioodil enim tähelepanu.

Elupaigatüüpidest kaaluda Viidumäe looduskaitseala kaitse-eesmärgiks arvata nõrglubjaallikad (7220). Kaitseala kaitse-eesmärgiks arvamine selgub peale elupaiga inventeerimist.

Lisa 3. Viidumäe looduskaitseala kaitsekorralduskava 2015-2024 väärtuste koondtabel

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
Merikotkas (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	Merikotka pesitsusaegne arvukus on vähemalt 2 haudepaari.	Pesitsusaegne häirimine. Merikotkas on pesitsemise tundlikus faasis (vahemikus 15.02–15.06) tundlik igasuguse häirimise, eriti metsatööde suhtes, mis toimuvad pesale lähemal kui 500 meetrit. Pesitsuskohad jäävad hooldatavatesse sihtkaitsevöönditesse, kus on lubatud koosluste kujundamiseks vajalikud tööd ning inimeste viibimine kaitseala valitseja nõusolekul.	Kogu pesitsusajal (vahemikus 15.02–31.07) ei tohi teha metsatöid asustatud pesale lähemal kui 500 m. Selle nõude täitmine tagatakse osaliselt läbi sihtkaitsevööndi kaitsekorra. Samas asuvad Kõveroja skv mõlemad kotkapesad kaitseala välispiirile lähemal kui 500 m (ca 200 m ja ca 450 m) ja seega ei saa nende pesade häirimist vältida, kuid tõenäosus selleks on väike. Seetõttu ei tehta ka kaitseala piiri laiendamise ettepanekut. Kogu pesitsusajal (vahemikus 15.02–31.07) rakendada pesast 200 m raadiuses liikumiskeeldu. Meetet järgitakse liikumislubade väljastamisel.	Merikotka pesitsusaegne arvukus on vähemalt 2 haudepaari.

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
Must-toonekurg (<i>Ciconia nigra</i>)	Must-toonekure pesitsusaegne arvukus on vähemalt 2 haudepaari.	<p>Pesitsusaegne häirimine pesa juures või toitumispaikeades. Pesitsuskohad jäävad osaliselt hooldatavatesse sihtkaitsevöönditesse, kus on lubatud koosluste kujundamiseks vajalikud tööd ning inimeste viibimine kaitseala valitseja nõusolekul.</p> <p>Küllastuskoormuse oluline kasvamine Audaku matkarajal ning sellest tulenev liigi häirimine.</p> <p>Toitumisalade degradeerumine. Must-toonekurg toitub mitmekesistes biotoopides – eelistatud on varjulised vooluveekogud, ent toitutakse ka kalatiikidel, küntud põldudel, rabades ja roostikes. Toitumisveekogu valikul eelistab must-toonekurg kuni 0,5 m sügavusi, kruusase-liivase (mitte mudase) põhjaga vooluveekogusid, mille kaldad ei ole võsastunud (enamus selliseid vooluveekogusid jääb väljaspoole kaitseala). Varjetingimused ei oma toitumisveekogu valikul määravat mõju, küll võivad mõningased varjetingimused veekogus (vee kohale ulatuvad põõsad, vette kukkunud tüved) suurendada kalastiku varjevõimalusi ja seeläbi must-toonekure toidubaasi.</p>	<p>Inimeste liikumise keelamine väljaspool teid ja radasid pesitsusajal (15. märtsist 31. augustini) vähemalt 250 m raadiuses teadaolevast pesast. Meedet järgitakse liikumislubade väljastamisel.</p> <p>Küllastuskoormuse jälgimine. Raja küllastuskoormuse olulisel kasvamisel kaaluda raja trassi muutmist või hooajalist kasutamise piiramist.</p> <p>Kindlustada must-toonekure potentsiaalsete toitumisveekogude puhtus ning sobivus, puhastades kinni kasvanud vooluveekogude kaldad võsast. Viidumäe looduskaitsealal on selliseks vooluveekoguks Riksu oja lõik Tepu sihtkaitsevööndis.</p>	Must-toonekure pesitsusaegne arvukus on vähemalt 2 haudepaari.

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
Kanakull (<i>Accipiter gentilis</i>)	Kanakull on kaitsealal esindatud vähemalt 1 haudepaarina.	Toitumisalade kvaliteedi langus. Pesitsusaegne häirimine. Pesitsuskohad jäävad hooldatavatesse sihtkaitsevöönditesse, kus on lubatud koosluste kujundamiseks vajalikud tööd ning inimeste viibimine kaitseala valitseja nõusolekul. Ebapiisav katisekord. Viidumäe looduskaitseala lõunaservas asub Koki kanakulli elupaik, mis on hetkel keskkonnaregistris projekteeritava püsielupaigana (49 ha).	Soodustada metsakanaliste kaitset, hoides kontrolli all metssea kui metsakanaliste arvukust mõjutava liigi arvukust. Pesitsusajal, 1. märtsist kuni 15. augustini, hoiduda raiest pesa läheduses (<500 m). Meetme rakendamine toimub metsateatiste kooskõlastamisel. Laiendada kaitseala piire Koki kanakulli püsielupaiga osas.	Kanakull on kaitsealal esindatud vähemalt 1 haudepaarina.
Karvasjalg-kakk (<i>Aegolius funereus</i>)	Karvasjalg-kaku elupaigad on säilinud, liik on kaitsealal esindatud vähemalt 3 haudepaarina.	Elupaikade kvaliteedi langus. Karvasjalgkaku eelistatud elupaigaks on vana männik, sobib ka tihe kuusik, hõre majandatud männik, haavasalu ja ka kidur rabamännik. Karvasjalgkakk pesitseb peaaegu eranditult musträhni tehtud õõnsustes, toitumiseks eelistab ta metsa, kuid võib kasutada ka võsastumata raiesmikke. Pesitsusaegne häirimine. Karvasjalgkakk ei ole väga tundlik häirimise suhtes, ent pesitsusaegsed metsatööd pesa vahetus läheduses võivad siiski pesitsuse nurjata.	Jälgida, et piirkonnas leiduks sobivaid puuõõnsusi pesapaikadeks. Raiet tehes tuleks säilitada väikseid vanu ja tihedaid metsatukkasid, mis sobivad musträhni pesapaikadeks. Tagatakse läbi sihtkaitsevööndi kaitsekorra ja elupaigatüüpide tegevuste. Vältida raiet karvasjalg-kakule sobivates vanades puistutes karvasjalg-kaku pesitsusajal (15. veebruar–1. juuli). Meetme rakendamine toimub metsateatiste kooskõlastamisel.	Karvasjalg-kaku elupaigad on säilinud, liik on kaitsealal esindatud vähemalt 3 haudepaarina.

Suur-mosaiikliblikas (<i>Euphydryas maturna</i>)	Suur- mosaiikliblikas ja teelehe- mosaiikliblikas on kaitsealal esindatud.	Valgusrikaste metsaservade ja -sihtide võsastumine. Poollooduslike koosluste majandamise lakkamine. Leviku- ja arvukusandmete puudumine andmebaasides, mis raskendab liigikaitse planeerimist (sh kaitse-eesmärkide seadmist).	Võsaraie. Poollooduslike koosluste hooldus, alade niitmine suve teisel poolel. Leviku- ja/või arvukusandmete täpsustamine.	Suur-mosaiikliblikas ja teelehe- mosaiikliblikas on kaitsealal esindatud.
Teelehe- mosaiikliblikas (<i>Euphydryas aurinia</i>)				

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
Kirjukaan e. apteegikaan (<i>Hirudo medicinalis</i>)	Kirjukaan on kaitsealal esindatud ja liigi elupaik säilinud vähemalt 0,4 ha.	Peremeesorganismide arvukuse langus (kahepaiksed, imetajad). Veerežiimi muutused (melioratsioon).	Otseseid meetmeid ei rakendata. Kaudselt toetavad teiste liikide tegevused ja elupaigatüüpide tegevused. Kaitseala territooriumil on melioratsioonitööde teostamine piiratud kehtiva kaitse-eeskirjaga. Vajalik on kaitseala kaitseeesmärkidega arvestamine ja võimaliku keskkonnamõju hindamine tegevuste kooskõlastuste väljastamisel nii kaitsealal kui ka selle lähiümbruses. Tööde planeerimisel tuleb läbi viia nn Natura eelhindamine.	Kirjukaan on kaitsealal esindatud ja liigi elupaik säilinud vähemalt 0,4 ha.
Kuldpiimane riisikas (<i>Lactarius chrysorrheus</i>)	Kuldpiimane riisikas, on kaitsealal esindatud.	Ajakohased arvukusandmed puuduvad.	Levikuandmete täpsustamine.	Kuldpiimane riisikas, on kaitsealal esindatud.
Laukapuu (<i>Prunus spinosa</i>)	Laukapuu on kaitsealal esindatud ja väikeseõiese hiireherne püsiv populatsioon on	Sobilike kasvukohtade võsastumine niitude osas. Poollooduslike koosluste majandamise lakkamine.	Esinduslike niitude kasvukohtade võsast puhastamine. Metsateede ja kvartalisihtide taastamine ning hooldus.	Laukapuu on kaitsealal esindatud ja väikeseõiese hiireherne püsiv

Väikeseõiene hiirehernes (<i>lathyroides</i>) (<i>Vicia</i>)	kaitsealal säilinud vähemalt ühes leikohas.	Puudulikud levikuandmed, mis raskendab liigikaitse planeerimist ja võib viia liiki kahjustavate ostusteni või otsuste tegemata jätmiseni.	Poollooduslike koosluste hooldus, traditsiooniline majandamine niitmise ja levikuandmete täpsustamine/korrastamine ning andmebaasidesse kandmine väikeseõiese hiireherne osas.	populatsioon on kaitsealal säilinud vähemalt ühes leikohas.
Soohiilakas (<i>Liparis loeselii</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 8 leikohas kogupindalaga vähemalt 5,8 ha.	Kuivendus (niiskustingimuste muutmine, soode võsastumine) Tallamine. Metssigade tekitatud kahjustused käpaliste osas.	Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Peale piiranguvööndite võib kraavide hooldamist lubada minimaalses mahus vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites. Vajadusel võsaraie esinduslikes kasvukohtades.	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 8 leikohas kogupindalaga vähemalt 5,8 ha.
Russowi sõrmkäpp (<i>Dactylorhiza russowii</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 45 leikohas kogupindalaga vähemalt 168 ha.		Kaitseala kaitse-eesmärkidega arvestamine ja võimaliku keskkonnamõju hindamine tegevuste kooskõlastuste väljastamisel kaitsealal ja ka selle lähiümbruses. Tööde planeerimisel tuleb vajadusel läbi viia nn Natura eelhindamine.	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 45 leikohas kogupindalaga vähemalt 168 ha.

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
Lõhnav käoraamat (<i>Gymnadenia odoratissima</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 24 leikohas kogupindalaga vähemalt 84 ha.		Võimaliku külustuskoormuse suunamine laudteedele. Metssigade arvukuse kontroll jahiga. Mitte lubada jahiulukite lisa söötmist, mis oleks võimalik kaitseala valitseja kaalutusotsuse alusel vastavalt looduskaitse seaduse § 14 punktile 10. Kaitse-eeskirja uuendamisel lisada jahiulukite lisa söötmise keelamine kaitsealal.	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 24 leikohas kogupindalaga vähemalt 84 ha.
Saaremaa robirohi (<i>Rhinanthus rumelicus subsp. osiliensis</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 22 leikohas kogupindalaga vähemalt 28 ha.			Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 22 leikohas kogupindalaga vähemalt 28 ha.

Tõmbiõiene luga (<i>Juncus subnodulosus</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 17 leiukohas kogupindalaga vähemalt 70 ha.			Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 17 leiukohas kogupindalaga vähemalt 70 ha.
Alpi võipätkas (<i>Pinguicula alpina</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 24 leiukohas kogupindalaga vähemalt 88 ha.			Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 24 leiukohas kogupindalaga vähemalt 88 ha.
Karedahambane osi (<i>Equisetum trachyodon</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 7 leiukohas, pindalaga vähemalt 0,7 ha ja arvukusega vähemalt 2000 isendit.	-Populatsioonide väiksusest tulenev kahjurite osas sarnaslike häiri	Karedahambase osja kaitse tegevuskava rakendamine	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 7 leiukohas, pindalaga vähemalt 0,7 ha ja arvukusega vähemalt 2000 isendit.
		Valgustingimuste halvenemine valgusnõudlikumate liikide kasvukohtades. Seireandmete alusel on kriitilises seisus peenelehise hiireherne kasvukoht (vajab	Raied valgustingimuste parandamiseks valikulistes kasvukohtades, sh vastavalt vajadusele kuuse alusmetsa harvendamine, mida vajavad valgustingimuste parandamiseks nt ka karedahambase osja, valge tolmea ja mäginaistepuna kasvukohad..	

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
Kaunis kuldking (<i>Cypripedium calceolus</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 20 leiukohas, kogupindalaga vähemalt 5 ha ja arvukusega vähemalt 2000 isendit.	sarapuude harvendamist). Ebasoodsad muutused metsa kasvukohtade vanuselises ja liigilises struktuuris. Metssigade tekitatud kahjustused kääpaliste osas. Puudulikud levikuandmed, mis raskendab liigikaitse planeerimist. M.	Metsaelupaikade soodne seisund ja maastiku mitmekesisus tagatakse läbi elupaigatüüpide tegevuste (vt ptk 4.1.9. ja 4.1.11.). Metssigade arvukuse kontroll jahiga. Mitte lubada jahilukite lisa söötmist, mis oleks võimalik kaitseala valitseja kaalutusotsuse alusel vastavalt looduskaitse seaduse § 14 punktile 10. Kaitse-eeskirja uuendamisel lisada jahilukite lisa söötmise keelamine kaitsealal.	Liik on püsiva populatsioonina esindatud vähemalt 20 leiukohas, pindalaga vähemalt 5 ha ja arvukusega vähemalt 1500 isendit.

Valge tolmphea (<i>Cephalanthera longifolia</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 5 ha.	Reitalu andmetel on mitmed tuhkiphlaka leiukohad EELISes valed	Levikuandmete täpsustamine ning andmebaasidesse kandmine tuhkiphlaka osas.	Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 5 ha.
Mägi-naistepuna (<i>Hypericum montanum</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 15 ha.			Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 15 ha.
Must seahernes (<i>Lathyrus niger</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 6,8 ha.			Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 6,8 ha.
Tuhkiphlakas (<i>Sorbus rupicola</i>)	Liik on kaitsealal esindatud.			Liik on kaitsealal esindatud.

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
Peenelehine hiirehernes (<i>Vicia tenuifolia</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud kaitsealal vähemalt ühes leiukohas.			Liik on püsiva populatsioonina esindatud kaitsealal vähemalt ühes leiukohas.

Varjuluste (<i>Bromus benekenii</i>)	Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,8 ha.	Ebasoodsad muutused metsa kasvukohtade vanuselises ja liigilises struktuuris. Puisniitude võsastumine. Metssigade rüüsted vahelmise lõokannuse kasvualadel.	Metsaelupaikade soodne seisund ja maastiku mitmekesisus tagatakse läbi sihtkaitsevõõndi kaitsekorra. Puisniitude hooldus (elupaigatüüpide tegevused). Metssigade arvukuse kontroll jahiga.	Liik on püsiva populatsioonina esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,8 ha.
Mets-aruhein (<i>Festuca altissima</i>)	Liik on püsiva populatsioonina (vähemalt 1000 isendit) esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,8 ha.	Puudulikud levikuandmed andmebaasides, mis raskendab liigikaitse planeerimist.	Mitte lubada jahilukite lisaõõtmist, mis oleks kaitseala valitseja kaalutusotsuse alusel võimalik vastavalt looduskaitseaduse § 14 punktile 10. Kaitse-eeskirja uuendamisel lisada jahilukite lisaõõtmise keelamine kaitsealal. Levikuandmete täpsustamine ning andmebaasidesse kandmine hariliku luuderohu osas.	Liik on püsiva populatsioonina (vähemalt 1000 isendit) esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,8 ha.
Vahelmine lõokannus (<i>Corydalis intermedia</i>)	Liik on kaitsealal esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,5 ha.			Liik on kaitsealal esindatud ning leiukohtade kogupindala on vähemalt 0,5 ha
Harilik luuderohi (<i>Hedera helix</i>)	Liik on kaitsealal esindatud.			Liik on kaitsealal esindatud.

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
----------------	-----------------------	------------	-------------------	------------------------

Läikiv kurdsirbik (<i>Hamatocaulis vernicosus</i>)	Läikiv kurdsirbik on kaitsealal esindatud.	Veerežiimi muutused allikasoodes maaparandustöödest vm inimtekkelistest teguritest tulenevalt. Puudulikud levikuandmed andmebaasides, mis raskendab liigikaitse planeerimist.	Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Kraavide hooldamist võib lubada vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites ja seda ainult minimaalses mahus. Vajalik on kaitseala kaitse-eesmärkidega arvestamine ja võimaliku keskkonnamõju hindamine tegevuste kooskõlastuste väljastamisel nii kaitsealal kui ka selle lähiümbruses. Tööde planeerimisel tuleb vajadusel läbi viia nn Natura eelhindamine. Levikuandmete täpsustamine ning andmebaasidesse kandmine. Vajalik on vähemalt Nakimetsa ja Suurissoo sihtkaitsevööndi leiukohtade inventeerimine.	Läikiv kurdsirbik on kaitsealal esindatud.
Kivi-lõhiskupar (<i>Andreaea rupestris</i>)	Kivi-lõhiskupar on kaitsealal esindatud.	Kiviaedade lõhkumine Puudulikud levikuandmed andmebaasides, mis raskendab liigikaitse planeerimist.	Kiviaedade ja rändrahnude säilitamine läbi väärtustamise Levikuandmete täpsustamine ning andmebaasidesse kandmine. Vajalik on vähemalt 1999. aasta Eesti Loodusmuuseumi sammaltaimede aruandes (Viidumäe looduskaitseala brüofloora seisund ja ohustatus, 1999) välja toodud leiukohtade inventeerimine, välja arvatud juba riikliku seire raames seiratavatel alad.	Kivi-lõhiskupar on kaitsealal esindatud.
Mustpeasammal (<i>Catoscopium nigratum</i>)	Mustpeasammal on kaitsealal esindatud.	Veerežiimi muutused. Puudulikud levikuandmed andmebaasides, mis raskendab liigikaitse planeerimist.	Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Levikuandmete täpsustamine ning andmebaasidesse kandmine. Vajalik on vähemalt Kanna loodusreservaadi, Vedruka raba ja Nakimetsa sihtkaitsevööndi leiukohtade inventeerimine väljaspool riiklikku seireala.	Mustpeasammal on kaitsealal esindatud.

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) Viidumäe looduslal	Elupaigatüübi 6270* pindala on vähemalt 13 ha ja selle esinduslikkus on „A”.	Võsastumine hoolduse lakkamisel. Suurissoo sihtkaitsevööndis ei ole kaitseeeskirjaga poollooduslike koosluste hooldustööd lubatud. Sihtkaitsevööndisse jääv niidukooslus on väikese pindalaga, eraldatud ja suhteliselt raskesti ligipääsetav, mis takistaks hoolduse jätkusuutlikust.	Niitude regulaarne iga-aastane niitmine. Võsa eemaldamine vastavalt vajadusele. Koosluse jätkusuutliku hoolduse tagamine on keeruline, mistõttu kaitse-eeskirja muutmine vastavas osas (poollooduslike koosluste hoolduse võimaldamine) ei ole eeldatavalt otstarbekas. Kaitse-eeskirja üle vaatamisel vajab muutmisvajadus siiski kaalumist.	Elupaigatüübi 6270* pindala on vähemalt 13 ha ja selle esinduslikkus on vähemalt „B”.
Sinihelmikakooslused (6410) Viidumäe looduslal	Elupaigatüübi 6410 pindala on vähemalt 18 ha, mille esinduslikkus on vähemalt „B”.	Maahoolduse puudumine, võsastumine. Kooslusi hoiab seni avatuna alade liigniiskus. Muutuste korral veerežiimis intensiivistuks kinnikasvamine.	Loodusliku veerežiimi säilitamine läbi kaitsekorra, vastavaid lisameetmeid ei rakendata. Koosluste seisundi säilimisele/parandamisele aitaks kaasa niitmine koos niite koristamisega ja vajadusel männi järelkasvu väljaraie. Kuna tegu ei ole Eestis ja kaitsealal esmatähtsate ja olulise looduskaitse väärtusega elupaigatüüpidega, ei ole meetme rakendamine esmatähtis töö. Kuni elupaikade kordusinventeerimiseni, mille käigus pole välistatud alade ümberhindamine teisteks elupaigatüüpideks, võib piirduda veerežiimi säilitamisega.	Elupaigatüübi 6410 pindala on vähemalt 18 ha, mille esinduslikkus on vähemalt „B”.

<p>Puisniidud (6530*) Viidumäe loodusala</p>	<p>Puisniitude pindala on vähemalt 7 ha, mille esinduslikkus on „A”.</p>	<p>Ebapiisav hooldus, võsastumine ja metsastumine. Metssigade tekitatud kahjustused niidutaimestikule (sh käpalistele).</p>	<p>Puisniitude järjepidev iga-aastane niitmine koos heina koristamise ja langenud okste kokku korjamisega. Põõsarinde ja kasvava alusmetsa harvendamine vastavalt vajadusele. Varakevadine metssigade tuhnimisjälgede tasandamine (käsitsi rehaga või masina ja äkkega). Metssigade arvukuse kontroll jahiga. Mitte lubada jahilukite lisaõtmist, mis oleks kaitseala valitseja kaalutusotsuse alusel võimalik vastavalt looduskaitseaduse § 14 punktile 10. Kaitse-eeskirja uuendamisel lisada jahilukite lisaõtmise keelamine kaitsealal.</p>	<p>Puisniitude pindala on vähemalt 7 ha, mille esinduslikkus on „A”.</p>
--	--	--	---	--

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
----------------	-----------------------	------------	-------------------	------------------------

<p>Vanad loodumetsad (9010*) Viidumäe loodusalal</p>	<p>Vanade loodumetsade pindala on vähemalt 538 ha ning esinduslikkus on „A”.</p>	<p>Kaitseala tsoneering. Elupaigatüübi kõrge kaitseväärtusega fragmendid asuvad osaliselt ka piiranguvööndis, kus on lubatud majandustegevus.</p> <p>Metsamajanduslik tegevus väljaspool kaitseala. Elupaigad jäävad olulises osas kaitseala piiridele, mistõttu võib seal avalduda väljaspool kaitseala piire toimuvate raiete mõju.</p>	<p>Piiranguvööndisse jäävates vanades loodumetsades, mida ei planeerita sihtkaitsevööndisse arvata, eelistada raiete läbiviimisel häilraiet ning kooslusse jätta alles jämedat lamapuitu ja jalalkuivanud puid.</p> <p>Kordusinventuuri teostamine elupaigatüübi esinduslikkuse ja kaitseväärtuse selgitamiseks. Inventuuri tulemuste põhjal teha otsus tsoneeringu/piirangute muutmiseks ja/või loodusala kaitse-eesmärkide metsaelupaikade katvuse ulatuse vähendamiseks.</p> <p>Kaitsekorra muutmine. Ebasoodsa raietegevuse mõju võimaldaks vältida kaitsekorra muutmine Tammiku piiranguvööndi lõunaosas. Sihtkaitsevööndi kaitsekorra saaks täiendavalt kehtestada 18,9 hektaril riigimaale jääval elupaigatüübil. Elupaigatüübi Tammiku piiranguvööndi põhjaosa ja Audaku ning Mäepe piiranguvööndite fragmentide arvamine sihtkaitsevöönditesse ei ole soovitatav vööndipiiride lihtsuse ja maastikul jälgitavuse säilitamiseks.</p> <p>Otseseid meetmeid ei planeerita. Lahendus oleks puhvrina piiranguvööndi tegemine, kuid piisavalt põhjendatud ei ole vähemväärtuslike ja paljuski majandatud metsade arvamine kaitseala koosseisu.</p>	<p>Vanade loodumetsade pindala on vähemalt 538 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”.</p>
<p>Vanad loodumetsad (9010*) Vedruka raba loodusalal</p>	<p>Vanad loodumetsad on säilinud vähemalt 3 ha suurusel alal esinduslikkusega vähemalt „B”.</p>	<p>Metsamajanduslik tegevus. Metsaeraldid jääb kitsaste ribadena kaitseala serva, olles osaks Vedruka raba ja kohaliku tee vahelistest metsamassiivist (inventeeritud elupaigatüübi piirid ulatuvad väljapoole kaitseala). Seetõttu võib avalduda väljaspool kaitseala piire toimuva majandustegevuse mõju (nõ servaefekti avaldumine).</p>	<p>Otseseid tegevusi ei planeerita, sest väljaspool kaitseala ei saa metsaelupaigatüüpide raietele kaitse-eesmärgist lähtuvaid piiranguid seada, kuid uuendusraie läbiviimisel vahetult kaitsealaga piirneval serval Vedruka loodusala lähedal võiks võimalusel eelistada turberaiet.</p>	<p>Vanad loodumetsad on säilinud vähemalt 3 ha suurusel alal esinduslikkusega vähemalt „B”.</p>

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
Vanad laialehised metsad (9020*) Viidumäe looduslal	Vanade laialehiste metsade pindala on vähemalt 368 ha ning esinduslikkus on „A”.	Ebasoodsad muutused koosluste struktuuris - laialehiste puuliikide tõrjumine kiiremakasvuliste liikide poolt kujunemisjärgus kooslustes. Kaitseala tsoneering. Elupaigatüübi fragmendid asuvad osaliselt ka piiranguvööndis, kus on lubatud majandustegevus.	Laialehiste liikide osakaalu ja seega liigirikkuse soodustamiseks erandliku hooldustööna vajadusel alusmetsa puude-põõsaste harvendamine, eelkõige kuuse väljaraie. Hooldustöö vajadusega alad paiknevad Tõldemäe looduslikus sihtkaitsevööndis. Koosluse hoolduse võimaldamiseks tuleb kaaluda kaitsekorra muutmise võimalust ning seejärel koosluse kujundamist vastavalt kaitse-eesmärgile uuendatud kaitsekorra alusel. Piiranguvööndisse jäävates vanades laialehistes metsades jätta raiete läbiviimisel kooslusse alles esinduslikud laialehised puud. Samuti jätta kooslusesse alles jämedat lamapuitu ja jalalkuivanud puid. Kordusinventuuri teostamine elupaiga esinduslikkuse ja kaitseväärtuse selgitamiseks. Inventuuri tulemuste põhjal teha otsus tsoneeringu/piirangute muutmiseks või loodusala kaitse-eesmärkide metsaelupaikade katvuse ulatuse vähendamiseks. Elupaigatüübi Audaku ja Tammiku piiranguvööndite fragmentide arvamine sihtkaitsevöönditesse ei ole soovitatav vööndipiiride lihtsuse ja maastikul jälgitavuse säilitamiseks.	Vanade laialehiste metsade ulatus ja seisund kaitsealal on täpsustatud, metsade pindala on vähemalt 368 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”.

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
----------------	-----------------------	------------	-------------------	------------------------

<p>Rohunditerikkad kuusikud (9050) Viidumäe loodusalal</p>	<p>Rohunditerikaste kuusikute ulatus on vähemalt 52 ha ning esinduslikkus on „A”.</p>	<p>Metsamajanduslik tegevus. Elupaigatüübi fragmendid asuvad osaliselt ka piiranguvööndis, kus on lubatud majandustegevus.</p> <p>Kuivendustööd, sh olemasolevate maaparandussüsteemide hooldus.</p>	<p>Piiranguvööndisse jäävates rohunditerikastes kuusikutes on eelistatud raiete läbiviimisel väikeste häilude rajamine (läbimõõt kuni 15 m). Kooslusse tuleks alles jätta lamapuitu ja jalalkuivanud puid. Elupaigatüübi Audaku piiranguvööndisse jäävate fragmentide arvamine sihtkaitsevööndisse ei ole soovitatav vööndipiiride lihtsuse ja maastikul jälgitavuse säilitamiseks.</p> <p>Väljaspool piiranguvööndit tuleb kooslus jätta looduslikule arengule. Lamapuit ja surnud puud jäetakse metsa.</p> <p>Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka väljaspool kaitseala toimivate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul.</p> <p>Peale piiranguvööndite võib kraavide hooldamist lubada minimaalses mahus vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites.</p>	<p>Rohunditerikaste kuusikute ulatus on vähemalt 52 ha ning nende esinduslikkus on vähemalt „B”.</p>
--	---	--	---	--

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
----------------	-----------------------	------------	-------------------	------------------------

<p>Okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (9060) Viidumäe looduslal</p>	<p>Okasmetsade oosidel ja moreenikuhjatistel ulatus on vähemalt 404 ha ning esinduslikkus on „A”.</p>	<p>Elupaigatüüpi mittearvestav metsamajanduslik tegevus. Elupaigatüübi fragmendid asuvad osaliselt ka piiranguvööndis, kus on lubatud majandustegevus. Homogeenne metsastruktuur kultuurina rajatud puistutes.</p>	<p>Piiranguvööndisse jäävates okasmetsades oosidel ja moreenikuhjatistel, mida ei planeerita sihtkaitsevööndisse arvata, on eelistatud raiete läbiviimisel häilude rajamine.</p> <p>Kaitsekorra muutmine. Ebasoodsa raietegevuse mõju võimaldaks vältida kaitsekorra muutmine (sihtkaitsevööndi korra kehtestamine) Audaku piiranguvööndis Viidu-Liiva maanteest lõunas. Arvestades potentsiaalsest sihtkaitsevööndi alast välja Raunamäe külastusobjektide territooriumi, saaks sihtkaitsevööndi kaitsekorra kehtestada täiendavalt 35 hektaril riigimaale jääval elupaigatüübil. Elupaigatüübi Audaku piiranguvööndi teiste fragmentide ja Tammiku piiranguvööndi fragmentide arvamine sihtkaitsevöönditesse ei ole soovitatav vööndipiiride lihtsuse ja maastikul jälgitavuse säilitamiseks.</p> <p>Võimaldada raieid kultuurina rajatud puistutes struktuuri mitmekesistamiseks valitud kohtades Surnuaiamäe ja Sutru sihtkaitsevööndites ligi 52 hektaril. Raie läbi viimine on võimalik kohtades, kus domineerib üks ühevanuseline puuliik. Raiete läbiviimisel on eelistatud häilude rajamine või üle pinna raie kuni 30% puistu tagavarast. Lamapuit ja surnud puud jäetakse metsa.</p>	<p>Okasmetsade oosidel ja moreenikuhjatistel ulatus on vähemalt 404 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”.</p>
---	---	--	---	--

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
----------------	-----------------------	------------	-------------------	------------------------

<p>Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) Viidumäe looduslal</p>	<p>ja Soostuvate ja soolehtmetsade ulatus on vähemalt 605 ha ning esinduslikkus on „A”.</p>	<p>Metsamajanduslik tegevus. Elupaigatüübi fragmendid asuvad osaliselt ka piiranguvööndis, kus on lubatud majandustegevus. Veerežiimi muutused.</p>	<p>Otseseid tegevusi ei planeerita, sest piiranguvööndis ei saa metsaelupaigatüüpide raietele kaitse-eesmärgist lähtuvaid piiranguid seada, kuid piiranguvööndisse jäävates soostuvates ja soo-lehtmetsades, mida ei planeerita sihtkaitsevööndisse arvata, on eelistatud raietööde läbiviimisel raiuda puid väikeste gruppidega (kuni 20 tüve) arvestusega, et välja ei raiutaks rohkem kui 20% puistu tagavarast. Raiete läbiviimiseks valida ühtlase struktuuriga keskealised puistud täiusega üle 0,8.</p> <p>Kaitsekorra muutmine. Ebasoodsa raietegevuse mõju võimaldaks vältida kaitsekorra muutmine (sihtkaitsevööndi korra kehtestamine) Tammiku piiranguvööndi lõunaosa riigimetsades ning Audaku piiranguvööndis Viidu-Liiva maanteest lõunas. Elupaigatüübi Audaku ja Tammiku piiranguvööndite teiste fragmentide arvamine sihtkaitsevöönditesse ei ole soovitatav vööndipiiride lihtsuse ja maastikul jälgitavuse säilitamiseks. Kahe ala peale kokku saaks sihtkaitsevööndi kaitsekorra kehtestada täiendavalt 17,5 hektaril riigimaale jääval elupaigatüübil.</p> <p>Väljaspool piiranguvööndit jätta kooslus looduslikule arengule.</p> <p>Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka sellest väljaspool toimuvate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul.</p> <p>Peale piiranguvööndite võib kraavide hooldamist lubada minimaalses mahus vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Köveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites.</p>	<p>ja Soostuvate ja soolehtmetsade ulatus on vähemalt 605 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”.</p>
--	---	---	--	--

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
----------------	-----------------------	------------	-------------------	------------------------

Siirdesoo- rabametsad (91D0*) Viidumäe loodusalal	ja Siirdesoo- rabametsade ulatus on vähemalt 20 ha, metsade esinduslikkus on vähemalt „B”.	Veerežiimi muutused	Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine (vajadusel Natura eelhindamise läbiviimine) kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka sellest väljaspool toimuvate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul. Peale piiranguvööndite võib kraavide hooldamist lubada minimaalses mahus vaid olemasolevatel eesvooludel Kuusma, Kõveroja ning Tepu sihtkaitsevööndites.	Siirdesoo- rabametsade ulatus on vähemalt 20 ha, metsade esinduslikkus on vähemalt „B”.
Rabad (7110*) Vedruka raba loodusalal	Elupaigatüübi 7110* pindala on vähemalt 90 ha ja selle esinduslikkus on „A”.	Maaparandustööd, sh ala idaosa olemasolevate kuivenduskraavide hooldus.	Vältida tuleb sihtkaitsevööndit mõjutavate kraavide puhastamist. Kaitseala piiresse jäävas osas on tööd keelatud kehtiva kaitsekorraga. Vajalik on kaitseala kaitseeesmärkidega arvestamine ja võimaliku keskkonnamõju hindamine tegevuste kooskõlastuste väljastamisel ka kaitseala lähiümbruses. Tööde planeerimisel tuleb vajadusel läbi viia nn Natura eelhindamine.	Elupaigatüübi 7110* pindala on vähemalt 90 ha ja selle esinduslikkus on „A”.
Siirde ja õõtsiksood (7140) Viidumäe loodusalal	Elupaigatüübi 7140 pindala on vähemalt 13 ha ja selle esinduslikkus on vähemalt „B”.	Kuivendustöö, sh olemasolevate maaparandussüsteemide hooldus. Alad on eeldatavalt mõjutatud ümbritsevatest Pääkse ja Varpe maaparandussüsteemidest. Maaparanduskraav läbib ka elupaigatüüpi.	Vajalik on kaitseala kaitse-eesmärkidega arvestamine ja võimaliku keskkonnamõju hindamine tegevuste kooskõlastuste väljastamisel ka kaitseala lähiümbruses.	Elupaigatüübi 7140 pindala on vähemalt 13 ha ja selle esinduslikkus on vähemalt „B”.

Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
----------------	--------------------------	------------	-------------------	---------------------------

<p>Allikad ja allikasood (7160) Viidumäe looduslal</p>	<p>Elupaigatüübi 7160 pindala on vähemalt 152 ha esinduslikkus „A”.</p>	<p>Veerežiimi muutused kaitseala ja ümbruskonna kuivenduskraavide hooldamisel. Allikate veerežiimi on mõjutanud ja mõjutab ümbritsevate maade majandamine, eriti Lümända Suurissoo kuivendamine. Maaparandussüsteemide mõjudega kaasneb allikasood metsastumine. Tallamine nii juhukülaliste poolt kui ka teadustegevuse tõttu.</p>	<p>Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Vajalikuks võib osutada olemasolevate allikasooluste piirdekraavide äravoolu reguleerimine ning kuivendajate suudmete sulgemine. Vee äravoolu aeglustavate tõkete (regulaatorite) paigaldamine allikalistele ojadele. Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka väljaspool kaitseala toimivate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul. Vältima peab vähemalt elupaigatüüpidega vahetult piirnevate maaparanduskraavide puhastamist/süvendamist jt väljavoolu soodustavaid töid. Leevendava meetmena saab ette näha regulaatori rajamise äravoolu pidurdamiseks kaitsealalt. Tööde planeerimisel tuleb vajadusel läbi viia nn Natura eelhindamine Allikasoo raja laudteede taastamine teadus- ja õppetegevuse võimaldamiseks.</p>	<p>Elupaigatüübi 7160 pindala on vähemalt 152 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”.</p>
<p>Lubjarikkad madalsood läänemõõkrohuga (7210*) Viidumäe looduslal</p>	<p>Elupaigatüübi 7210* pindala on vähemalt 5,6 ha ja selle esinduslikkus on „A”.</p>	<p>Veerežiimi muutused ümbruskonna kuivenduskraavide hooldamisel. Olemasolevate maaparandussüsteemide toimimise negatiivne mõju.</p>	<p>Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Vajalikuks võib osutada olemasolevate piirdekraavide äravoolu reguleerimine ning kuivendajate suudmete sulgemine. Kehtiv kaitseeeskiri keelab nimetatud tööd Kanna loodusreservaadis. Kaaluda tuleb kaitse-eeskirja täiendamist, võimaldamaks koosluse säilimiseks vajalikke töid, sest loodusreservaadi kaitsekord ei ole põhjendatud. Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka väljaspool kaitseala toimivate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul. Vältima peab vähemalt elupaigatüüpidega vahetult piirnevate maaparanduskraavide</p>	<p>Elupaigatüübi 7210* pindala on vähemalt 5,6 ha ja selle esinduslikkus on „A”.</p>

			puhastamist/süvendamist jt väljavoolu soodustavaid töid.	
Kaitse-väärtus	Kaitse-eesmärk (30 a)	Ohutegurid	Vajalikud meetmed	Oodatav tulemus (10 a)
Liigirikkad madalsood (7230) Viidumäe looduslal	Elupaigatüübi 7230 pindala on vähemalt 170 ha ning esinduslikkus on „A”.	Olemasolevate kuivendusobjektide mõjud. Veerežiimi muutused kaitseala ja ümbruskonna kuivenduskraavide hooldamisel. Veerežiimi muutused kaitseala ja ümbruskonna kuivenduskraavide hooldamisel. Võsastumine.	Olemasolevate kuivendusobjektide mõju välja selgitamine ja vajadusel meetmete kavandamine. Vajalikuks võib osutada olemasolevate piirdekraavide äravoolu reguleerimine ning kuivendajate suudmete sulgemine. Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka väljaspool kaitseala toimuvate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul. Vältima peab vähemalt elupaigatüüpidega vahetult piirnevate maaparanduskraavide puhastamist/süvendamist jt väljavoolu soodustavaid töid. Leevendava meetmena saab ette näha regulaatori rajamise äravoolu pidurdamiseks kaitsealalt. Tööde planeerimisel tuleb vajadusel läbi viia nn Natura eelhindamine. Võsastumist välditakse soodsas veerežiimi hoidmisega. Viidumäe looduskaitsealal ei ole otstarbekas liigirikaste madalsoode hooldamine poollooduslike kooslustena.	Elupaigatüübi 7230 pindala on vähemalt 170 ha ning esinduslikkus on vähemalt „B”.

Nõrglubja-allikad (7220) Viidumäe loodusalal	Elupaigatüüp 7220 on säilinud ning soodsas seisundis (esinduslikkus „A”).	Veerežiimi muutused kaitseala ja ümbruskonna kuivenduskraavide hooldamisel.	Maaparanduse võimaliku keskkonnamõju analüüsimine ja arvestamine kooskõlastuste andmisel nii kaitsealal kui ka väljaspool kaitseala toimuvate, kuid kaitseala mõjutavate tööde puhul.	Elupaigatüüp 7220 on säilinud ning soodsas seisundis (esinduslikkus „A”).
--	---	---	---	---

Lisa 4. Kaasamiskoosolekute kuulutus

TUULERISTIPÄEV

Saarte Hääl.ee

Neljapäev, 26. aprill 2012

JÄÄR – Püüad tundida iga probleemi olemuse. Tööta põhjalikult, uurides kõike sügavuti ja jätmata midagi kahe silma vahele.

SÕNN – Täna päev tuleb tegurohke ja kiire. Võimalikud uued suhted ja palju uut informatsiooni. Oled ka ise suhtlemisaldis ja keskmisest jutukam.

KAKSIKUD – Kiipud olema kangekaelne ja kaitsed tulisele oma ilma-vaateid. Sinu äärmuslik suhtumine innustab inimesi sind provotseerima.

VÄHK – Tunned soovi olla sündimuse keel ja püüad asjade kulgemist omalt poolt mõjutada. Eeldad, et sinu kaaslast arvestavad kindlasti ka sinu arvamusega.

LÕVI – Soodne päev võtta aega enda jaoks ja mõelda elukommete muutmisele. Täna leitud hobist võib saada sinu harrastus pikaks ajaks.

NEITSI – Oled täna vaidlushimuline ja ootad, et saaksid kedagi väliluses seljutada. Püüa olla rahulikum ja otsi uut huvitavat informatsiooni.

KAALUD – Ülemis- ja alustada tervisele eluviisidega. Pöör rohkem tähelepanu oma tervisele.

SKORPION – Hea aeg loobuda mõnest halvast harjumusest ja alustada tervisele eluviisidega. Pöör rohkem tähelepanu oma tervisele.

AMBUR – Võimalikud probleemid või takistused seoses liikumisega või liikumisega ühest paigast teise.

KALJUKITS – Otsid oma kaaslastelt eelkõige mõistmist. Pead tähtsaks, et sinu partner arvestaks sinuga ja oleks sinuga samal lainel.

VEEVALAJA – Täna kerivad esile varjukujud minevikust. Oled veidi nostalgilises meeleolus.

KALAD – Rahulik, ent toine päev. Hea aeg alustada uusi ettevõtmisi. Oled kindlameelne ja enesekindel. Jäta see tunne endale meelde!

PÄEVAPILT

Väikese kalamehe kevad

Pisike küll, aga ikkagi enda püütud...

AVO MALM

Pane tähele! Nädala parima foto autorit ootab toimetuses auhind. Pilte ootame aadressil ivika.laanet@saartehaal.ee.

Ilm

TÄNA on pilves selgimistega ilm. Kohati sajab vihma. Puhub künka-kaare tuul 2-8, saartel 5-12 m/s. Õhutemperatuur päeval +8...+17. Pälke tõuseb Kuressaare 5.48 ja loobub 21.09.

HOMME on pilves selgimistega ilm. Mõnel pool sajab hoovihma. Puhub edela- ja lõunatuul 3-10, rannikul puhanguiti 14 m/s. Õhutemperatuur öösel +5...+12, päeval +8...+20. Pälke tõuseb Kuressaare 5.46 ja loobub 21.11.

Nimepäev

26. aprill
Tereese, Teesi, Teisi, Reesi, Eesi

ÕNNITLeme

26. aprill

- 88 **Einar Sinmo**
Kuressaare linn
- 83 **Arvo Nelis**
Kuressaare linn
- 81 **Maita Väher**
Kärbla vald
- 75 **Eevi-Leine Teär**
Kärbla vald
- 70 **Mitvi Jaaks**
Kuressaare linn

Kui te ei soovi õnnitlust lehes, palume teatada tel 45 30 214 või e-postile ivika.laanet@saartehaal.ee.

NAI JATII K

Jaapanlane saabus Moskvasse ja võitis lennukomandotelli sõitmiseks takso. Lapseliku õhtunagu vaatas ta vastutulevaid autosid ja ütles: "Toyota, teatud Jaapanis, väga kiire! Honda, teatud Jaapanis, väga kiire! Subaru, teatud Jaapanis, väga kiire!"
Taksosjuht muutus aina närvilisemaks. Hotelli juurde jõudes pani ta taksomeetri kinni ja ütles jaapanlasele: "200 dollarit, palun!"
Jaapanlane: "Nii palju?!"
Taksosjuht: "Taksomeeter, teatud Venemaal, väga- väga kiire!"

KUHU MINNA

NELJAPÄEV, 26. aprill

KINO
Divas kl 16 ja kl 18.10 perefilm "Looraks", Pilet 4 €.

KONTSERT
Kuressaare muusikakoolis kl 17 Kuressaare muusikakooli õpilaskontsert.

Kuressaare gümnaasiumi aulas kl 19 KG segakoori Ave (dirigent Mai Rand, klaveril Helle Rand) ja rahvatantsurühma Sõlespad (juhendaja Merle Tasit) kevadkontsert. Tasuta.

ÜRITUSE
Tornimäe rahvamajas kl 16 noorte osaluskohvik. Eesmärk on panna noori rohkem kaasa mõtlema erinevatel aktuaalsetel teemadel.

Tõuladud tulevad läbi viima oma ala spetsialistid maakonnas. Osaluskohvikusse ootame osalema eelkõige noori vanuses 12-27 eluaastat. Osaluskohvik on osalejatele tasuta.

TANTS
Kodulinna lokaalis disko. Sissepääs tasuta.

SPORT
Kuressaare spordikeskuses kl 10 Saaremaa noorte I-V kl jalgpalliturniiri Tapa-Tapa finaalletapp. Korraldaja Saaremaa JK aaMeraas.

REEDE, 27. aprill

KINO
Divas suletud.

ÜRITUSE
Kuressaare kindluse vallikraavis XIII Kuressaare vallikraavi veeerall. Kuressaare turismibüroo ja traditsioonilise avasündmus. Avapauk antakse Põhjabastionil kl 17.

KONTSERT
Kuressaare linnateatris kl 20 särav pärimusmuusika viiendat sünnipäeva ja esitleb uut plaati. Paabel koosneb kuuest erimeelsetest muusikust, kes põimivad eesti pärimusmuusika ja omaloomingu kaasaegse rütmimuusika konteksti. Pilet eelmüügist 3.50 €, kohapeal ostes 5 €.

TEATER
Kärbla rahvamajas kl 20 Saaremaa rahvatheateri etendus "Abruka lood". Pilet 5 € ja 3 € müügil tund enne algust kohapeal.

TANTS
Divas vabade ja vallatute eri! DJ Kristjan Lillimägi ja Mikko Saarela.

Kodulinna lokaalis disko.
Luciferis DJ Sander Loel. Naistele sissepääs kl 1-ni tasuta.

ÜRITUSE EELTEADE

Laupäeval, 28. aprillil Muhus Soondas Muhu noorte motoringi kevadine motovõistlus. Voitlevad võrrid ja noored ATV-del. Stardid algavad kl 12.

Laupäeval, 28. aprillil Orissaare gümnaasiumi saalis kl 16 tähistab oma 20. sünnipäeva Orissaare tütarlastekoor. Kaastegev neidudeansambel Helinet. Koori viilistlased on oodatud kaasa laulma ja poolehoidjad kontserti kuulama. Sissepääs 1 euro.

Laupäeval, 28. aprillil Leisi keskkooli aulas kl 19 "Leisi euriopid Sõluse moodi 2012", tähistamaks naisrühma Sõlus 25. tegevusaastat. Oodatud kõik endised tantsijad ja teised sünnipäevalised!

Pühapäeval, 29. aprillil Kihelkonna rahvamajas kl 20 ansambli Oort akustilise CD esitluskontsert. Sissejuhatab Aleksander Sinteri pereansambel Alguse Valguses. Piletid 5 € (kohapeal). Info tel 51 35 160 või 51 65 916.

Pühapäeval, 29. aprillil Lümanda kultuurimajas kl 13 Lääne-Saaremaa laste laulukontsert. Osalevad solistid 3. eluaastast 15-ndani ja vanemad Mustjala, Kärbla, Kihelkonna, Salme ja Lümanda vallast. Pääse 2 eurot.

ÜLESKUTSE

Sõidame Sitsiiliasse: Kuressaare noorte huvikeskuse kuulatab välja konkursi

Kuressaare noorte huvikeskuse otsib nelja noort inimest vanuses 20-25 aastat osalema programmi Euroopa Noored projektis, mis toimub 14.05-24.05 Sitsiilias Palermo. Projekt kannab nime "Waves of legality, waves of citizenship" ja seda korraldab Giovanni e Francesca Falcone fond. Tegemist on projektiga, mille teema on kriminaalpreventsioon ja kodanikuõigused.

10 päeva kestvas projektis käsitletakse huvitavaid teemasid, leitakse uusi sõpru ja saadakse väga tore kultuuriline elamus. Majutus ja toitlustus kaetakse 100%, transport Sitsiiliasse ja tagasi 90%.

Osalemiseks peab vastama järgmistele tingimustele: 1) vanus 20-25; 2) inglise keele oskus suhtlustasemel; 3) loomult osavõttlik; 4) pass/ ID-kaart kehtib veel 6 kuu; 5) projektis osaleja peaks kindlasti olema rõõmsameelne reisikaaslane kogu grupile.

Soovist osaleda andke teada hiljemalt 2. mail õhtuks. Kontakt: Annika Väälma, annika.vaalma@gmail.com, tel 56 950 349. Projektis osalevad Eesti, Kiprose, Hispaania, Poola ja Itaalia noored.

KESKKONNAAMET

Viidumäe looduskaitseala kaitsekorralduskava avalikkuse kaasamise I koosolek ning kaitseala 55. aastapäevale pühendatud TEABEPÄEV

Keskonnaameti Hiidu-Lääne-Saare region on algatanud Viidumäe looduskaitseala kaitsekorralduskava koostamise. Kaitsekorralduskava on ala põhivääruste tagamise tegevusplan, milles tuuakse välja ala eesmärgiks olevad loodusväärtused ja nende mõjutegurid ning koostatakse vajalike tegevuste tabel tööde ajakava ning maksumusega.

Kaitsekorralduskava avalikkuse kaasamise I koosolekul tutvustatakse kaitseala loodusväärtusi, millele tegevusplani koostama hakatakse. Kaitsekorralduskava koostaja on Estonian, Latvian & Lithuanian Environment OÜ. Kaitsekorralduskava avalikkuse kaasamise koosolek on ühendatud kaitseala 55. aastapäevale pühendatud teabepäevaga, kus botaanik Maril Reitalu räägib Viidumäe loodusväärtustest.

Kaitsekorralduskava koostamise esimese avalikkuse kaasamise koosolek toimub 9. mail 2012 kell 16.00 Viidumäe looduskeskuses, Viidu külas. Osalema on oodatud kõik huvigrupid.

Üsialno: Estonian, Latvian & Lithuanian Environment OÜ - Pille Antons, e-post: pille@environment.ee, tel: 611 7690. Keskonnaamet - Gunnar Raun, e-post: gunnar.raun@keskkonnaamet.ee, tel 457 6442.

Baltic Workboats shipyard

Baltic Workboats AS on väikelaevade ehitusega tegelev ettevõtte Nasval

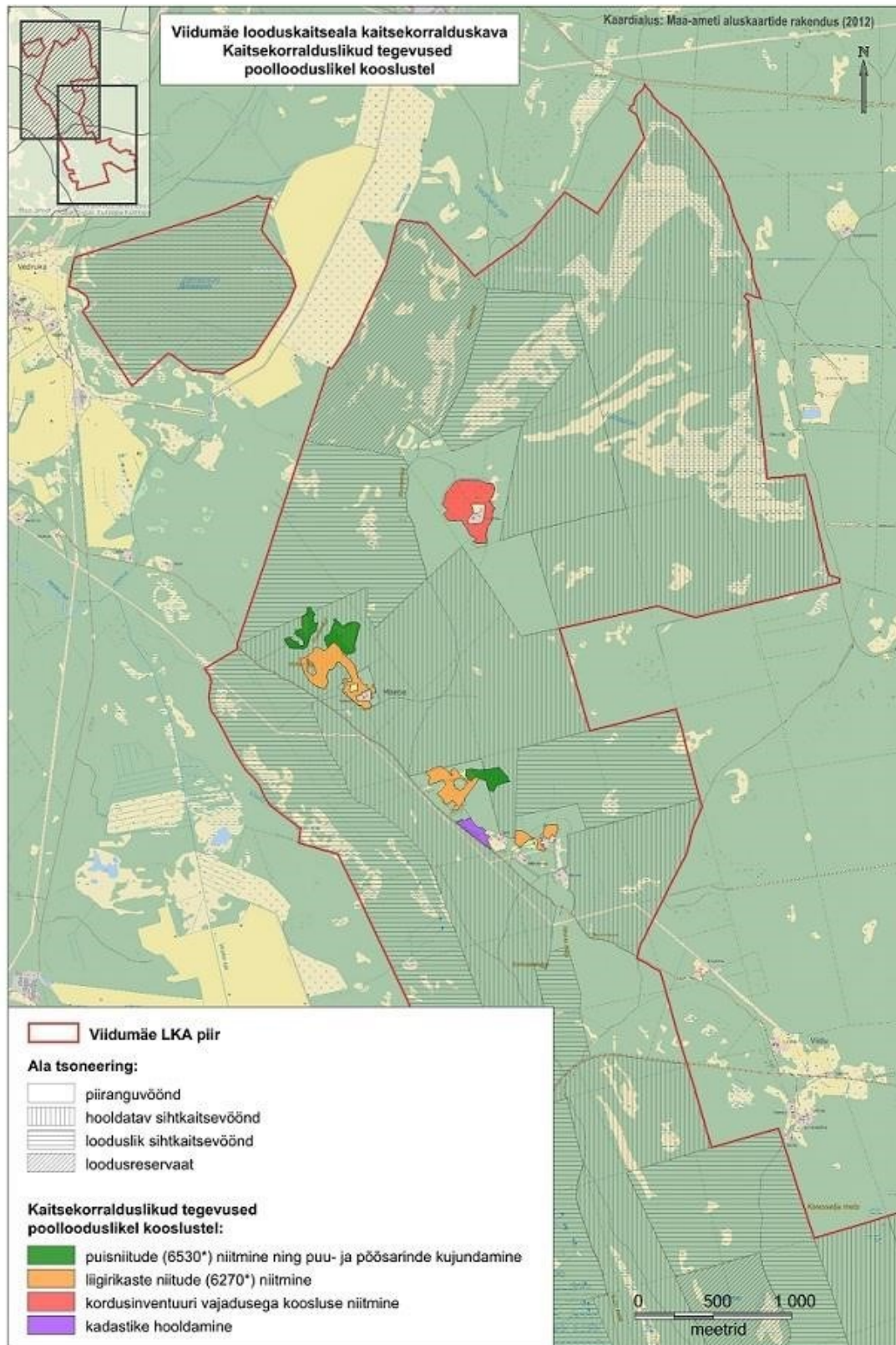
Baltic Workboats AS võtab tööle

- LAEVAELEKTRIKKE
- LAEVAMEHAANIKUID
- LAEVAMOTORISTE

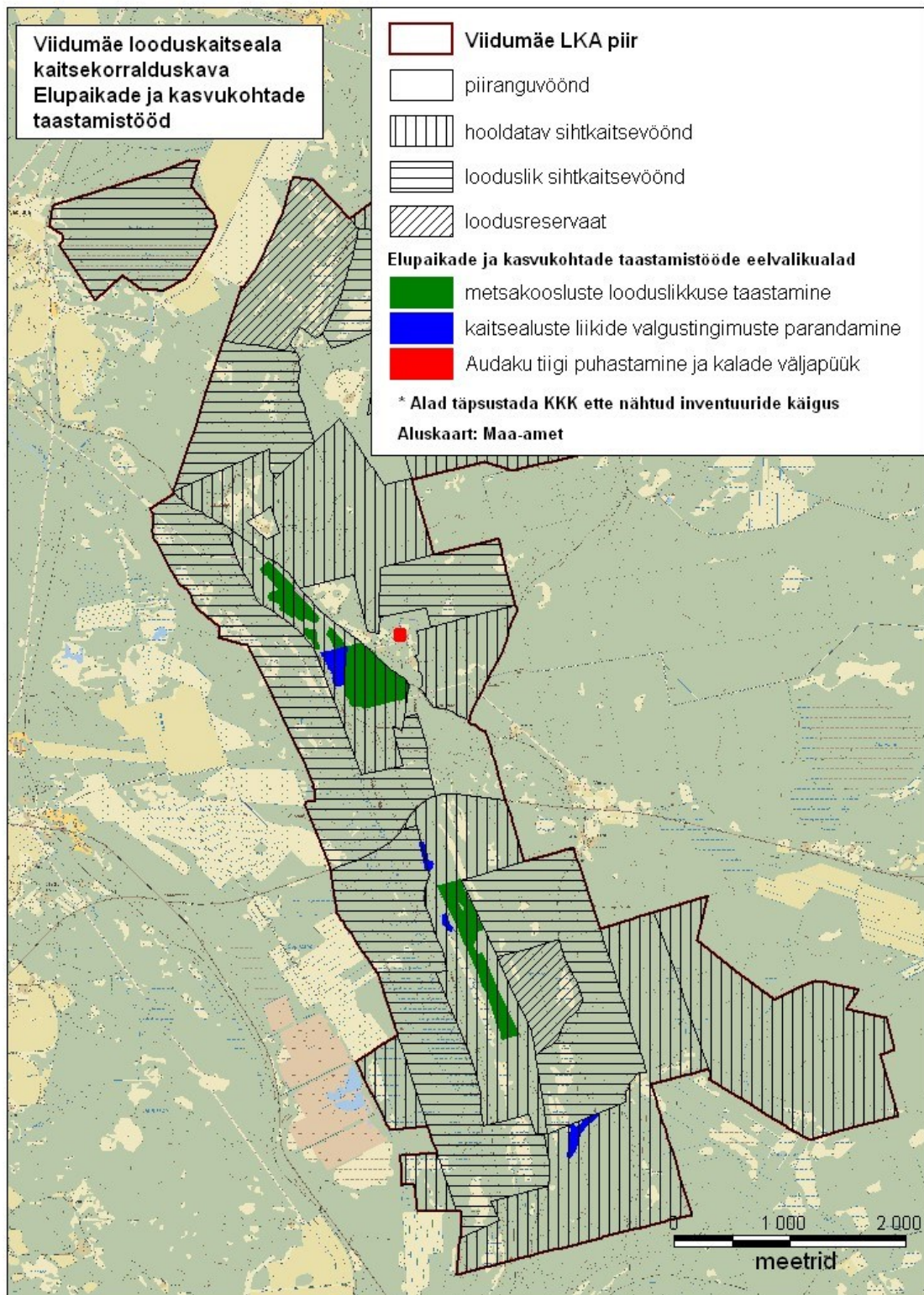
CV-d palume saata info@bwb.ee

Lisa 5. Kaitsekorralduslike tegevuste joonised

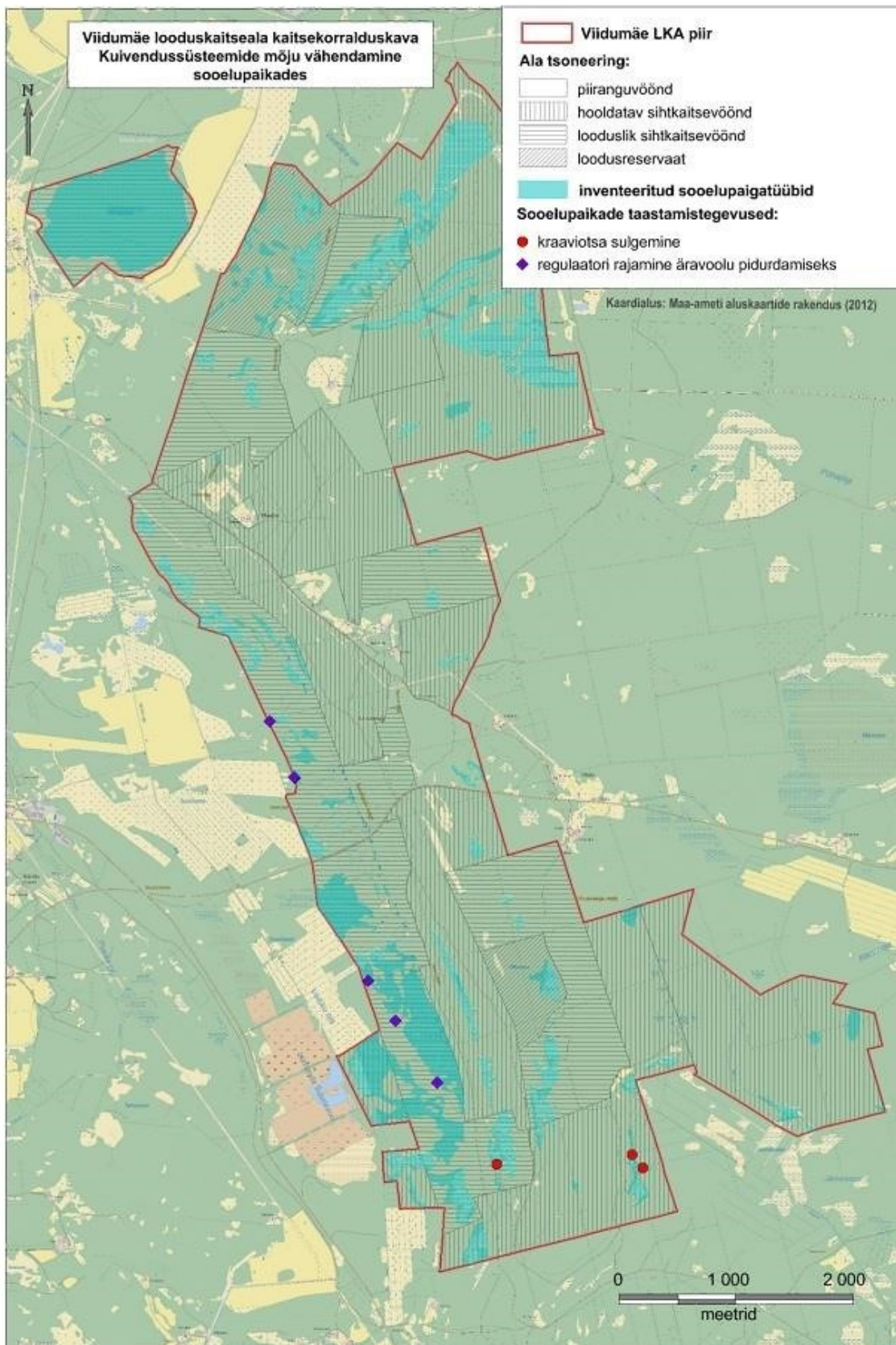
5.1. Kaitsekorralduslikud tegevused poollooduslikel kooslustel

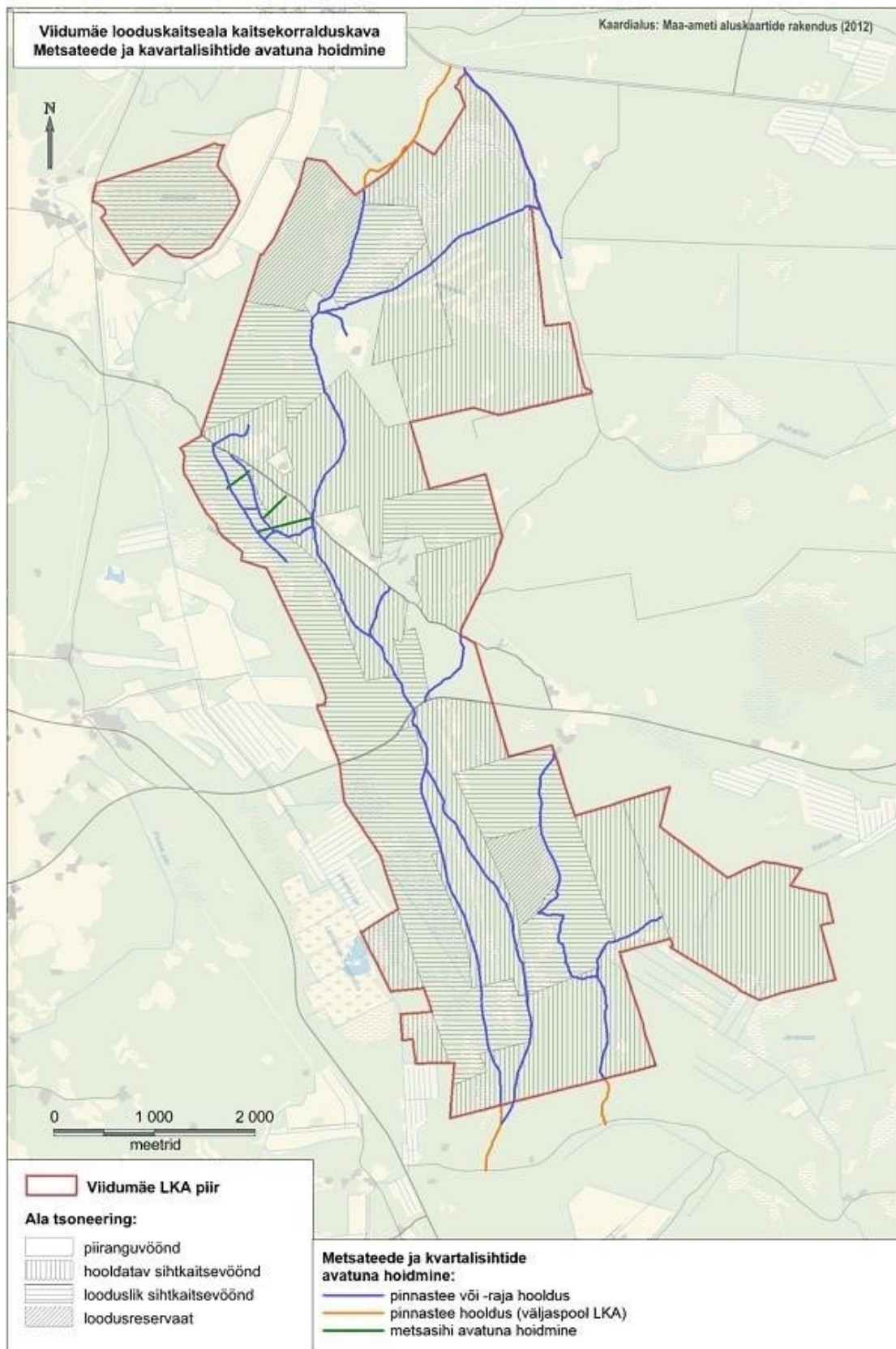
5.2. Elupaikade ja kasvukohtade taastamistööde eelvalikualad

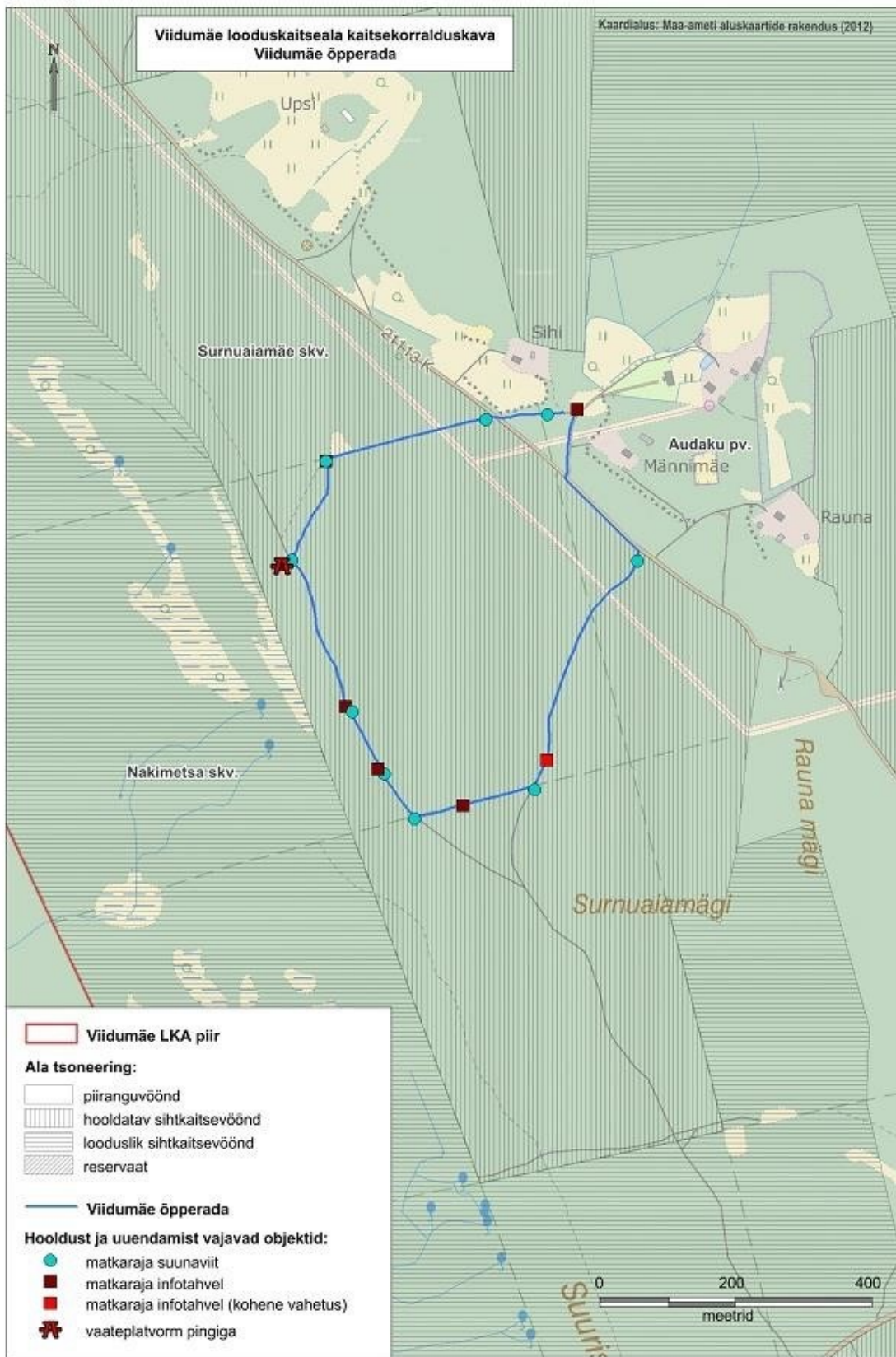
5.3. Kuivendussüsteemide võimaliku mõju vähendamise vajalikkuse hindamine

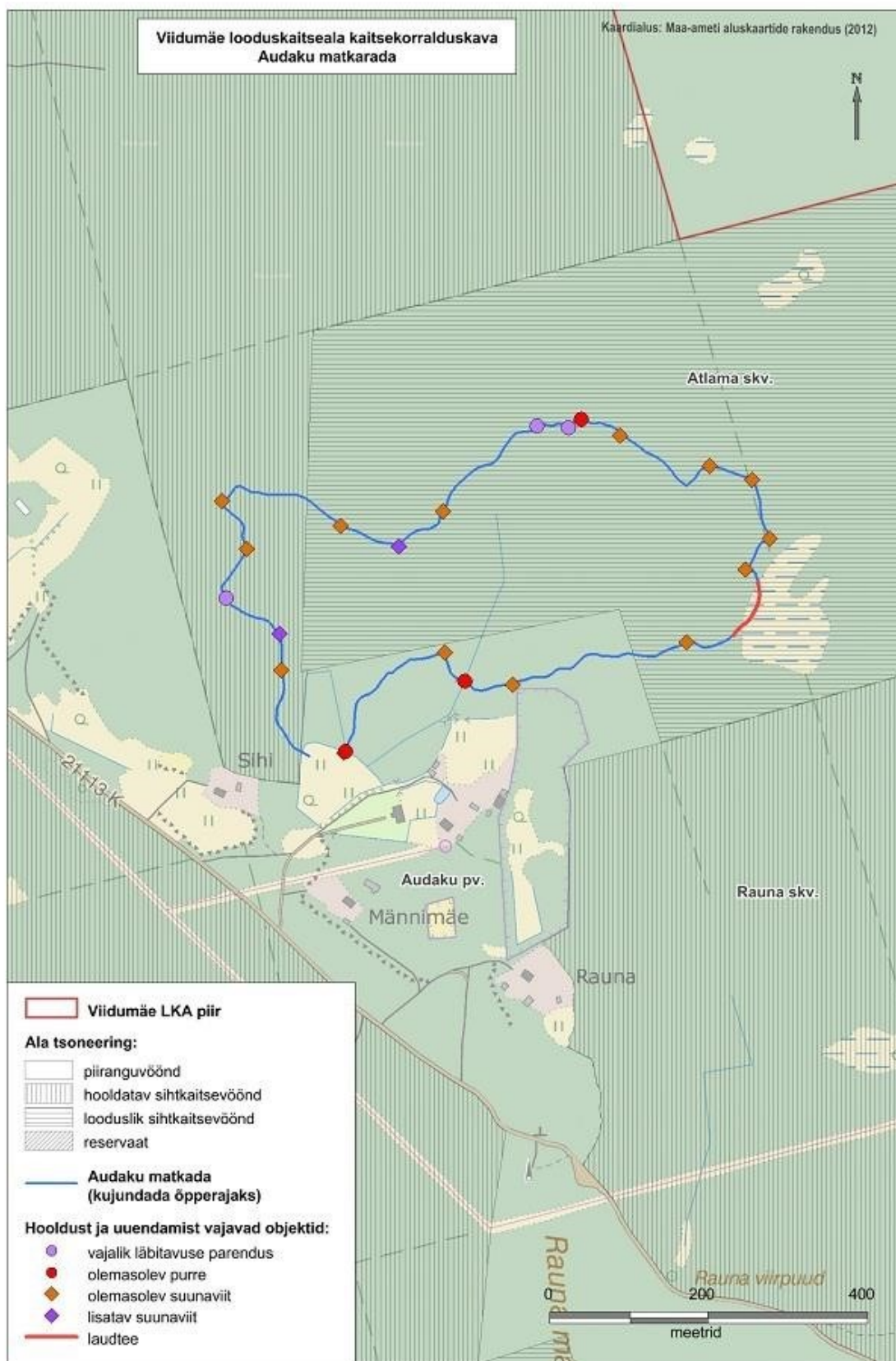
5.4. Metsateede ja kvartalsihtide avatuna hoidmine

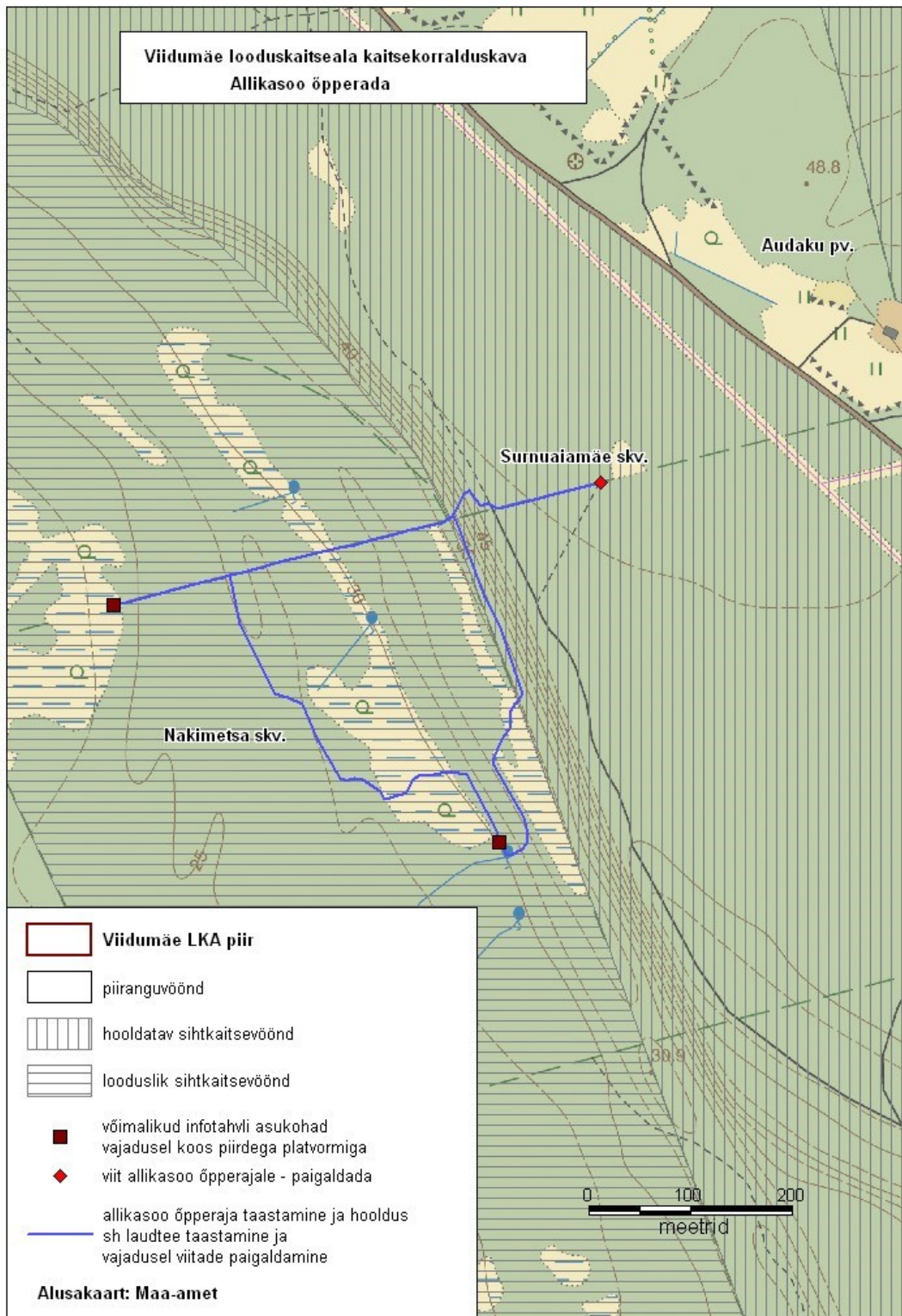
5.5. Viidumäe õpperaja tegevused

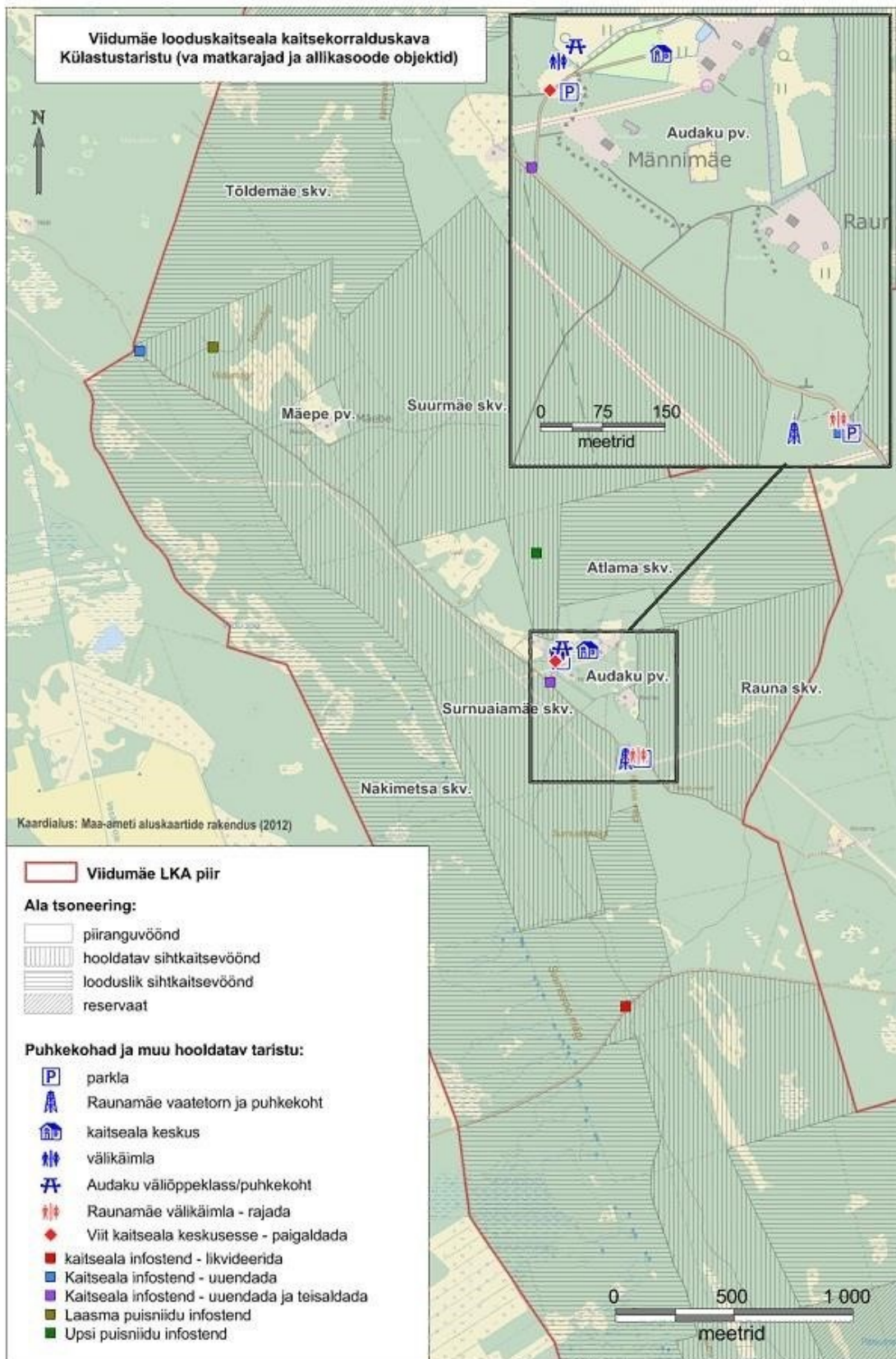
5.6. Audaku matkaraja tegevused

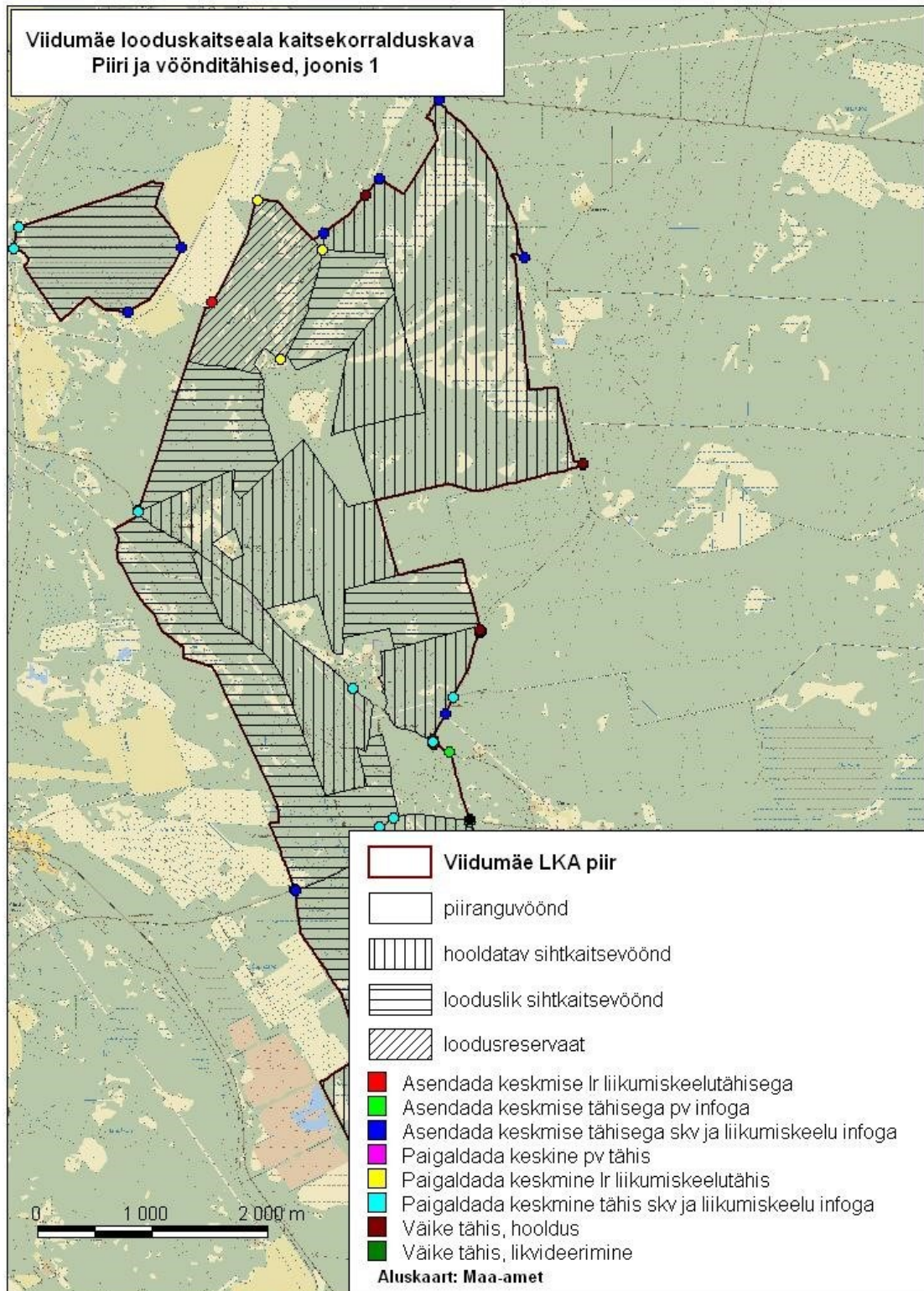
5.7. Allikasoo õpperaja tegevused

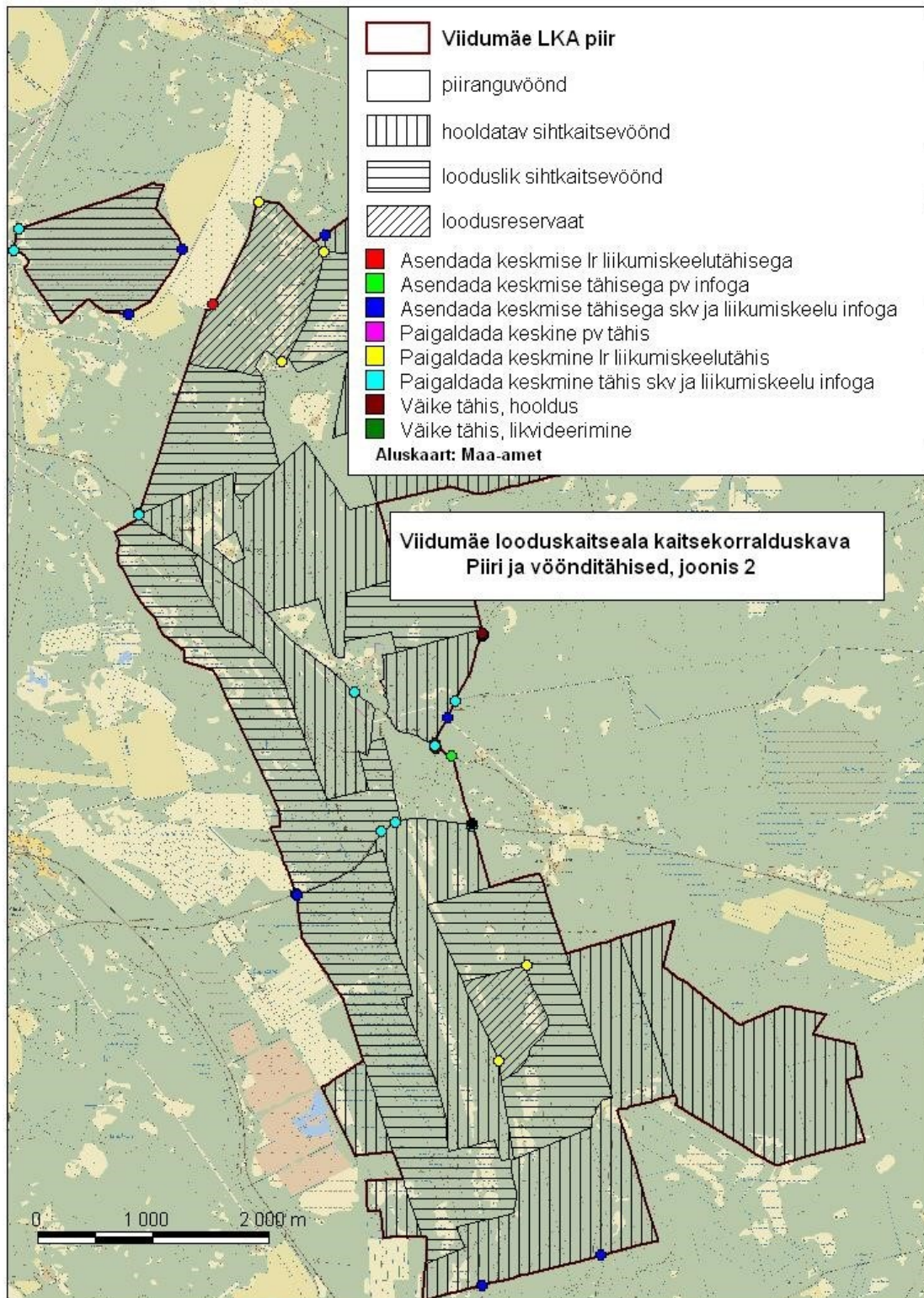

5.8. Muu külastustaristu

5.9. Piiri- ja vöönditähised (joonised 1 ja 2)

Lisa 6. Valik välitööde fotosid

Foto 1. Upsi puisniit (6530*),
mai 2012

Foto 2. Laasma puisniit
(6530*), august 2012

Foto 3. Mäepea puisniit
(6530*), august 2012

4. Niidukooslus

(6270*) Suurmäe sihtkaitsevööndis, august 2012

Foto 5. Niidukooslus (6210*) Tammiku piiranguvööndis, august 2012

Foto 6. Sinihelmikakooslus (6410) Sutru sihtkaitsevööndis, august 2012

7. Ülekasvanud
kadastik Suurmäe
sihtkaitsevööndis, august
2012

Foto 8. Vanad loodumetsad (9010*) Suurmäe sihtkaitsevööndis.

Foto 9. Okasmetsad oosidel ja moreenkuhjatistel (9060) Kõveroja sihtkaitsevööndis.

Foto 11. Madalsoo Nakimetsa sihtkaitsevööndis, august 2012

Foto 12. Viidumäe looduskaitseala piiritähis, august 2012

(Vedruka raba sihtkaitsevööndi idapiiril), mai 2012

Foto 14. Viidumäe looduskaitseala väike piiritähis, august 2012

Foto 15. Mitteaajakohane liikumispiirangu tähis, mai 2012

16. Rauna viirpuude tähis, mai 2012

Foto 17. Viidu-Liiva maanteelt kaitseala keskusesse suunav viit, mai 2012

Foto 18. Kaitseala keskusesse suunav viit Viidu-Liiva mnt ääres, mai 2012

Foto 19. Infostend

Rauna vaatetorni parklas,
mai 2012

Foto 20. Väliklass/puhkekoht kaitseala keskuse juures Audakul, mai 2012

Foto 21. Viidumäe õpperaja alguse infotahvel, mai 2012
Foto 22. Astangu pealne vaateplatvorm Viidumäe õpperajal, mai 2012

Foto 23. Luuderohuga suunaviit Audaku matkarajal, mai 2012

Foto 24. Laudtee Audaku matkarajal, mai 2012

Foto 25. Purre ja laudadega parandatud lõik Audaku matkarajal, mai 2012